Presuda Ratku Mladiću

SUMRAK I PAD GENERALA

Politički život

OVDE VIŠE NEMA IZBORA

BiH 4 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 150 DEN; Crna Gora 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Greece 3.00 EUR; Austria, Germany 4.00 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 200 RSD

9 770353 802002 01403

VREME

broj 1403

23. novembar 2017.

Intervju: Božo Prelević

REŽIM PROTIV NARODA

AKCIJA

NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE Laguna

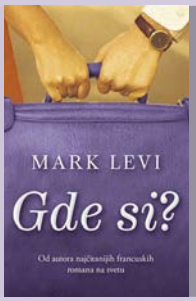
Knjige za 399 dinara!

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI" U SRBIJI
Ponesite ovaj primerak „Vremena" u neku od knjižara „Delfi" i kupite jedan od deset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 399 dinara.
Akcija traje od 24. novembra do 22. decembra 2017.

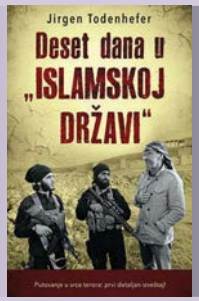
Mihael Kelmajer:
DVA GOSPODINA NA OBALI

Vinston Čerčil i Čarli Čaplin šetaju obalom i razgovaraju o svojim životima, politici, umetnosti, „crnom psu" depresije i demonima istorije. Roman o hroničnoj melanholiji, prijateljstvu i kratkom i gorkom XX veku.

Mark Levi:
GDE SI ?

Ljubavni roman najčitanijeg savremenog francuskog pisca čije su knjige prevedene na četrdeset jezika i prodate u dvadesetak miliona primeraka. Priča o dvoje razdvojenih ljubavnika, koja se odvija između Njujorka i Hondurasa.

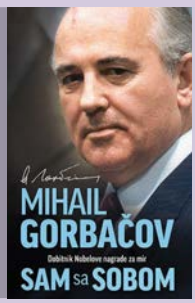

Jirgen Todenhefer:
DESET DANA U ISLAMSKOJ DRŽAVI

Jirgen Todenhefer je 2014. otputovao u Mosul, središte Islamske države, boravio tamo deset dana, razgovorao sa vojnicima, dželatima, sudijama, lekarima i običnim svetom, i napisao ovu knjigu kao dramatično i pouzdano svedočanstvo o najokrutnijoj političkoj tvorevini našeg vremena.

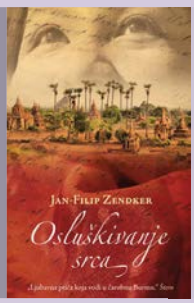
Mihail Gorbačov:
SAM SA SOBOM

Autobiografija poslednjeg predsednika Sovjetskog saveza i dobitnika Nobelove nagrade za mir 1990. godine, knjiga kojom sumira svoj život, karijeru i istorijsku ulogu.

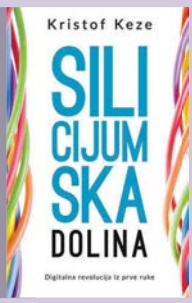
Jan-Filip Zendker:
OSLUŠKIVANJE SRCA

Priča o mladoj ženi koja u potrazi za nestalim ocem, tragom jednog ljubavnog pisma od pre četrdeset godina, odlazi u Burmu i tamo otkriva tajnu očeve prošlosti i egzotični svet Istoka koji će je zauvek promeniti.

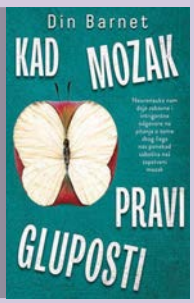
Kristof Keze:
SILICIJUMSKA DOLINA

Digitalna revolucija iz prve ruke: kako su nastale i na kojim tehnološkim i ekonomskim principima počivaju najveće savremene korporacije kao što su Fejsbuk, Gugl, Amazon i Epl.

Din Barnet:
KAD MOZAK PRAVI GLUPOSTI

Popularno pisana knjiga o neuronaučnim saznanjima koja daje zabavne i intrigantne odgovore na pitanja o tome kako i zbog čega nas mozak ponekad sabotira.

Danjan Čen:
ŠANGAJSKA PRINCEZA

Biografska priča o Dejzi Kvok, devojci iz jedne od najbogatijih šangajskih porodica, koja u vreme kineske Kulturne revolucije dospeva u logor „za prevaspitavanje kapitalista". Knjiga jedne od najpopularnijih savremenih kineskih spisateljica, prodata u milionskom tiražu.

Makis Citas:
BOG MI JE SVEDOK

Duhovita i dirljiva priča o protivrečnostima savremenog grčkog društva data kroz vizuru tragikomičnog antijunaka ovog romana, pedesetogodišnjaka razapetog između provincije i prestonice, Grčke i Evrope, sebe i okruženja, profanog i sakralnog.

Srećko Horvat i Slavoj Žižek:
ŠTA EVROPA ŽELI?

„Bauk kruži Evropom – bauk otpora opasnom poricanju evropske političke elite da je nešto trulo u temeljima našeg kontinenta. Žižek i Horvat podstiču širenje ovog bauka", napisao je Janis Varufakis u preporuci za ovu knjigu koja propituje probleme i apsurde današnje Evropske unije.

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Laguna Klub čitalaca, Resavska 33, Beograd
Delfi knjižara **Momo Kapor,** Stanoja Glavaša 1, Beograd
Delfi knjižara **Immo**, Gandijeva 21, Beograd
Delfi knjižara **SKC**, Kralja Milana 48 (ulaz iz Resavske), Beograd
Delfi knjižara **Borislav Pekić,** Knez Mihailova 40, Beograd
Delfi knjižara **Branislav Nušić**, Makedonska 12, Beograd
Delfi knjižara **Dobrica Ćosić**, Bulevar kralja Aleksandra 146, Beograd
Delfi knjižara **Vuk Karadžić**, Bulevar kralja Aleksandra 92, Beograd
Delfi knjižara **Miljakovac**, RK Beograd, Vareška 4, Beograd
Delfi knjižara **Banovo brdo**, Požeška 118a, Beograd
Delfi knjižara **Zira**, Ruzveltova 33, Beograd
Delfi knjižara **Terazije**, Terazije 38, Beograd
Delfi knjižara **Dositej Obradović**, Glavna 20, Zemun
Delfi knjižara **Kruševac,** Mirka Tomića 88
Delfi knjižara **Subotica**, Korzo 8
Delfi knjižara **Jovan Jovanović Zmaj**, Zmaj Jovina 12, Novi Sad
Delfi knjižara **Sremska Mitrovica**, TC Rodić
Delfi knjižara **Niš**, Voždova 4
Delfi knjižara **Niš**, TC Kalča, lam. E, lok. 11
Delfi knjižara **Radoje Domanović**, Kralja Petra I 12, Kragujevac
Delfi knjižara **Valjevo**, Kneza Miloša 33
Delfi knjižara **Branko Ćopić**, Omladinska 16/1, Kraljevo
Delfi knjižara **Vladislav Petković Dis**, Gradsko šetalište bb., Čačak
Delfi knjižara **Isidora Sekulić**, TC Aviv Park, Miloša Obrenovića 12, Pančevo
Delfi knjižara **Požarevac**, Stari korzo 2
Delfi knjižara **BIG Novi Sad**, Sentandrejski trg 11, Big Shopping centar
Delfi knjižara **Užice**, Trg Svetog Save 46, Užice
Delfi knjižara **Jagodina,** VIVO shopping PARK, lokal A10, Stevana Ivanovića bb.
Delfi knjižara **Gornji Milanovac,** Vojvode Milana 4
Delfi knjižara **Zrenjanin,** TC Aviv park Zrenjanin, Bagljaš Zapad 5
Delfi knjižara **Vasko Popa,** Trg Sv. Teodora Vršačkog 5, Vršac
Delfi knjižara **Zvezdara**, TC Aviv Park, Živka Davidovića 86**,** Beograd
Delfi knjižara **Miloš Crnjanski**, Vase Čarapića 2–4, Beograd
Delfi knjižara **Subotica,** TC Shoppi, Segedinski put 88
Delfi knjižara **Novi Beograd**, Bulevar Mihajla Pupina 181, Beograd
Delfi knjižara **TC Stop Shop, lokal 15.4,** Bulevar Medijana 21, Niš
Delfi knjižara **Borča**, Tržni centar SHOPPI, Zrenjaninski put bb., Beograd
Delfi knjižara **Karaburma**, **TC BIG FASHION**, Višnjička 84, Beograd
Delfi knjižara **Lebane**, Cara Dušana 57
Delfi knjižara **Šabac,** Gospodar Jevremova 18
Delfi knjižara **Lazarevac,** TC Stop Shop, Železnička bb.

VREME
BROJ 1403
23. novembar 2017.

04 Haški tribunal:
Sumrak i pad generala

08 Politički život: On više nema izbora

12 Intervju: Božo Prelević

17 Nuspojave:
Višak doktrine, manjak suštine

18 **Borba protiv korupcije:**
Život i smrt u agenciji

22 Pošta Srbije: Tiha likvidacija štrajka

24 Intervju: Dejan Popović, akademik

28 Železnička linija: Vreoci –Valjevo

30 Tribina:
Doprinos protestanizma svetu danas

KULTURA

32 **Intervju:**
Srđan Golubović, reditelj

35 Akcija: Remontovanje remonta

36 Izložba: Slike protesta

38 Muzeji: Beljanski, prijatelj umetnika

40 Knjige: "Pisar Bartlbi", Herman Melvil

41 Izložba: Kao da je stvarno

42 TV manijak: Demonstracija

43 Knjige: Laguna

SVET

46 **Nemačka:**
Kraj koalicionih pregovora

48 Pučevi u Africi: Svrgavanje s vlasti
Roberta Mugabea

MOZAIK

54 Politička klima: Termoelektrane

56 Elb filharmonija u Hamburgu:
Dvorana na vodi

59 Navigator:
Ulica heroja tehnološke revolucije

62 Vreme uživanja: Torta (II)

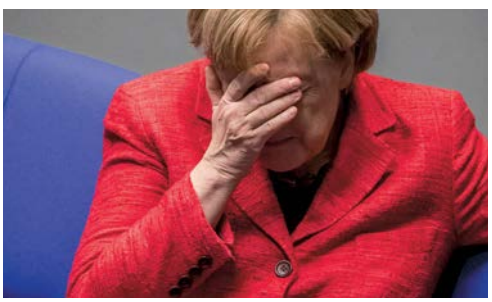
Neočekivana ostavka direktorke Agencije za borbu protiv korupcije kap je u moru problema s kojima se ovo telo godinama suočava, a najodgovornija za to je – vladajuća većina

PIŠE: RADMILO MARKOVIĆ

"Pitanja: kuda ide ljudski rod, gde je čovek izgubio sopstvenu dušu, zašto nestaju empatija i solidarnost među ljudima, zašto nema ljubavi – sama su se nametnula kao dominantna na Festivalu autorskog filma"

PIŠE: SONJA ĆIRIĆ

Nemci posle propasti koalicionih pregovora kao da se nalaze u šoku. A zapravo se ništa dramatično nije desilo. U najgorem slučaju, ponovo će da izađu na birališta na proleće. Dotle se u zemlji ništa bitno neće promeniti, a tih stotinak miliona evra, koliko izbori koštaju, Nemačka iz prepunog budžeta može da izdvoji ne trepnuvši

PIŠE: ANDREJ IVANJI

Fotografija na naslovnoj strani: Marija Janković

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

sekretarijat
Jovana Prešić

redakcija
Dejan Anastasijević, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Radoslav Ćebić, Sonja Ćirić (kultura), Zora Drčelić, Slobodan Georgijev, Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Zoran Majdin, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Milovan Milenković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

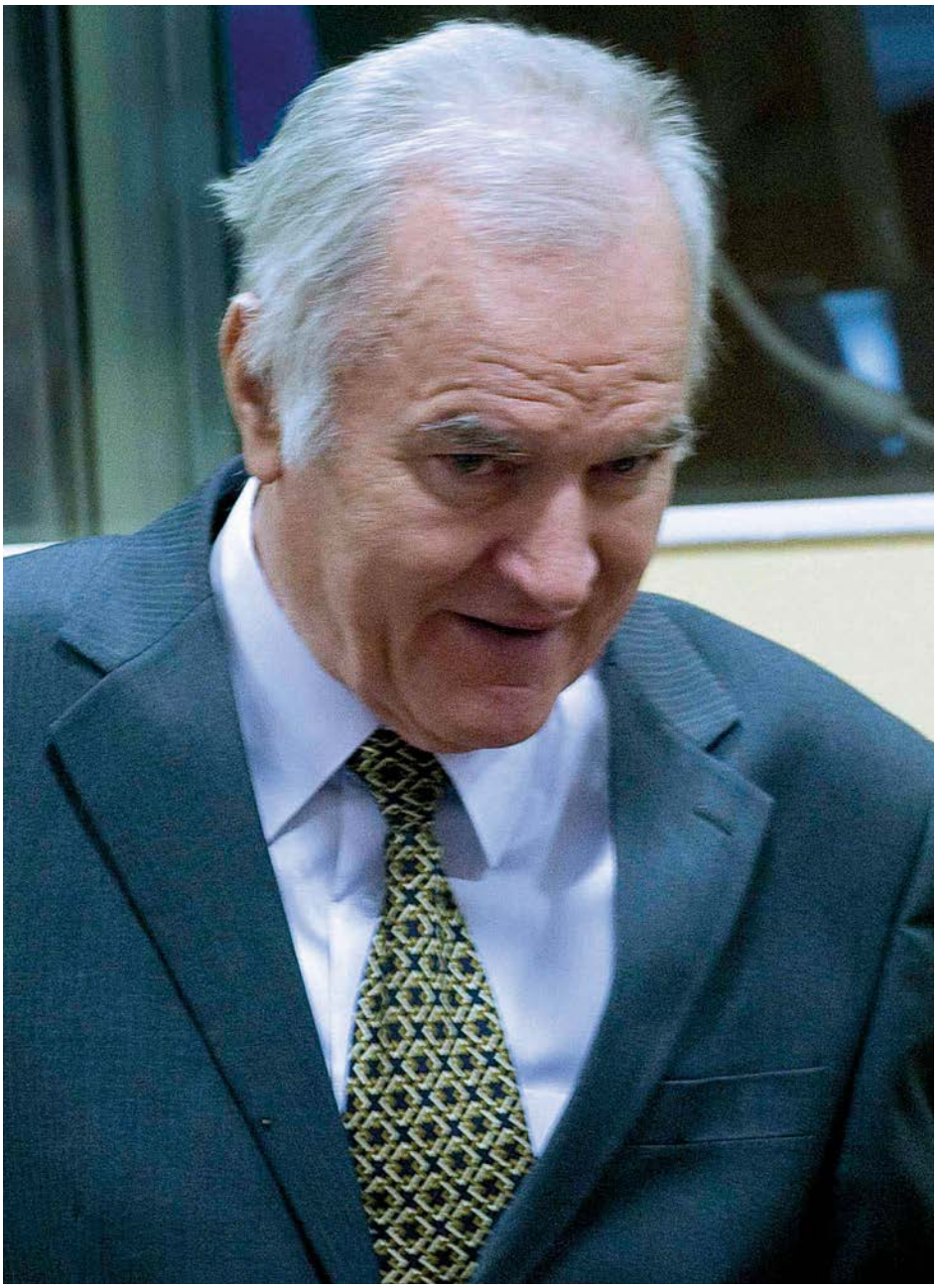
e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica
ISSN 0353-8028,
COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno. Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

SUMRAK I PAD

Prvostepena presuda Haškog tribunala Ratku Mladiću biće izrečena dan pre nego što ove novine budu u vašim rukama, u sredu 23. novembra, baš nekako oko dvadesetogodišnjice potpisivanja Dejtonskog sporazuma. Možda je to slučajno; možda i nije. Bilo kako bilo, Dejton ima ključni značaj za dalji život Ratka Mladića, Radovana Karadžića i još nekih ljudi koji u ovu priču ne spadaju, mada bi trebalo

Generalitet Jugoslovenske narodne armije, JNA, epohalno se kompromitovao počev od 1990. godine, dopustivši sebi da ne primeti šta se događa u Jugoslaviji i u svetu, dopustivši sebi da padne šaka političarima koje nije uspeo da shvati i da – kao i ostatak te vojske – bude zloupotrebljen do potpune sramote.

Ratko Mladić javlja se kao najdrastičniji primer tog sumraka i pada, iz jednostavnog razloga što će u tom procesu najgore i da nastrada; i kao oficir i kao čovek. Nije reč o toj presudi od srede; reč je o svemu što je do toga dovelo. Karijeru je započeo kao tipična oficirčina, vičan topografskoj karti i manevrima, strog, ali pravedan (kažu potčinjeni iz tog vremena), sklon vikanju, ali u osnovi dobroćudan (kažu ti isti). Rat u Hrvatskoj nalazi ga – na njegovu nesreću – u Kninu, u činu pukovnika. Tu je počeo da se ističe u službi, umesto da malo razmisli. Dobro, rođen u Kalinoviku, porodica stradala u Drugom svetskom ratu (od četnika, doduše, kažu), siromašno dete dopalo Vojne škole itd.

E, sad: mi ne znamo, mada smo se jako trudili da doznamo, šta su oni tada, 1991. i dalje, uopšte očekivali. Veliku Srbiju odmah? Teško: to im je izbijano iz glave decenijama i bilo je nemislivo – u prvom trenutku, doduše; posle je bilo drugačije. Nešto drugo onda: početkom 1991. godine, u januaru, Politička uprava Saveznog sekretarijata za narodnu odbranu (SSNO) uputila je u sve jedinice i sastave JNA raspis ironično nazvan "godišnja zapovest"; u tom raspisu generali, oficiri, podoficiri, građanska lica u službi itd. ohrabruju se da izdrže još malo, jer je SSSR samo trenutno na kolenima, ali će se podići u svoj svojoj

GENERALA

KARIJERA OBELEŽENA ZLOČINIMA: Ratko Mladić na optuženičkoj klupi u vreme najveće moći
Fotografije: Sud u Hagu i Tanjug

snazi i veličini. Takođe se kaže da ideja socijalizma nije poražena i da će se pregrupisati oko Saveza komunista – Pokreta za Jugoslaviju u koji bi valjalo svi da stupe (stupilo ih je poražavajuće malo). Krajem 1990. i početkom 1991. nekoliko važnih generala diskretno putuje po nekim velikim silama i raspituju se kako bi ideja o vojnom udaru prošla tamo. Odgovori su – koliko znamo – bili neodređeni i mutni: vaša stvar, mi se ne bismo mešali, vidite šta ćete. Velike sile tada gledaju u Antu Markovića, koji je taman počeo da sređuje stvari, i nadaju se da će mu uspeti; ta vojska im se ne čini solidna. Nije ni bila, kako će se videti.

POČETAK JEDNE KARIJERE

Kada je tačno Ratka Mladića zasvrbeo prst na okidaču – ne znamo, ali znamo da je početkom proleća 1991, posle Plitvičkog incidenta, počeo da preti lokalnim Hrvatima iz kninskog područja, da bi ubrzo napao i zauzeo Kijevo, malu hrvatsku enklavu usred srpskih sela, uz medijsku buku, razmetanje i hvalisanje. Svrab ga nije prošao do kraja karijere.

U međuvremenu je 12. marta 1991. Kadijević krišom odleteo u Moskvu da se vidi sa ministrom odbrane Jazovom i predsednikom Komiteta državne bezbednosti (KGB) Krjučkovom. Tamo su mu rekli da se strpi, jer da će oni uskoro najuriti tog Borisa Jeljcina, pa će SSSR opet biti onaj stari. To nije čudno; čudno je što je Kadijević, školovan oficir i – očekivalo bi se – pametan čovek u to poverovao. Tokom leta 1991. Mladić i martićevci čiste kninsku krajinu od Hrvata, stižu do pred Zadar, koji Mladić granatira iz Zemunika (to je tamošnji aerodrom). Tako HDZ dobija izgovor da opljačka i protera sve Srbe iz Zadra tokom "kristalne noći", kako je taj pogrom očekivano prozvan.

Ta sovjetska stvar slavno je propala kada su Jazov i Krjučkov pokušali da državnim udarom smene Jeljcina, 19. avgusta. Nisu uspeli. Ne znamo šta je Kadijević rekao Miloševiću, ali ionako je bilo prekasno: JNA je poražena u Sloveniji i povlačila se ubrzano; Hrvatska je pružala žestok otpor. I opet ne možemo a da se ne pitamo: pa šta su generali mislili tog kobnog leta kad je puč u Moskvi već propao i kada je svaka nada u sovjetsku bratsku pomoć nestala? Jedino što su uspeli da smisle bilo je da razvale Vukovar i polupaju Dubrovnik, dva apsolutno nebitna vojna cilja. Vukovar su, na svoju nesreću, zauzeli; Dubrovnik nisu ni pokušali. Imali su na umu i prodor do Splita, ali su se srećom predomislili.

Generali nisu razumeli neke bitne stvari: kao prvo, da narod neće da ratuje; kao drugo, da razni "dobrovoljci" ne mogu da zamene narod u ratu; kao treće – i najvažnije – da je JNA od samog početka 1941.

»

pravljena kao vojska iz naroda, za narod i sa narodom. Bez naroda ne vrede ništa tenkovi, artiljerija i avioni. Tako je na kraju i ispalo, ali generali to nisu umeli da razumeju: kao da se nisu školovali u visokim vojnim školama. Ili su bili glupi, što je pretpostavka koja zaslužuje dublju analizu posle tolikih decenija negativne selekcije, fušeraja, karijerizma i ostalog. Mislili su – kukala im majka – da se silom sve može. Ispalo je da ne može.

Pominjao je MRUD (minu usmerenog dejstva, ono što se u svetu zove *Claymore*), pa je video da ne vredi itd. Videlo se na njemu koliko mu je neprijatno. Posle je otvrdnuo.

Kako je Armija BiH jačala iz godine u godinu, đavo je odnosio šalu: sada je valjalo tući se. Već 1993/94. oružje stiže Armiji BiH ovako ili onako, za skupe pare svakako, ali stiže. Velike sile počinju da zakeraju i da prete. Veseljaci sa Pala odbijaju Vens–Ovenov plan, lakomisleno i nepromišljeno, ali – kad su bili drugačiji? Miloševića su izvređali u oči i izbrukali pred Micotakisom, a on to nije voleo. A i taj Unprofor se bio obezobrazio. Mladić 1993. drži sastanak sa komandantima u Bijeljini i jako je ljut: njihovoj vojsci je samo do pljačke, "dobrovoljcima" pogotovo; Arkan oslobađa samo zlatarske radnje; Karadžića zanima samo njegova policija, Vojsku Republike Srpske ne snabdeva čak ni neophodnim gorivom. Logistika je na umoru, nafta i municija stižu preko Hrvatske, a ona budala Mile Martić potapa pontonski most kod Maslenice, jedini put za snabdevanje. Kažu da je jedva preživeo susret sa Mladićem posle toga, a most više nije dirao.

Tada se događa nešto za šta kažu da je prelomilo život Ratka Mladića: u Beogradu se ubila njegova ćerka. Ta tragedija je, naravno, neshvatljiva svakome ko je – daleko bilo! – nije doživeo i o tome treba ćutati. Kao oficir i vojskovođa, Mladić je već na silaznoj putanji u tom trenutku. Ratna sreća se polako okretala, velike sile gubile su strpljenje, Milošević ga je ignorisao, a Karadžić mu podmetao nogu. Kada su velike sile izgubile strpljenje i selektivno bombardovale položaje Mladićeve Vojske RS, Mladić naređuje da svi pristupačni vojnici Unprofora budu uzeti za taoce i raspoređeni po objektima za koje se očekivalo da bi mogli biti mete. To je bila, ispostaviće se kasnije, kobna greška: velike sile i NATO ne vole takve postupke koji su i kršenje ratnog prava – osim poniženja. Jedan francuski kolega, koji je bio blizak tadašnjem načelniku Generalštaba francuske vojske Lanksadu, rekao mi je da je načelnik njemu rekao: "Sve bismo mu možda i progledali kroz prste, ali ovo nećemo nikad."

Mladić je i dalje na sve strmijoj silaznoj putanji. Najkobniju grešku napraviće oko Srebrenice i Žepe. To je jul mesec 1995. kada Hrvatska vojska već opkoljava Knin i svima je jasno šta sledi. Republika Srpska Krajina je na kolenima, ko je mogao pobegao je, prosečna starost pešadijskog bataljona porasla je na preko 40 godina, što je jasan znak. Već tokom akcije "Bljesak" početkom maja 1995. bilo je jasno da sa srpske strane u BiH pomoći nema, niti će je biti: sa položaja Vojske RS metak nije bio opaljen za pomoć Srbima iz Zapadne Slavonije.

Dok je Hrvatska vojska opkoljavala Knin i zauzimala položaje za napad na celu teritoriju RSK osim Zone Istok (Istočna Slavonija), Vojska Republike Srpske koncentrisala se oko Srebrenice i Žepe sa namerom da te dve enklavice pregazi po svaku cenu. Tako je i bilo, kao što zna svako ko hoće da zna; ko neće, nema potrebe objašnjavati mu; neka prati rad Tribunala. I dok se Mladićeva vojska bavila masovnim streljanjima, Hrvatska vojska je za nekoliko dana zauzela celu Republiku Srpsku Krajinu i proterala oko 200.000 tamošnjih Srba. Ostatak je istorija.

Ratko Mladić se povukao posle Dejtona i nestao bez traga. Danas slutimo da ga je skrivala Vojska Jugoslavije neko vreme; onda su ga skrivali razni jataci, dok mu je rok trajanja polako isticao. Kad je procenjeno da je od njegovog daljeg skrivanja veća šteta nego korist, uhapšen je i isporučen u Hag. Kraj karijere bio je tužan: na salašu u Sremu, kod rođaka, bez para i pratnje, zarozan i depresivan.

Od drčnog pukovnika i generala do sirotog salašara, preko karijere pune zločina i krvi, uzimanja talaca i masovnih streljanja. Čemu njih uče na tim vojnim akademijama i školama? ¶

MILOŠ VASIĆ

Od drčnog pukovnika i generala Ratko Mladić je dospeo do sirotog salašara, preko karijere pune zločina i krvi, uzimanja talaca i masovnih streljanja. Čemu njih uče na tim vojnim akademijama i školama

KRVAVA SILAZNA PUTANJA

Dolazi strašna 1992. Ratko Mladić postaje general – sa ili bez Ratne škole, nije ni važno – i biva prekomandovan u Bosnu i Hercegovinu za načelnika štaba Vojske Republike Srpske. Dobija ogromne količine vojne tehnike i naoružanja, nešto oficira koji nisu mogli da se sklone u Srbiju jer su rođeni u BiH i gomilu neobučene i nedisciplinovane vojske, sa sve lokalnim hajducima i "dobrovoljcima" iz političkih stranaka. Isprva je pokušavao da ih natera da skinu kokarde, ali nije išlo, pa je digao ruke. Ratni cilj Radovana Karadžića i njegove kamarile sa Pala bio je da BiH očiste od Bošnjaka-Muslimana, pa je to ubrzo postao komšijski pogrom umesto rata. Armija BiH tek je nastajala u većim mestima i Sarajevu, tako da nekih borbi nije ni bilo.

Sarajevo je takođe – sa vojne tačke gledišta – nejasan slučaj: nisu smeli da ga zauzimaju, pa su ga bombardovali i tukli iz sveg oružja. Zašto nisu smeli da ga zauzmu? Odgovor je jasan: šta će onda s njim i sa Sarajlijama? Previše je stanovnika, a ideja vodilja bila je da ih se eliminiše – ili "vrati vjeri pređedovskoj" (Radovan Karadžić).

Neko bi (ovaj autor, na primer) bio tada u iskušenju da primeti kako Mladiću na samom početku te krvave klanice nije bilo baš svejedno. Sećam ga se kako mu je bilo neprijatno da posle minobacačkog napada na red za hleb u Ulici Vase Miskina izmišlja fantastična tehnička objašnjenja, tvrdeći da su Sarajlije sami sebe poubijali – samo da mogu da optuže Srbe.

NE PROPUSTITE "ZUMIRANJE"

POLITIČKU EMISIJU U PRODUKCIJI NEDELJNIKA VREME

EMITUJE SE I NA SLEDEĆIM LOKALNIM TV STANICAMA:

- TV ŠABAC
- TV SANDŽAK
- TV KULA
- T1 ZAJEČAR
- TELEMARK ČAČAK
- TELEVIZIJA VALJEVO PLUS
- KRALJEVAČKA TELEVIZIJA KATV
- TV FORUM PRIJEPOLJE

I NA PORTALIMA JUŽNE VESTI I UŽIČKA NEDELJA

On više nema iz

Samo dva dana pred teatralnu odluku GO SNS-a da vanrednih izbora ne bude, glavna vest postao je taj pravno-obavezujući dokument o normalizaciji odnosa između Beograda i Prištine kojim će Beograd biti obavezan na promenu Ustava. Ni predsedniku Srbije ni bilo kome iz vlasti ugovor između Srbije i Kosova nije nepoznanica još od pre Briselskog sporazuma, a čini se da ga je sad Vučić izvukao iz naftalina kao kakav novi uslov, kojim će pokušati da ucenjuje i Brisel i građane Srbije, pa ko pre popusti

GLAVNI ODBOR SLOŽNO GLASA: Izlaganje A. Vučića
Foto: Tanjug

zbora

Na kraju, i posle odluke koju je doneo Glavni odbor SNS-a (subota, 18. novembra) na predlog Aleksandra Vučića da se u martu održe redovni beogradski izbori a "parlamentarni kad im dođe red", ostavljena su odškrinuta vrata za mogućnost da vanrednih parlamentarnih izbora – bude. Odmah po završetku sednice, tu mogućnost je požurila da najavi Maja Gojković odgovarajući na novinarsko pitanje da li je konačna odluka da se ide samo na beogradske izbore: "Ko zna šta može da se desi u budućnosti u državi, Evropi i svetu, ali je *u ovom trenutku* to odluka koju je doneo Glavni odbor SNS kad je reč o izborima." Kakav bi to potres u državi, Evropi i svetu narednih meseci mogao da izazove prevremene parlamentarne izbore? Maja Gojković se nije izjašnjavala.

Insistirajući na tome kako je odluka da republičkih izbora ipak ne bude u interesu Srbije, a manje u interesu SNS-a, Maja Gojković je u subotu posle sednice GO SNS-a ostavila utisak osobe kojoj je dat zadatak da saopšti neku ne baš tako dobru vest na najmanje bolan način. Predstava oko vanrednih izbora, kao i više puta dosad, vođena je tako da je završna scena na sednici Glavnog odbora SNS-a trebalo da bude potpuno suprotna – frenetični aplauz vođi zato što je najavio još jedne vanredne izbore, budući da nas je na takav epilog već navikla ova vlast. Inače, fabrikovanje priče o republičkim izborima ne bi imalo skoro nikakvu svrhu sem propagandne. Ni to nije mala stvar, ali ovoga puta, očito nije bila jedini motiv.

Zato se postavlja pitanje zašto je, posle višemesečnog medijskog iživljavanja pričama o spajanju beogradskih sa vanrednim parlamentarnim izborima, Vučić zasad ustuknuo?

OROČAVANJE PREDSEDNIKA

U pravu je Boris Tadić, lider Socijaldemokratske stranke, kada kaže da je "ovaj teatar oko najave mogućih izbora, pa konstruisanje atmosfere u kojoj se čeka objava odluke velikog vođe samo nastavak već viđenog teatra autokratije" ("Danas", 20. novembar). Taj teatar govori najmanje dve stvari. Prvo, Vučiću je vrlo važno da zainteresovanima i spolja i unutra nedvosmisleno pokaže da na političkoj sceni u Srbiji još nema ni na vidiku relevantnog protivnika koji bi ga, makar mobilišući javnost, sprečio da tako flagrantno krši Ustav Srbije u odlučivanju o izborima. U Ustavu stoji da "predsednik Republike" samo na "obrazloženi predlog vlade može odlučiti da se Narodna skupština raspusti". Druga stvar je u vezi sa ovom prvom, a to je upozorenje svima – da je Aleksandar Vučić spreman da brani vlast. Pitanje je još samo – po koju cenu.

Motiv za "teatar autokratije" jeste pre svega pravljenje atmosfere za održavanje vanrednih parlamentarnih izbora. Reklo bi se da je Vuk Jeremić, šef Narodne stranke, bio konkretniji od Tadića u oceni da je sednica naprednjaka u subotu bila "melodrama čiji završni čin još nije odigran" zato što je "obično najbliže istini" suprotno od onoga što je Vučić rekao:

"Očekujem da će u narednim nedeljama ili mesecima doći do izrežiranih, napetih situacija u regionu. Očekujem da će SNS-u tu pomoći i prijatelji iz regiona, na prvom mestu koalicioni partner Ramuš Haradinaj, mogao bih da zamislim i da će biti nekih značajnih ustupaka u dijalogu s kosovskim Albancima, u pokušaju da se dobije podrška za raspisivanje parlamentarnih izbora koje očigledno trenutno nema."

Da Zapad Vučiću neće odobriti nove izbore jer ne mogu i neće da ga čekaju još jednu celu kampanju, moglo se čuti i pre subote. O tome su mišljenje imali i politička čaršija i diplomatski krugovi. Čak se spekulisalo i o datumu kao krajnjem roku za potpisivanje pravno obavezujućeg dokumenta o Kosovu koji je predsednik Srbije morao da upiše u svoju agendu. I navodno mu je taj rok isporučio zamenik pomoćnika američkog državnog sekretara Brajan Hojt Ji, pre mesec dana, kad je ono rekao da nije baš moguće da se sedi na dve stolice. Sem Velimira Ilića (NS) koji je pre nekoliko nedelja javno pitao predsednika Srbije da li je to tačno, niko nije zvanično potvrdio ovu glasinu prema kojoj je januar 2019. navodni krajnji rok za potpisivanje famoznog pravnoobavezujućeg sporazuma sa Prištinom. A samo dva dana pred sednicu GO SNS-a i sam Vučić je rekao kako Srbija neće moći da postane članica EU bez tog sporazuma o Kosovu između Beograda i Prištine:

"Nije to pitanje priznanja nezavisnosti, niko to još ne govori na takav način, govori između redova, ali ne na taj način, ali ovo je ono što ja već sada mogu da vam kažem", odgovorio je Vučić na pitanja medija o razgovorima koje je u nedelji odluke o izborima vodio sa predstavnicima EU i NATO u Briselu. Rekao je i da Srbija neće moći da postane član EU "bez drastičnih promena" u svom ali i u sveukupnom odnosu prema KiM. Potom je pojasnio šta znače "drastične promene":

»

Beograd biti obavezan na promenu Ustava. Ni Vučiću ni bilo kome iz vlasti ugovor između Srbije i Kosova nije nepoznanica još od pre Briselskog sporazuma, a čini se da ga je sad Vučić izvukao iz naftalina kao kakav novi uslov kojim će pokušati da ucenjuje i Brisel i građane Srbije, pa ko pre popusti.

Predsednik Srbije pokušaće ponovo da zaigra finu okretnu igru u kojoj će se predstaviti kao državnik koji nije dobar nikome samo zato što radi "u interesu Srbije": ni zapadnim prijateljima kojima se žuri da im Vučić reši "kosovski čvor", ni srpskim patriotama koje ga optužuju da je izdao Kosovo. Pitanje je samo koliko će vešto umeti da igra tako da na kraju ne ostane bez svoje stolice

"Da izvršite normalizaciju stanja, kako oni kažu, to to znači, kako god da to tumačite. Dakle, oni neće dozvoliti da postanemo članica EU bez pravno-obavezujućeg dokumenta."

PROMENA USTAVA

Dušan Janjić, direktor Foruma za etničke odnose, povodom ove Vučićeve izjave istog dana je rekao za agenciju Beta ovako: "Čini mi se da je Vučić dobio upozorenje da ako želi da 2023. dobije pozivno pismo za članstvo u EU, da bi Srbija postala članica 2025. godine, mora da potpiše sporazum. Odgovornost je na Vučiću, sada su potrebni njegovi jasni stavovi." Ali i ovo:

"Prva provera biće da li će Vučić raspisati vanredne parlamentarne izbore jer bi mu oni dodatno ograničili prostor. Brisel ne želi da čeka još jednu kampanju", bio je jasan Janjić dodavši da bi ovaj pravno-obavezujući sporazum "predviđao i obavezu izmene Ustava".

Na to je, međutim, ukazala i sama premijerka Ana Brnabić, ali u drugačijem smeru i kontekstu. Ona je, naime, izjavila da bi vanredne izbore trebalo raspisati zato što u okviru Poglavlja 23 u pristupanju Srbije Evropskoj uniji moramo da prođemo kroz promene Ustava i to "verovatno već 2018". Zbog toga je, ocenila je premijerka, važno da u Skupštini budu stranke "koje na najbolji način odslikavaju volju građana", što danas nije slučaj, te da bi pred ustavne promene valjalo još jednom proveriti "volju građana".

U "Dosta je bilo", međutim, tvrde da je spremnost na hitne ustavne promene bio samo jedan od pokušaja da se Zapadu "proda priča" o neophodnosti vanrednih izbora da bi se, navodno, pripremila promena Ustava 2018:

"Zadatak koji Vučić ima i na koji se sam obavezao je da izbaci preambulu iz Ustava. Zbog toga se i vodi besmislena priča bez sadržaja o promeni Ustava (...) Ideja je da se pod plaštom raznih nepomenutih i neimenovanih promena Ustava što nečujnije izbaci i preambula."

Poznato je i da je za promenu Ustava neophodna dvotrećinska većina poslanika u Skupštini: "To Vučić danas ima. Vladajuća većina, zajedno sa prikrivenom opozicijom, ima 171 poslanika u Skupštini. Nakon izglasavanja promene Ustava, morao bi da ide referendum za čiju uspešnost je potrebno da na njega izađe 50% plus jedan upisani birač i da većina od izašlih glasa za nov Ustav bez preambule. Jedini način da se postigne ovolika izlaznost na referendumu je da se zajedno sa referendumom raspišu i opšti izbori na svim nivoima", stoji u saopštenju DJB od 17. novembra. U DJB-u dalje kažu da se u Briselu nisu dali prevariti i da znaju da Vučić ima potrebnu dvotrećinsku većinu u postojećem sazivu parlamenta, te da nisu želeli nove parlamentarne izbore pre promene Ustava i izbacivanja preambule jer je pitanje da li bi Vučić posle njih imao dvotrećinsku većinu. Tako je scenario na koji se "Vučić obavezao" prvo promena Ustava, pa tek onda vanredni parlamentarni izbori zajedno sa referendumom o Ustavu:

"Vučićeva upotrebna vrednost za Zapad, nakon promene Ustava, nestaje. Tada će se (Zapad) verovatno vratiti temama vladavine prava, slobodnim medijima, borbi protiv korupcije i nezavisnim institucijama", zaključuje se u saopštenju DJB.

KOSOVO U UN

Zato je u najmanju ruku zanimljivo to što je samo dva dana pred teatralnu odluku GO SNS-a da vanrednih izbora ne bude glavna vest postao pravno-obavezujući dokument o normalizaciji odnosa između Beograda i Prištine kojim će

Taj je pravno-obavezujući dokument bio jedan od sedam uslova koje je blizak saradnik Angele Merkel Andreas Šokenhof (CDU) predstavio u Beogradu, 13. septembra 2012. ne samo svojim sagovornicima – prvom potpredsedniku vlade Aleksandru Vučiću, ministru spoljnih poslova Ivanu Mrkiću i predsedniku Skupštine Srbije Nebojši Stefanoviću, nego i srpskoj javnosti. Kako je rekao, njegovi sagovornici uopšte nisu bili iznenađeni. Dalje, pravno-obavezujući dokument o normalizaciji odnosa Srbije i Kosova ušao je i u Pregovarački okvir EU za Srbiju koji je usvojen 9. januara 2014. Pregovarački okvir za Srbiju predstavljen je na Međuvladinoj konferenciji u Briselu 21. januara 2014. kada su zvanično i otpočeli pregovori Srbije sa EU. A Pregovaračkom okviru je prethodio Briselski sporazum (2013) sa tačkom 14: "Dve strane se obavezuju da neće jednu drugu blokirati, niti podsticati

BEZ NAMERE NA ISTOM ZADATKU:
M. Gojković i episkop Artemije
Foto: Tanjug, A. Anđić

druge da blokiraju evropske integracije druge strane."

Tačka 14 Briselskog sporazuma koji je ova vlast verifikovala osnova je pravno-obavezujućeg ugovora o normalizaciji odnosa Srbije i Kosova, ili kako je nedavno za Radio Slobodna Evropa objasnio Bodo Veber, viši savetnik Saveta za politiku demokratizacije iz Berlina:

"Detalje još ne znamo, ali okvir je jasan – dve strane se moraju obavezati da neće blokirati jedna drugu na putu ka Evropskoj uniji. S obzirom na to da je Srbija mnogo bliže članstvu u Evropskoj uniji nego Kosovo, to prvenstveno znači da će Srbija morati da se obaveže da neće blokirati članstvo Kosova u Evropskoj uniji. Dakle, to je scenario po kojem će Srbija ući u EU. Kao punopravna članica Unije, dakle, ona neće moći da preokreće politiku i sprečava ulazak Kosova u Evropsku uniju čim Kosovo ispuni uslove za to." To, dakle, u prvim koracima znači da će Srbija morati da se obaveže da neće onemogućavati članstvo Kosova u međunarodnim organizacijama, npr. u Ujedinjenim nacijama.

U ovih pet godina Vučićeve vlasti, sve je vodilo ka tome. Jer, ne treba zaboraviti da je Vučić prvo uradio ono što Boris Tadić nikako nije mogao – sa severa Kosova povukao je institucije države Srbije, za njegovog vakta je Priština dobila međunarodni pozivni telefonski broj, a kosmetski Srbi su, sve skandirajući "Aco, Srbine!" ušli u institucije (ne) priznate Republike Kosovo prihvativši da rade po kosovskom zakonodavstvu i Ustavu. Pre mesec dana 40 sudija i 13 tužilaca položili su zakletvu u kancelariji kosovskog predsednika Hašima Tačija što je bila direktna implementacija Sporazuma o pravosuđu postignutog u februaru 2015. Zašto bi onda pravno-obavezujući sporazum između Kosova i Srbije danas bio nečuvena vest koju zabrinuto saopštava predsednik Srbije kao kakav potpuno novi i pretežak uslov za Srbiju, sem ukoliko ne treba da posluži u Vučićevoj omiljenoj disciplini kupovine vremena i ostvarivanja nauma da prevremene izbore ipak izazove ako već nije mogao da odluči o njima bez "zelenog svetla" u Briselu?

Vučiću su vanredni parlamentarni izbori potrebni jer, iako se hvali da je njegov petogodišnji predsednički mandat neoboriva činjenica i narodna volja, s druge strane zna da na predsedničkoj funkciji zadržava moć, vlast i uticaj samo pod uslovom da SNS zadrži rejtinge kakve je dosad imao. U slučaju osipanja popularnosti SNS-a na beogradskim izborima to bi mogla biti najava za nešto drugačije scenarije političke karijere koju je sebi ucrtao.

Zato je sasvim realan rasplet "izborne krize" Jeremićevo predviđanje "napetih situacija u regionu", pre svega između Kosova i Srbije, u čemu bi Vučiću pomogao njegov koalicioni partner Ramuš Haradinaj. U tom ključu je očigledno i zašto se predsednik ponovo žali na "pritiske" što zbog prijateljstva Srbije sa Rusijom, što zbog Kosova, optužuje "neke stranke" da im se "predstavnici velikih sila šetaju po opštinskim stranačkim odborima", predviđajući da neće biti medija "koji će imati hrabrosti da se suprotstavi mejnstrimu američke televizije N1" (intervju za "Alo!", 12. novembar)

U tom intervjuu predsednik Vučić ambiciozno sebe delegira kao onog koji će, nada se, "imati dovoljno snage i znanja da posle više vekova reši kosovski čvor", ali je i rekao da bi "neke velike sile" htele na vlasti u Srbiji poslušnike, upravo one koji primaju zvaničnike ambasada po svojim opštinskim odborima: "To su ti koji će slati imejlove ili faksove ambasadama sa dnevnim redom sednica vlade. A znate li koliko ćete onda vi odlučivati o svojoj budućnosti? Nimalo! Onda više ni izbori nisu važni, sve je farsično i sve postaje besmisleno. Onda više nismo svoji na svome, time više nismo Srbija." Pojednostavljeno, predsednik Srbije je poručio biračima da ukoliko on izgubi vlast, Srbija će prestati da postoji.

Njegova najnovija kampanja, kada god izbori da budu, biće ponovo, po starom dobrom receptu, usmerena na kosovsko pitanje. Zato je letos i zatražio unutrašnji dijalog koji mu je dosta traljavo krenuo.

Ali evo, u ponedeljak, 20. novembra, Eparhija raško-prizrenska u egzilu sa episkopom raško-prizrenskim u egzilu Artemijem i organizacija SNO Srbi na okup, te predstavnici NP Otadžbina sa KiM organizovali su konferenciju za novinare u Pres centru UNS-a "kako bi izneli svoju zabrinutost u vezi sa onim što se u zadnjih 17 godina radi sa Kosovom i Metohijom." Bez trunke sumnje u njihove patriotske namere da ukažu na izdaju Kosova koju je pripremio Aleksandar Vučić, nisu bolji trenutak za njega mogli da izaberu, sad kad među zapadnim prijateljima više nema podršku kakvu je imao. Dovoljno je citirati dve rečenice sa konferencije za novinare.

Episkop u egzilu Artemije: "Aleksandar Vučić je u svom autorskom tekstu u "Blicu" 24. jula o unutrašnjem dijalogu o KiM izneo svoje osnovne postavke o tome da je spas Srbije u žrtvovanju Kosova."

Marko Jakšić: "Pre neki dan, njegova (Vučićeva) takozvana Srpska lista u Skupštini separatističke tvorevine zvane nezavisno Kosovo faktički je glasala da svi ratni veterani UČK dobiju njihovu nacionalnu penziju. Na ovaj način, Srpska lista i Aleksandar Vučić su abolirali sve teroriste UČK i od terorista napravili oslobodioce."

Predsednik Srbije pokušaće ponovo da zaigra finu okretnu igru u kojoj će se predstaviti kao državnik koji nije dobar nikome samo zato što radi "u interesu Srbije": ni zapadnim prijateljima kojima se žuri da im Vučić reši "kosovski čvor" ni srpskim patriotama koje ga optužuju da je izdao Kosovo.

Pitanje je samo koliko će vešto umeti da igra tako da na kraju ne ostane bez svoje stolice. ¶

ZORA DRČELIĆ

REŽIM PROTIV

“Ponekad mislim da treba da pitamo ove na vlasti koliko im je para dovoljno. Pa kad kažu, da mi građani to nekako skupimo jer će potpuno da unište sve – zdravstvo, školstvo, pravosuđe, medije, celu zemlju, sve što dotaknu. Dajte, ljudi, da skupimo – isplati se; dajte da im platimo, to će biti jeftinije od ovoga šta nam rade”

U protekloj nedjelji Srpska napredna stranka je odlučila da u martu sljedeće godine ne bude vanrednih parlamentarnih izbora zajedno sa onima za grad Beograd, a Više javno tužilaštvo zaključilo da nema osnove za pokretanje krivičnog postupka u vezi sa “zoljom” i municijom nađenom u šumi nedaleko od porodične kuće predsjednika Srbije Aleksandra Vučića u Jajincima. Međutim, obje ove teme danima su zaokupljale javnost i tako u drugi plan gurale mnoge probleme s kojima se suočavaju građani Srbije.

“Živimo u vremenu u kom ne postoji kritička javnost; ovde postoje samo spinovanje i laž”, kaže za “Vreme” advokat i povjerenik Pokreta slobodnih građana za Beograd Božo Prelević. “Šta je sve laž kada govorimo o aferi Jajinci? Nemoguće je da neko nekog može da ugrozi tako što će da ostavi u šumi ‘zolju’ i sanduk sa nešto municije. Pravo da vam kažem, čini mi se da je to podmetnuto kako bi se još jednom digla medijska halabuka o ugroženosti Aleksandra Vučića. Jer, od dolaska Srpske napredne stranke na vlast, samo se o tome govori. Setite se izjava ministra Aleksandra Vulina o lociranju devedeset i sedam bezbednosno interesantnih osoba u Jajincima. Ako znaju za njih, onda to znači da su celo područje pokrili kamerama pa ne vidim razlog zašto onda ne nađu tog ko je tu ‘zolju’ i municiju ostavio, osim pod uslovom da ih sami nisu ostavili... Po meni, sve je to nameštaljka.”

“VREME”: Uprkos svemu tome, Tužilaštvo je zaključilo da nema osnova za pokretanje krivičnog postupku u vezi sa aferom Jajinci...

BOŽO PRELEVIĆ: Jeste, ali je tužilac takođe odustao i od nesporno važnih slučajeva kao što su pad helikoptera, rušenja u Hercegovačkoj, davljenje novinara u Pionirskom parku u vreme polaganja Vučićeve zakletve u Skupštini... Ali zato imamo slučaj dr Boška Đukanovića koji je ministru Zlatiboru Lončaru poslao SMS u kome kaže da mu je mesto u kontejneru jer je đubre, pa se onda protiv njega – da ne poverujete – povede postupak nenadležnog organa policije za pokušaj ubistva; to je sada postupak za izazivanje opasnosti SMS-om. Dakle, davljenje novinara u Pionirskom parku nije ništa, a slanje SMS-a predstavlja ugrožavanje ministra koga čuva deset ljudi.

Što vam sve to govori?

Hajde da postavimo pitanje zbog čega danas nema demonstracija desničara i navijačkih grupa protiv vlade Ramuša Hardinaja na Kosovu? To je zato što Srpska napredna stranka orkestrira sve u Srbiji. Ova stranka koja je sada na vlasti upravo je ista ona stranka koja je učestvovala u paljenju američke ambasade. Za mene je šokantno da se ne zna da je u procesu dugom devet i po godina za ovo delo utvrđeno da su pripadnici osuđene grupe svi članovi Srpske radikalne stranke i da su autobusima dovezeni u Beograd. Ja razumem nezadovoljstvo američke ambasade, ali ne razumem zašto ne kaže da iza toga stoji Srpska radikalna stranka.

Zašto ne kaže?

Zato što je Vučić taj koji se četiri puta rukovao sa Trampom i govori da ima podršku Vašingtona, a to isto kaže i Haradinaj.

Kako inače ocjenjujete stanje u pravosuđu?

Iz Društva sudija i Društva tužilaca kažu da rade pod jakim pritiskom. Mada živimo u fazi razvaljivanja institucija, u Tužilaštvu i sudovima ima i dalje pametnih ljudi koji znaju što jeste, a što nije krivično delo. Ako me želite pitati kako se onda ne zna ko je davio one ljude u Pionirskom parku, odgovor je da se, naravno, zna. Ali – svi oni su članovi vladajuće stranke. Za nju zakon ne važi u ovom slučaju kao što nije važio ni prilikom rušenja u Hercegovačkoj, niti kada se našim novcem otplaćuju tuđe nekretnine na prostoru “Beograda na vodi”, a zatim se taj prostor daje privatnoj firmi...

U čemu je suština takvog vršenja vlasti?

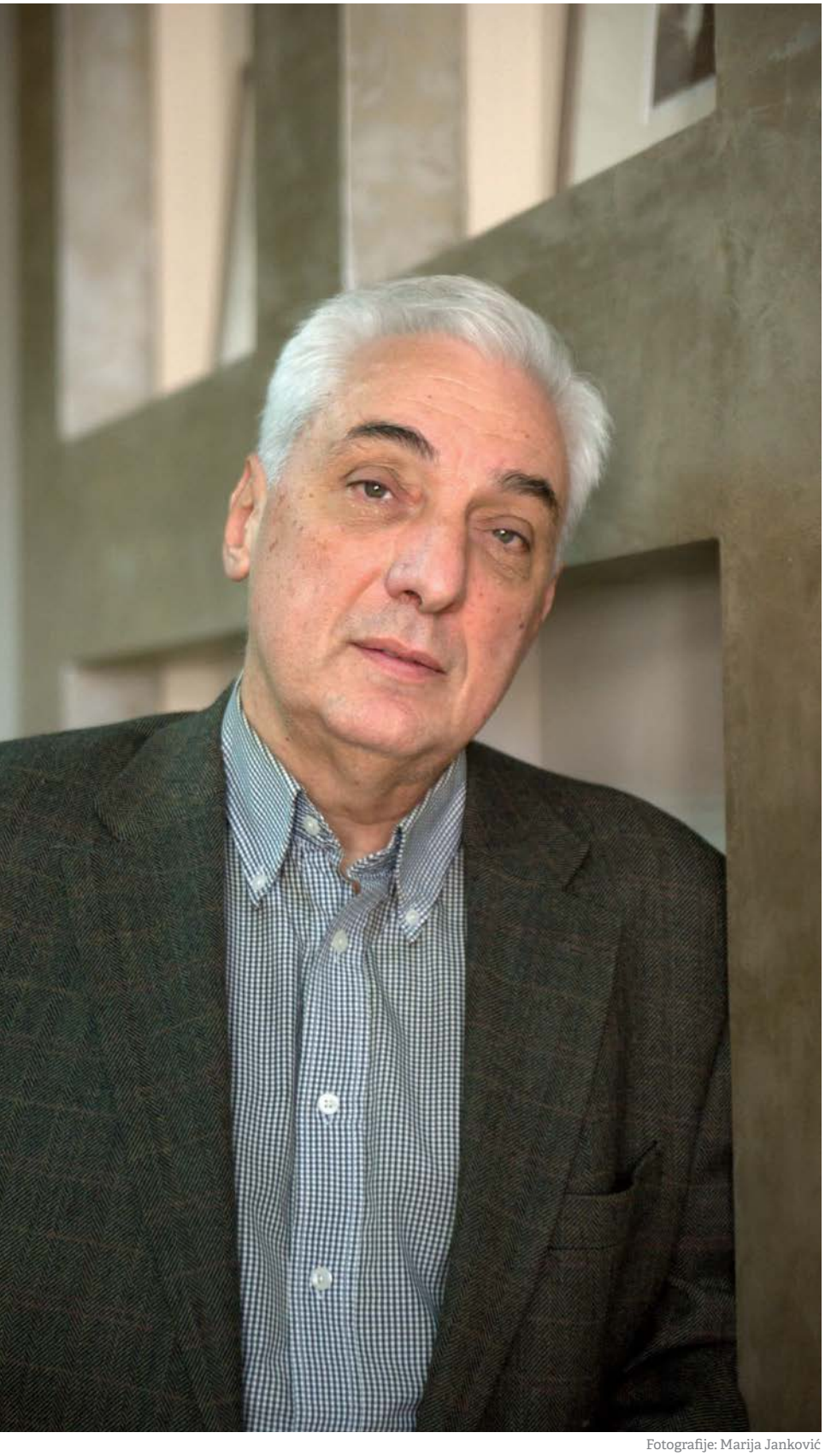
Svest aktualnog režima svedena je na

Rušenje Vučićevog kulta ličnosti nije razlog za stvaranje bilo čijeg drugog

Nekoliko dana poslije našeg razgovora, član Predsedništva PSG Srđan Škoro dao je ostavku i objavio pismo u kome, između ostalog, navodi da su Saša Janković i njegova supruga Slavica od Pokreta napravili svoju privatnu firmu. Kako ocjenjujete njegov postupak?

Srđan Škoro je bio jedan od najpoverljivijih prijatelja Saše Jankovića i neko ko je od samog početka imao priliku da gleda kako više sjajnih ljudi napušta Pokret. Svi oni su to uradili u tišini kako ne bi ugrozili šansu da se Beograd otme iz zarobljeništva vladajuće stranke. Srđanov postupak je potpuno iskren. Njegova ostavka kao i članova koji su pre njega napustili Pokret nipošto ne znači da su napustili borbu protiv aktuelnog režima. Oni su istinski slobodni građani i zbog toga što ne žele da rušeći Vučićev kult ličnosti stvaraju bilo čiji drugi. Iz svega ovoga Saša Janković, kao i svi ostali stranački lideri, mora izvući pouku. A ona glasi da se nikad ne smeju potcenjivati slobodni ljudi. Prave politike nema bez vrline i morala.

NARODA

Fotografije: Marija Janković

političke poene koje nekom medijskom akcijom dobijaju ili gube. Njegovi nosioci – u suštini – ne vole Srbiju, niti njene građane. Njima treba vreme u kome ih niko neće pritiskati spolja zbog funkcionisanja pravnog sistema i medijskog mraka kako bi iskoristili svoju neograničenu vlast da iz, uslovno rečeno, kruga siromašnih pređu u ultrabogate. Ponekad mislim da treba da pitamo ove na vlasti koliko im je para dovoljno. Pa kad kažu, da mi građani to nekako skupimo jer će potpuno da unište sve – zdravstvo, školstvo, pravosuđe, medije, celu zemlju, sve što dotaknu. Dajte, ljudi, da skupimo – isplati se; dajte da im platimo, to će biti jeftinije od ovoga šta nam rade.

Koliko vas to naprasno bogaćenje podsjeća na devedesete?

Slobodan Milošević i Vučić su o DOS-u govorili kao o katastrofi. Jedino gde se razlikuju jeste to što je Vučić preuzeo politiku ove nekadašnje koalicije kada je reč o ulasku Srbije u Evropsku uniju. A ako je to katastrofa, kako kaže, zašto je najbolji prijatelj Angele Merkel i zašto više ne lepi plakate sa imenom Ratka Mladića preko tabla na kojima piše Bulevar Zorana Đinđića?

Zbog čega onda Vučić – odnosno, vlast na čijem čelu se nalazi – podiže spomenik Zoranu Đinđiću?

Spomenik Zoranu Đinđiću, kao i onaj Borislavu Pekiću, jeste dosetka režimskih medijskih majstora. Poslednji koji bi Đinđiću trebalo da podignu spomenik jesu oni koji su se beskrajno radovali kada je ubijen. Da budem potpuno jasan: Zoran Đinđić i celokupna demokratska opozicija iz devedesetih bili su protiv konfrontacije sa svetom. Socijalistička partija Srbije i Srpska radikalna stranka bile su za konfrontaciju. Ona je na kraju dovela do bombardovanja. Zatim su ti isti es-pe-esovci i radikali pokupili tuđu decu i poslali ih u rat na Kosovu, na Košare, i kada su mnogi od njih izginuli, onda su potpisali Kumanovski sporazum. Ti isti danas dižu spomenik poginulima na Košarama, daju im ulicu, dok istovremeno prave koalicionu vladu sa Haradinajem u Prištini. Ja zaista »

ne mogu da razumem kako neko ponovo može da glasa za njih.

Javnost je podijeljena i zbog samog izgleda spomenika ubijenom premijeru. Kako vam izgleda izabrano rješenje pod nazivom "Strela"?

Cenim Mrđana Bajića, ali nisam stručan za estetiku. Meni je ovde sporno ko diže spomenik i zato je on prljav. Ne može Vučić da od Đinđića preuzme politiku pridruživanja Evropskoj uniji i one najgore kadrove iz Demokratske stranke a da sve vreme govori da je Peti oktobar bruka i sramota. Ja mislim da tako ne može i ne sme. Vučić hoće naslovne stranice sa tekstom "Vučić podigao spomenik Đinđiću". To mu je jedini motiv i on će to da uradi uoči izbora. Mislim da će biti najteže Đinđićevoj porodici – niti je da dođe na otkrivanje spomenika, niti da ne dođu. Ista je priča i sa Demokratskom strankom. Ako dođu na otkrivanje, oni će samo uveličati slavlje stranke iz koje je došla rečenica: "I Tito je pred smrt imao probleme sa nogom". Inače, Vojislav Šešelj je pobegao u Hag jer je znao šta se sprema, na sudu je utvrđeno da je imao kontakte sa ubicama – sve to stoji crno na belom. Kada neko diže spomenik Đinđiću, a njegovu partiju nazivate "žuti ološ", postavlja se ozbiljno pitanje ko je u toj priči zaista ološ.

Dok Vučić na jednoj strani govori o dijalogu, na drugoj smo svjedoci razgranatih političkih pritiska na profesionalne medije i opozicione stranke...

Jedan od suštinskih Vučićevih ciljeva je da pored slobodnih medija uništi i sve stranke – opozicione, ali i one na vlasti. Za šta se danas zalaže Ivica Dačić? On se zalaže za Vučića. Za šta se zalaže Rasim Ljajić? Za Vučića. O Vulinu i da ne govorimo. Ima li još nešto za šta se oni zalažu? Da li to iko zna? Svi oni se samo zalažu za Vučića, a to bez ozbiljne sile ne ide, nije moguće. Sa druge strane, Vučić je zdrobio opoziciju. Danas u Srbiji nije moguće suprotstaviti stavove. U javnom prostoru postoji samo dijalog koji kreira Vučić. On izgleda otprilike ovako: "Da li je tačno da sam najlepši?" "Tačno je." "Da li sam i navredniji?" "I to je tačno." "Jesam li i najpametniji?" "Jeste, najpametniji ste..." "Odlično, idi sada tamo da ti daju neke pare, sinekuru, nešto." Ovo je srpski džuboks: ubaci se malo para i svi su u vlasti, a i neki u opoziciji pevaju kako im se kaže o svemu – unutrašnjem dijalogu, Kosovu, poštenju, skraćenju... Među tim pevačima imate samo jednoga koji kad ubacite žeton u džuboks – ućuti.

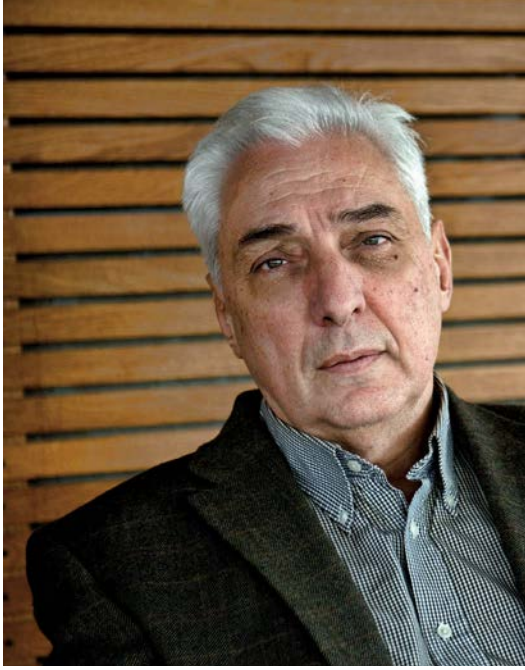
Pričate o Vojislavu Šešelju?

Naravno. Pa ko je čitavu svoju političku karijeru sveo na ono – koliko para, toliko muzike? Šešelj. Njemu danas ne smeta ništa u vezi sa Evropskom unijom, Kosovom, oko Haradinaja – baš ništa. On kao bivši šef Vučiću zna toliko da mu se mora platiti da ćuti. I uopšte, mi imamo tako grotesknu situaciju da je bivša urednica radikalske Srbije Jadranka Joksimović današnja ministarka za evropske integracije, a ministar u Vladi je i Zlatibor Lončar, čovek koji je imao bliske kontakte sa Zemunskim klanom i koji će se pojaviti na otkrivanju spomenika Zoranu Đinđiću. Ne znam zaista šta bi na sve ovo rekli junaci iz drama Dušana Kovačevića.

Na drugoj strani, vlast se poziva na rezultate ostvarene tokom proteklih pet i po godina...

Režim se stalno hvali neverovatnim uspesima, a trideset odsto dece živi ispod granice siromaštva. Kako to tumači Slavica Đukić-Dejanović, ministarka zadužena za unapređenje populacione politike? Ćuti. Ona je stručna, ali ne sme da kaže. Mi imamo Fakultet organizacionih nauka; tamo rade 104 profesora koji ne smeju da se izjasne o plagijatu doktorske teze Siniše Malog. I kako onda da se priča o akademskoj čestitosti?

"Jedna od suštinskih Vučićevih ciljeva jeste da pored slobodnih medija uništi i sve stranke – opozicione, ali i one na vlasti. Za šta se danas zalaže Ivica Dačić? On se zalaže za Vučića. Za šta se zalaže Rasim Ljajić? Za Vučića. O Vulinu i da ne govorimo. Ima li još nešto za šta se oni zalažu? Da li to iko zna? Svi oni se samo zalažu za Vučića, a to bez ozbiljne sile ne ide, nije moguće"

Činjenica je da je problem kada u Srbiju iz Crne Gore dođe Nebojša Medojević, a dolazak Škaljarskog i Skadarskog klana nisu problem. I gde je Srbija na suđenju za tu smejuriju od puča u Crnoj Gori? Nema je. Zna se i ko je to izmislio – jedan bivši saradnik Zorana Đinđića...

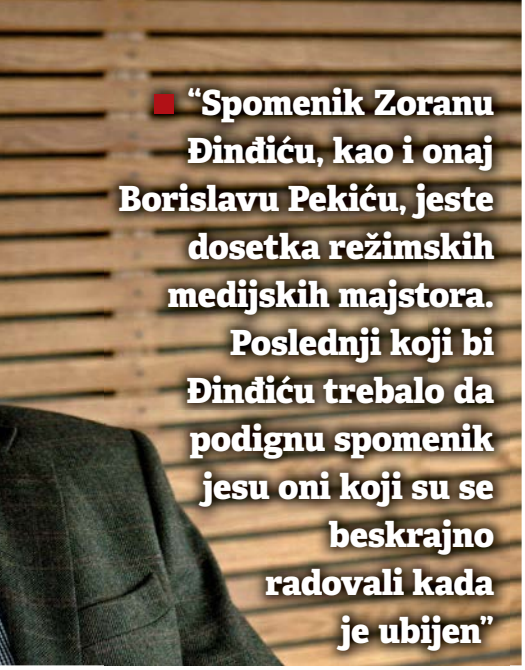
Mislite na Vladimira Bebu Popovića?

Tako je. To je njegov rukopis. Isto to će da uradi i pred izbore u Srbiji kada vide da ih gube. To su stalno nekakvi pučevi. A kakvu je pomoć Srbija pružila dvadesetorici svojih građana koji su uhapšeni u Podgorici? Nikakvu. Tog dana je naš ambasador pobegao iz Crne Gore.

Vladajuća koalicija nedvosmisleno daje do znanja da je spremna da se po svaku cijenu bori za vlast od nivoa predsjednika mjesne zajednice do nivoa predsjednika Srbije. Zašto im je to toliko važno?

Sve se svodi na samo jedno pitanje: koliko mogu da opstanem na vlasti? Zašto? Zato što svaka godina na vlasti donosi ogroman novac. Pogledajte taj "Beograd na vodi". Ispada da ti vajni strani partneri – svi milijarderi – ne mogu da naprave naselja nego prave zgradu po zgradu. Tu su srušeni mnogi objekti bez ikakve nadoknade, ali ljudi ne smeju da se bune, oni čekaju neku novu demokratsku vlast.

Hoće li se načekati?

“Spomenik Zoranu Đinđiću, kao i onaj Borislavu Pekiću, jeste dosetka režimskih medijskih majstora. Poslednji koji bi Đinđiću trebalo da podignu spomenik jesu oni koji su se beskrajno radovali kada je ubijen”

Režim ne bi postojao bez podrške građana koji su spremni da mu sve progutaju. Ako oni kojima su smanjene ionako mizerne penzije zaista predstavljaju glavni oslonac vlasti, mi onda imamo kulturni obrazac izuzetno težak za svakoga ko želi da Srbiju izvede iz tamnog vilajeta. Pa kome se sudi za ubistvo Slavka Ćuruvije? Ko je osuđen za ubistvo Đinđića i Ivana Stambolića? To sigurno nisu ljudi iz partija bivšeg DOS-a. Ovde je istina izokrenuta do neverovatne mere. Jer da nije, ovaj režim ne bi mogao da vlada. Zato im i trebaju samo poslušni mediji.

Glavni odbor SNS-a odlučio je da neće biti raspisani vanredni parlamentarni izbori zajedno sa beogradskim u martu 2018. Očekujete li da to tako i ostane?

Mislim da će biti onih izbora koji Vučiću budu potrebni. Imamo lokalne izbore u Pećincima, Negotinu i Mionici. Naprednjaci tu imaju komotnu većinu. Za raspisivanje tih izbora nema nikakvog razloga osim da se kaže kako je SNS osvojio sedamdeset i više posto glasova – tamo gotovo da nema opozicionih partija pošto su ih sve zaplašili i prebili. Slično je i sa parlamentarnim izborima. Režim tvrdi da se opozicija plaši izbora, a zapravo je reč o fudbalskoj utakmici u kojoj jedna strana nema gol, i gde god da šutne loptu, računa im se kao pogodak; nemate kome da se žalite jer je i sudija njihov... Hoću da kažem da ako istraživanja javnog mnjenja pokažu Vučiću da u Beogradu SNS ne stoji dobro, on će bez ikakvog pardona raspisati još jedne vanredne parlamentarne izbore. I obrnuto – ukoliko procene da mogu da pobede u Beogradu, tada će da primenjuju silu i dele značajne količine ulja, šećera i brašna... Tu postoji više varijanti. Koliko čujem, Vučić je i svojim partnerima iz međunarodne zajednice dojadio time što umesto da ispuni sve što im je obećao raspisuje stalno nove izbore. Očigledno su dve stvari: stalnim raspisivanjem izbora on kupuje vreme i frlja se na sve strane raznim obećanjima.

Kako ocjenjujete djelovanje opozicionih partija pred – za sada – samo beogradske izbore?

Znam da su građani razočarani što opozicija nije snažnija i ne ide u jednoj koloni. Međutim, celokupna prava opozicija se okupila i oko pisma OEBS-u da nadgleda gradske izbore i oko pravljenja tehničkih timova za sprečavanje izborne krađe. To je jedan veliki pomak i bez problema smo se oko toga dogovorili. Tu nema sujete. E sad, postoje određeni animoziteti između pojedinih ljudi koji su izašli iz DS-a ili su bili glasači ove partije. Dakle – ko i sa kim može. Smatram da je potpuno nemoguće da opozicija na izbore izađe ujedinjena. Zaista i nema razloga da se ne naprave dve ili tri kolone; to savetuju i ozbiljni politički analitičari. Važno je samo da se glasovi ne rasipaju. Najgore od svega što može da se desi jeste da nekih pet-šest stranaka ili pokreta dobije po dva-tri posto i ne pređe cenzus. Na taj način su ti glasovi otišli SNS-u zahvaljujući Dontovom sistemu. Mora zato da se napravi širok front. Podsetiću vas da Petog oktobra ne bismo mogli da pobedimo da uz političke stranke nisu stali i nevladine organizacije, i novinari i njihova udruženja, i SANU, i društvo sudija i mnogi drugi.

A sa čim će vlast izaći pred Beograđane u martu sljedeće godine?

Očekujem da Vučić za gradonačelnika Beograda kandiduje Malog ili Vesića. To se, naravno, neće desiti. On će da izmisli neku novu Anu Brnabić. To je cirkus: predstavite nekog bez ikakvog iskustva i kažete – ona je pripadnica LGBT populacije. Mene zaista ne zanima njeno seksualno opredeljenje; mene zanima njena stručnost da bude premijerka. Mislim da Vučić traži nekog takvog poslušnika za gradonačelnika koga će u svojim medijima predstaviti kao osobu do sada neviđenih i neslućenih sposobnosti. U SNS-u inače postoje ozbiljni sukobi. Jedni su po vertikali zbog para – neki su uzeli mnogo više od drugih. Sukobi se takođe odvijaju i po horizontali jer je dobar deo njihovog glasačkog tela išao da prebija učesnike Parade ponosa i oni bi to vrlo rado ponovo činili.

U kontekstu beogradskih izbora, kako vam djeluju jednovremeni radovi po različitim ulicama i saobraćajnim čvorištima koji su mjesecima paralizirali grad?

Raskopavanje Beograda i završavanje svih tih radova uoči izbora je ekvivalent afere u Jajincima, samo na drugi način. Ispada da su ljudi iz vlasti od svojih para napravili grad i dali ga građanima. A u stvari, oni su za naše pare, po nenormalnim cenama, razrovali Beograd i zagorčali nam život. Cilj svega toga je stvaranje utiska da su uradili više od bivšeg gradonačelnika Dragana Đilasa. Naime, njih muči to što ni izbliza ne mogu da uporede svoje rezultate sa onima koje je ostvario Đilas. Vlast je zato – kada joj se učinilo da bi Đilas mogao da bude važan član političke grupacije koja se bori za vlast u Beogradu – u sekundi krenula da raskopava grad. Računaju da bi ti radovi mogli da se dopadnu građanima i postanu izborni adut.

Da li će im to poći od ruke?

Ozbiljno mislim da ovde postoje naznake fašizma. Politikolog Lorens Brit je poređao nekoliko karakteristika ranog upozorenja na njegove pojave. To su: nacionalizam, omalovažavanje ljudskih prava, identifikacija neprijatelja/krivaca, nadmoćnost policije, raširen seksizam, kontrola masovnih medija, opsednutost nacionalnom sigurnošću, isprepletenost religije i vlade, zaštićena korporativna moć, potisnuta radnička moć, prezir prema intelektualcima i umetnicima, opsesija kriminalom i kaznama, nemilosrdno rođaštvo i korupcija, te lažni izbori. Ako donekle izuzmemo raširenost seksizma i to da u ovom trenutku isprepletenost religije i vlasti nije značajna zbog Kosova, ostalo je upalilo sve alarme u Srbiji. Zbog toga su upravo građani ti koji moraju da dobiju izbore. To je suština onoga za šta se zalažem. Ja ne kažem građanima glasajte za nas iz opozicije, već – uključite se. Znam da je rizik uključivanja velik, ali je rizik neuključivanja veći; to je ono što odgovara uzurpatorima vlasti. I ukoliko se ništa ne preduzme, jedini izlaz biće granični prelaz Horgoš ili aerodrom u Surčinu. ¶

FILIP ŠVARM

OBRATI PAŽNJU

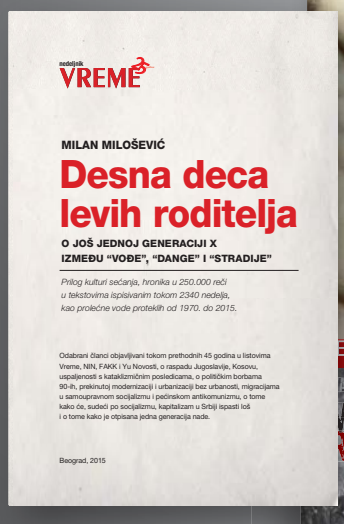

JOŠ NEKOLIKO NEPRODATIH PRIMERAKA

knjige se prodaju u prostorijama redakcije, pouzećem i preko interneta
informacije na 011/3234-774
ili *www.vreme.com*

Knjige u izdanju nedeljnika

VREME

nedeljnik VREME

MILAN MILOŠEVIĆ

Desna deca levih roditelja

O JOŠ JEDNOJ GENERACIJI X
IZMEĐU "VOĐE", "DANGE" I "STRADIJE"

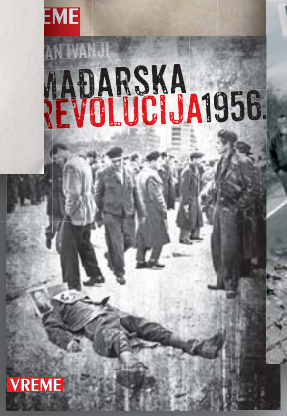
Prilog kulturi sećanja, hronika u 250.000 reči u tekstovima ispisivanim tokom 2340 nedelja, kao prolećne vode proteklih od 1970. do 2015.

Odabrani članci objavljivani tokom prethodnih 45 godina u listovima Vreme, NIN, FAKK i Yu Novosti, o raspadu Jugoslavije, Kosovu, uspaljenosti s katastrofičnim posledicama, o političkim borbama 90-ih, prekinutoj modernizaciji i urbanizaciji bez urbanosti, migracijama u samoupravnom socijalizmu i pećinskom antikomunizmu, o tome kako će, sudeći po socijalizmu, kapitalizam u Srbiji ispasti loš i o tome kako je otpisana jedna generacija nade.

Beograd, 2015

TEOFIL PANČIĆ

Višak doktrine, manjak suštine

Da li se može biti „evropoidni populista", da li je to Vučić, i kuda nas to vodi

Dve vrste zemalja izazivaju globalnu pažnju specijalista iz različitih oblasti društvenih nauka: jedne su velike, bitne, uticajne zemlje, one koje samima sobom postavljaju univerzalno važeće, univerzalno poželjne ili pak univerzalno ozloglašene paradigme; one druge su male i nebitne zemlje u specifičnim, neretko hroničnim problemima, otuda baš tako zgodnim za proučavanje sa bezbedne distance. Srbija, avaj, nije velika, bitna ni uticajna zemlja.

Ovih je dana u Srbiji boravio *signore Daniel Albertazzi* s univerziteta u Birmingemu, UK, predstavljen nam kao „stručnjak za populizam". Ah, šta li će nama takovi stručnjaci, i šta ćemo mi njima... Šegu na stranu, Albertaci je, naravno, u svetlu svoje uže specijalnosti, priupitan i za aktuelnog srpskog Svedržitelja, za kojeg je Italoenglez našao da se radi o prilično specifičnom slučaju: „Vučić je neobičan primer evropoidnog populiste". Ako je dobro citiran, treba mu čestitati na terminu „evropoidan", jer je to odličan pojam, osvežavajuće precizan: ne „proevropski" – to je birokratska floskula koja kod A. V. maši suštinu – nego baš takav, *evropoidan*.

Ipak, mnogi misle da je „evropoidni populista" neka vrsta drvenog gvožđa, te da tu nešto mora da nije u redu. Moglo bi se o tome raspravljati, ali svakako je činjenica da s Vučićevom retorikom (manje s praksom, da ne rečemo političko-vladarskom tehnikom) ima nešto čudno, nešto odudarajuće od onih s kojima ga obično upoređuju ili dovode u blisku vezu. Hajde da vidimo šta je to, i kuda će nas to odvesti.

Politička doktrina u kojoj je Vučić proveo najveći deo dosadašnje karijere, dakle radikalska, nesumnjivo je antievropska, i nesumnjivo je populistička. Tu protivurečnosti nema ni u tragovima. Ali, kako su Nikolić i Vučić u jednom momentu shvatili, tu nema ni perspektive za povratak na vlast. Svlačeći zato tu košuljicu, Vučić – tada još opozicionar – prihvata „evropske integracije" kao strateški cilj Srbije. Znači li to, po sebi, da odbacuje i populizam? Ne, to jest: ne nužno, zato što populizam nije doktrina, nego tehnika vladanja, upravljanja društvom. Doduše, po svojim konkretnim ospoljenjima, populizam jeste najčešće „antievropski", ali u izvesnim specifičnim okolnostima on isto tako može i da se zaklinje u „Evropu", makar i kao praznu, apstraktnu floskulu, držanu na bezbednoj distanci od proze stvarnosti. A upravo je Srbija zemlja takvih *specifičnih okolnosti*.

Da bi eksplicitno, doktrinarno antievropska retorika imala uspeha i smisla, morate prvo da budete unutra, u Klubu, u „Evropi", u doslovno institucionalnom smislu. Veliki antievropski, nacionalno-konzervativno-populistički pobunjenici su zemlje poput Mađarske i Poljske, dakle, one koje su simbolički i na mnoge druge načine *iskonzumirale* svoje članstvo u klubu, pa su sada u minus-fazi nezadovoljstva, sa ili bez pravih razloga, gotovo da je svejedno za ovu priču. Velike zapadnoevropske desno-populističke stranke, poput Nacionalnog fronta ili AfD, takođe su „antievropske" iz insajderskog položaja, štaviše, iz samog srca, mozga i trbuha EU. Ovo je možda još poučnije: britanski „antievropljani" doživeli su vrhunac svojih vlažnih snova danom referenduma za Brexit, koji nisu ni sanjali da će da dobiju; od onog dana kad je „petty England" počinila bizarno samoubistvo iz zasede i tesno izglasala Brexit, „Antievropljani" su – umesto trijumfa, što bi tobože bilo logično – u postojanom rasulu, jer su ostali bez svrhe: jedini upotrebljiv, operabilan smisao „antievropskog" gunđanja je da se ostvaruje *unutar* „Evrope", koja u toj psihodrami igra ulogu omraženog roditelja, navodnog kućnog tiranina kojeg adolescent prezire i optužuje ga za sve svoje probleme, ali mu uopšte nije mrsko da od njega uzima džeparac. A što je džeparac veći, i prezir je dublji...

Drugim rečima: da je došao na vlast u Srbiji kao članici EU, Vučić bi i doktrinarno po svoj prilici bio deo Orban-Kačinjski fronta. Kako je, međutim, na vlasti u zemlji koja ne može nazad, a napred nema kuda nego ka EU, on ne može biti drugo nego *evropoidan*. To je kao da se ne voziš drumom, nego prugom: nema ti skretanja nikud ako nema drugih koloseka, niti ukrštanja.

Ali, u čemu je onda problem? Zašto onda živimo u ovoj odvratnoj skarabudževini, a ne u idealnom svetu iz tvitova Krleta 22 i sličnih „proevropskih" Vučićevih apologeta? Zato što je političku doktrinu – kad jedared *preumiš* – lakše promeniti nego političku tehniku, kao što je u ličnom životu svakog pojedinca lakše promeniti ubeđenja i verovanja nego narav, karakter, temperament. Zato je *evropoidni* Vučić stilom i tehnikom vladanja gotovo navlas isti antievropskom, radikalskom Vučiću, i zato su naprednjaci samo apdejtovana verzija radikala; ne radi se, dakle, o tome da treba, nekim nepoznatim instrumentima, meriti Vučiću, ili bilo kome, dubinu „iskrenosti" svetonazornog preobražaja: ona je gotovo pa irelevantna. Jer je kulturno-mentalni sklop ostao nepromenjen: autoritaran, sebičan, egocentričan, površan, plitak, paradan, da se ne lažemo – suma sumarum, ništavan. Bez supstance, središta, uporišta, smisla, bez ozbiljnosti, solidnosti, promišljenosti, bez druge i treće dimenzije. Zato su se tako tugaljivo olupali o stvarnost oni koji su u bilo kojem trenutku podržali tog Novovučića kao newborn Evropejca: poverovali su spoljašnjosti (novoj doktrini), a zanemarili ono mnogo, mnogo bitnije: šta je unutra. A unutra nema ničega. A Ništa je pulsirajuće središte svake populističke vladavine, čiji se smisao iscrpljuje u njoj samoj. ¶

Foto: Milovan Milenković

Život i smrt u agenciji

Neočekivana ostavka direktorke Agencije za borbu protiv korupcije kap je u moru problema s kojima se ovo telo godinama suočava, a najodgovornija za to je – vladajuća većina

Dan pre nego što izađe ovaj broj "Vremena" – u sredu, 22. novembra – Agencija za borbu protiv korupcije bi, prema pisanju "Politike", trebalo da raspiše konkurs za izbor novog direktora ove nezavisne institucije. Dosadašnja direktorka Majda Kršikapa je potpuno neočekivano podnela ostavku 13. novembra, nakon samo dva meseca obavljanja ove funkcije.

Još uvek nije poznat razlog za ostavku Kršikape. Kako je izjavio Dragan Mitrović, predsednik Odbora Agencije, Kršikapa je bila "ubedljivo najbolji kandidat na konkursu" i za ovo kratko vreme koliko je bila direktorka "pokazala se kao izvanredan stručnjak i poznavalac problematike": "Bila je pravi čovek na pravom mestu i ovo je stvarno poslednje što smo očekivali. Rekla mi je da su njeni razlozi, ako sam je dobro razumeo, lične i porodične prirode", rekao je Mitrović ("Politika", 15. novembar).

Za ta dva meseca, Agencija je sa Kršikapom kao direktorkom podnela inicijativu Skupštini grada Beograda za razrešenje direktorke Apoteka Beograd, pokrenula vanredni postupak kontrole imovine 15 funkcionera – među njima Siniše Malog, Čedomira Jovanovića i Tomislava Nikolića, a primetno je bilo i nastojanje sada već bivše direktorke da se Agencija malo više otvori prema medijima.

DVANAEST NA DVADESET SEDAM HILJADA

U jednom od poslednjih intervjua pred ostavku rekla je da je "apsolutno nužno da se promeni Zakon o finansiranju političkih aktivnosti", da je Agencija već podnela inicijativu za izmenu Zakona o političkim strankama, da moraju da se razdvoje nadležnosti Agencije sa nadležnostima Državne revizorske institucije i REM-a, "koje se u nekoj meri preklapaju", te da u Agenciji na poslovima kontrole prihoda i imovine funkcionera (a ima ih, funkcionera, 27.000) radi samo dvanaestoro ljudi.

No, ovo – neusklađenost propisa, ozbiljan problem sa nedostatkom zaposlenih – tek je kap u moru problema sa kojima se Agencija suočava. U poslednjih nekoliko godina ti problemi se samo nagomilavaju, talože i uvećavaju, čime su cilj i smisao Agencije gotovo potpuno obesmišljeni.

Naravno, za to isključivu odgovornost snosi vladajuća većina: svojim postupcima iznova i iznova pokazuju da im je borba protiv korupcije daleko od prioriteta. Stanje u ovoj oblasti lapidarno saopštava Evropska komisija u dve rečenice: "Korupcija i dalje preovladava u mnogim oblastima i nastavlja da bude ozbiljan problem" i "Borbi protiv korupcije u Srbiji nedostaju i dugoročna strateška vizija i politička volja da se pojačaju reforme." Citat potiče iz Radnog dokumenta EK, koji je objavljen pre godinu dana, 9. novembra 2016, i odnosi se na period oktobar 2015. – septembar 2016. godine. Od tada do danas, ne samo da država Srbija nije ispunila preporuke Evropske komisije (vidi antrfile), već se stanje u ključnoj instituciji za borbu protiv korupcije dramatično pogoršalo.

O tome tek ovlaš i delimično govori

rezolucija Evropskog parlamenta (EP), usvojena 14. juna ove godine. U njoj se kaže da je EP "zabrinut zbog nedostatka napretka u borbi protiv korupcije i urgira da Srbija pokaže jasnu političku volju i posvećenost u rešavanju ovog problema, i unapređenjem i potpunom primenom zakonskog okvira". Takođe, EP "poziva Srbiju da pojača implementaciju nacionalne Strategije za borbu protiv korupcije i Akcionog plana, i poziva na uspostavljanje evidencije o istragama, krivičnim gonjenjima i presudama za korupciju na visokom nivou".

Mnogo više od ovih znakovitih, ali šturih evropskih izveštaja o stanju u ključnoj instituciji za borbu protiv korupcije govori hronologija dešavanja u Agenciji i oko od vremena donošenja ovog dokumenta EK.

OSTAVKA POSLE SAMO DVA MESECA: Majda Kršikapa, bivša direktorka Agencije za borbu protiv korupcije
Foto: Filip Krainčanić /Tanjug

HRONOLOGIJA DEŠAVANJA

Od decembra 2016. do septembra 2017. i izbora Majde Kršikape Agencija nije imala direktora, kao jednog od dva organa koje Agencija treba da ima. Od aprila 2017. nije funkcionisalo ni drugi, važniji organ – Odbor Agencije, koji je od ukupno devet članova spao na dva i time bio onemogućen da donosi odluke (potrebno je bar pet članova za odlučivanje).

U martu je "Peščanik" pisao da je konkurs za direktora, raspisan u decembru 2016, "propao između ostalog i zato što je kandidatkinja koja je dobila najviše glasova članova Odbora Agencije povezana sa vladajućom SNS" – to je za ovaj portal izjavio Božo Drašković, jedan od članova Odbora koji nisu glasali za nekadašnju pomoćnicu ministra Nikole Selakovića Ljiljanu Blagojević. To je i jedan od razloga zbog kojih Agencija toliko dugo nije imala direktora. Međutim, za ovako "osakaćen" i nefunkcionalan Odbor Agencije u potpunosti su odgovorni oni koji su bili obavezni da izaberu članove Odbora – a to su Odbor za pravosuđe Skupštine Srbije i sama Skupština, koja u konačnici glasanjem potvrđuje odluke Odbora za pravosuđe i bira članove Odbora Agencije.

S obzirom na to da koalicija okupljena oko SNS-a i SPS-a ima i više nego dovoljnu većinu i u Odboru Skupštine, i u samom parlamentu, i da jedino njihovim glasovima mogu biti izabrani potrebni funkcioneri Agencije, jasno je kao dan da su vladajuća većina i predsednik države koji njome upravlja odgovorni za potpuno urušavanje ove, na papiru nezavisne institucije.

Ali, da ne bude da stvari posmatramo samo negativno: može se reći da su pomenuta većina i njen stranački predsednik – koji je (i) u ovom rušenju i razvaljivanju vukao konce – postupili strateški ispravno i taktički veoma precizno, te da je očiti cilj njihovog delanja, a to je podjarmljivanje još jedne nezavisne institucije, sproveden skoro pa savršeno.

Kako su sve ovo uradili? Nije reč samo o lenjosti i nebrizi Skupštine i njenog nadležnog odbora, koji, eto, ne nalaze za shodno da razmatraju razne izveštaje raznih poverenika, ombudsmana i agencija (izveštaje Agencije za borbu protiv korupcije Skupština nije razmatrala već dve godine), i time obesmišljavaju njihov rad.

AGENCIJSKI INŽENJERING

Nije reč ni o prostom neodabiru članova potrebnih za funkcionisanje Odbora Agencije. Ne, ovde je reč o brižljivo planiranom inženjeringu tog Odbora, tako da, kada napokon postane funkcionalan, to bude značilo da je postao i podoban. Po Zakonu o Agenciji, Odbor Agencije ima devet članova i svaki od tih devet se bira na predlog različitih udruženja ili institucija, kako ne bi došlo do nečijeg preovlađujućeg uticaja u odlučivanju Odbora.

Tako članove daju administrativni odbor Narodne skupštine, predsednik države, Vlada Srbije, Vrhovni kasacioni sud, Državna revizorska institucija, Ombudsman i Poverenik (predlažu zajedničkog člana), Socijalno-ekonomski savet, Advokatske komore Srbije i, na kraju, udruženja novinara u Republici Srbiji (takođe se dogovaraju o zajedničkom predlogu za člana Odbora Agencije).

U čemu se sastojao *inženjering* Odbora Agencije od strane vladajuće većine? Ideja je bila veoma jednostavna – znali su da imaju mnogo vremena pred sobom na vlasti i nisu "đonom" išli na razrešenja različitih članova Odbora koji im nisu odgovarali, već su čekali da im istekne mandat.

U isto vreme, potpuno su ignorisali predloge za nedostajuće članove koji su dolazili od "nepodobnih" predlagača, a sa druge strane, Skupštinski odbor, pa potom i Skupština, munjevito su odlučivali i glasali o kandidatima za članove Odbora Agencije koji su dolazili "sa prave strane".

Na primer: Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka od ličnosti i Zaštitnik građana su još na proleće 2015. predložili svog zajedničkog kandidata za člana Odbora Agencije, Vidu Petrović Škero. Skupštinski Odbor za pravosuđe je u potpunosti ignorisao ovaj predlog sve do 6. jula 2017. kada je – iako nema takve ingerencije – odlučio da "vrati" ovaj predlog Zaštitniku građana i Povereniku, uz obrazloženje da je predlog podneo Saša Janković, koji više nije Zaštitnik građana. Sa druge strane, Vlada Srbije je svog kandidata za člana Odbora Agencije takođe predložila u proleće 2015, kada i Poverenik i Ombudsman, i ovaj kandidat je izabran za manje od mesec dana.

Nakon neuspelog pokušaja raskola SNS-a iz februara 2017, ni Tomislav Nikolić više nije bio na pravoj strani: posle više meseci ignorisanja kandidata kojeg je predložio predsednik Republike, istog 6. jula je "vraćen" i taj predlog, uz isti izgovor – da Tomislav Nikolić više nije predsednik. No, onaj koji tada već jeste bio predsednik, odmah sutradan je poslao svoj predlog za člana Odbora Agencije, koji je kroz Odbor Skupštine i kroz »

Šta kaže Evropa

U pomenutom Radnom dokumentu Evropske komisije, koji je nastao pre svih dešavanja opisanih u tekstu, dosta pažnje posvećeno je borbi protiv korupcije. Evo pojedinih izvoda iz dokumenta:

- **Nije bilo napretka u ispunjavanju preporuka iz prethodne godine. Korupcija i dalje preovladava u mnogim oblastima i nastavlja da bude ozbiljan problem.**
- **Srbija još uvek nije usvojila novi zakon o Agenciji za borbu protiv korupcije, niti izmenjeni zakonik u delu koji se odnosi na privredni kriminal. Vlada još uvek ne uzima u obzir preporuke sopstvenog savetodavnog tela – Saveta za borbu protiv korupcije. Nije bilo napretka u poboljšanju evidencije o krivičnim presudama u Srbiji ili ubrzavanju sprovođenja nacionalne strategije za borbu protiv korupcije.**
- **Potrebno je hitno usvojiti izmenjeni zakon koji omogućava Agenciji za borbu protiv korupcije da ojača svoju ulogu vodeće institucije u borbi protiv korupcije, a koji se čeka već mnogo meseci.**
- **Agencija se suočava sa preprekama za delotvorno obavljanje svoje uloge u formi nepreciznih i nejasnih odredbi Zakona o Agenciji za borbu protiv korupcije i nedostatku zakonskog pristupa bazama podataka i evidencijama drugih državnih organa.**
- **Srbija sprovodi strategiju za borbu protiv korupcije i akcioni plan za 2013-2018, ali njihovi efekti su do sada ograničeni i sa velikim brojem mera se kasni.**
- **Borbi protiv korupcije u Srbiji nedostaju i dugoročna strateška vizija i politička volja da se pojačaju reforme. Nacionalna strategija za borbu protiv korupcije do sada nije dala očekivane rezultate.**

parlament prošao brzometno i bio izabran za člana Odbora Agencije za manje od dve nedelje. U međuvremenu, tokom zime 2016, ignorisan je i zajednički kandidat udruženja novinara, ali je isto tako hitro kao kandidat skupštinskog Administrativnog odbora, na predlog SNS-a, izabrana Danica Marinković, sudija u penziji i svedok odbrane Slobodana Miloševića na suđenju u Hagu.

Tako, tog 20. jula kada je izabran kandidat za člana Odbora Predsednika Republike, izabrano je i još troje članova Odbora Agencije (kandidat novinarskih udruženja nije bio počašćen zvoncetom Maje Gojković, pa poslanici nisu glasali za njega). Time se broj članova Odbora popeo na šest – dovoljno da mogu da donose odluke. Tako je *inženjering* dobio prve efekte – Odbor Agencije je osposobljen da donosi odluke tako što su Skupštinski Odbor i Parlament pažljivom selekcijom propuštali one koji su po volji vlasti i blokirali ulazak bilo kog "stranog tela" u Agenciju.

Naravno, daleko od toga da su rezultati rada Agencije bili savršeni i pre ovog brižljivog tretmana vlasti. Za neke nedostatke je kriv nedovoljno dobar zakon (koji treba da se menja, evo samo što nije, već pune tri godine): Agencija otkrije sukob interesa nekog funkcionera, traži njegovo razrešenje, a institucije koje treba da ga razreše elegantno ignorišu preporuku Agencije, i nikom ništa – preporuke Agencije su samo to, preporuke, a ne i obavezujuće odluke.

Ostao je zapamćen i slučaj ministra Selakovića, za kojeg je Agencija 2014. tražila razrešenje zbog sukoba interesa. Selaković se žalio na ovu odluku, a slučaj je ostao "zaglavljen" na Odboru Agencije koji je odlučivao o ovoj žalbi. Ovaj slučaj nikada nije okončan – a Selaković već odavno nije ministar, te ne bi ni mogao da bude razrešen.

Slično je i sa Bratislavom Gašićem, koji je kao gradonačelnik Kruševca delio novac iz gradskog budžeta članovima svoje porodice ("Pa ne mogu ja da se odreknem svoje porodice", izjavio je ovim povodom BIRN-u), ali kada je Agencija na jesen 2015. utvrdila da je Gašić "nesumnjivo bio u situaciji sukoba interesa", bilo je kasno za meru preporuke za razrešenje – Gašić je tad već bio ministar odbrane. Takođe, kako je pisao BIRN, Agencija je nedavno – tek tri godine nakon izbora 2014. – podnela izveštaj Višem javnom tužilaštvu pozivajući na pokretanje krivičnog postupka zbog novčanih transakcija tokom ovih izbora, i to za SNS, SPS i URS – a potonji ne postoji već duže vreme.

ZAKON I KRŠENJE

Naravno, tu su i potpuno neshvatljive – ili, veoma shvatljive – letošnje odluke Agencije povodom ovogodišnjih, predsedničkih izbora i kampanje Aleksandra Vučića. Sudeći po odlukama Agencije, Aleksandar Vučić nije nikako mogao da prekrši Zakon o Agenciji tokom kampanje, odnosno one članove koji zabranjuju korišćenje javnih resursa za promociju političke stranke, i korišćenje susreta i skupova na kojima učestvuje kao funkcioner.

Kako se može razabrati iz odgovora Agencije BIRN-u, kada je Vučić davao izjave, nije promovisao političku stranku i njen program, tako da nije kršio zakon (postavlja se pitanje zašto bi promovisao stranku kada je reč o predsedničkim, a ne parlamentarnim izborima); kada jeste promovisao političku stranku i njen program, opet nije kršio zakon, jer su ga voditelji pitali o tome, a on samo odgovarao, a kada je koristio svoje posete kao funkcionera (tada predsednik vlade) u promotivnim spotovima za predsedničku kampanju – to je bila urednička sloboda medija koji su te spotove emitovali.

Ujedno, Agencija nije reagovala na upotrebu službenih vozila tokom kampanje (jedan od službenih automobila je znatno oštećen kada je u njemu Slavica Đukić Dejanović doživela udes), a rekla je i da je Vučićevo korišćenje Biblioteke Narodne skupštine (za džabe!) za snimanje spota bilo neophodno iz bezbednosnih razloga. Dakle, odluke i rad Agencije nikako ne treba svoditi samo na nepreciznе, nekvalitetne i nedorečene odredbe Zakona – ima tu i još nečeg.

U junu su za CINS Iz Ministarstva pravde izjavili da finalni tekst dugo čekanog Nacrta novog Zakona o Agenciji neće da formiraju bez saglasnosti novog rukovodioca, i dodali da taj finalni tekst "može biti u velikoj meri drugačiji od sadašnjeg". Kako smo videli, novi rukovodilac je došao i podneo neopozivu ostavku, tako da se čekanje nastavlja. Ali inženjering neprestano radi. ¶

RADMILO MARKOVIĆ

Inovacije od ključnog značaja za švajcarsko-srpsku poslovnu saradnju

Švajcarsko-srpska trgovinska komora nastaviće sa podrškom razvoju inovacionih ekosistema, sa ciljem privlačenja većeg broja investitora i doprinosa stvaranju proizvoda i usluga sa dodatom vrednošću u Srbiji

U skladu sa svojom misijom da doprinese daljem razvoju švajcarsko-srpskih ekonomskih odnosa, Švajcarsko-srpska trgovinska komora (ŠSTK) organizovala je konferenciju "Inovacije: pokretačka snaga švajcarsko-srpskih ekonomskih odnosa" u Naučno-tehnološkom parku u Beogradu. Kao najistaknutiji govornici, na ovom skupu učestvovali su ambasador Švajcarske u Srbiji i u Crnoj Gori Njegova ekselencija g. Filip Ge (Philippe Guex), ministar bez portfelja zadužen za inovacije i tehnologije u Vladi Srbije Nenad Popović, kao i dr Olivije Kutel (Olivier Küttel), rukovodilac za evropske javne odnose Federalne politehničke škole iz Lozane.

U uvodnom obraćanju, predsednica Upravnog odbora ŠSTK gđa Jana Mihajlova (Yana Mikhailova) istakla je značaj inovacija za dalje jačanje ekonomskih odnosa Švajcarske i Srbije.

"Švajcarska preduzeća, a naročito ona iz IT sektora, pokazuju sve veće interesovanje za srpsko tržište, koje postaje atraktivna destinacija za ulaganje u uslužne centre. Mnoge švajcarske firme su prepoznale taj potencijal kroz razvoj inovativnih proizvoda i usluga na srpskom tržištu. Ovaj trend potvrđuje značaj koji inovacije imaju u razvijanju poslovnih odnosa ovih dveju zemalja", rekla je Mihajlova.

Švajcarski ambasador u Srbiji Nj.e. Filip Ge naglasio je da su inovacije ključne za razvoj švajcarsko-srpskih odnosa, navodeći Naučno-tehnološki park (NTP) kao primer: "To je prva institucija ove vrste u Srbiji, koja je postala ključni akter u inovacionom ekosistemu – u okviru nje nastaju visokotehnološki proizvodi koji su konkurentni na inostranim tržištima. Švajcarski sekretarijat za ekonomiju finansira rad NTP-a i veliko mi je zadovoljstvo što je pre nekoliko dana ta podrška produžena. Na taj način želimo da ubrzamo rast izvoza, suštinski važnog za razvoj srpske ekonomije."

Ministar zadužen za inovacije i tehnologije Nenad Popović je rekao da je za Vladu razvoj inovacija i informacionih tehnologija jedan od strateških prioriteta, naglasivši veliki značaj podrške Švajcarske, kao svetskog lidera u inovacijama: "Na taj način želimo da pokrenemo digitalnu transformaciju društva, a za to nam je potrebna ekonomija zasnovana na inovaciji, digitalizaciji i znanju naših inženjera. Mladi inženjeri i IT stručnjaci upravo čine bazu i resurs digitalne transformacije, a Vlada usmerava napore ka potpunoj digitalizaciji i unapređenju zakonskog okvira koji reguliše razvoj nacionalnog inovacionog ekosistema, kako bi modernizovala industriju i učinila je konkurentnom regionalno i globalno."

Kad je reč o švajcarsko-srpskoj saradnji u oblasti istraživanja i razvoja, Ge je pomenuo da su do sada srpski i švajcarski istraživački timovi sarađivali u okviru 22 projekta vredna više od 250 miliona evra, a u okviru aktuelnog EU programa "Horizont 2020", naročito u oblastima infrastrukture istraživanja i informaciono-komunikacionih tehnologija (IKT).

"Svetski poznati inovacioni habovi su svi smešteni u blizini izuzetnih akademskih institucija. Ulaganje u mlade talentovane ljude, pružanje sredstava, kao i slobode da budu izuzetni verovatno je najodrživiji način da ojačamo inovacije. To sa uspehom radimo u Federalnoj politehničkoj školi Lozane", naglasio je dr Olivije Kutel, rukovodilac za evropske javne odnose Federalne politehničke škole Lozane, koji je učestvovao u diskusiji javnog i privatnog sektora održanoj u okviru konferencije, o prilikama i izazovima za stvaranje i razvoj inovativnih kompanija u Srbiji. Učesnici tog panela pričali su o značaju saradnje istraživačkih institucija i privatnih kompanija, kao i o potrebi da se razviju pažljivo odabrane praktične akcije koje će podržati na inovacijama zasnovan razvoj sektorâ u Srbiji koji najviše obećavaju, kao što su poljoprivredno-prerađivačka industrija i IKT. ¶

Učesnici panela

- **dr Olivije Kutel** (Olivier Küttel), rukovodilac za evropske javne odnose Federalne politehničke škole Lozane (École polytechnique fédérale de Lausanne)
- **prof. dr Viktor Nedović**, pomoćnik ministra, Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije
- **dr Ana Govedarica**, generalna direktorka Roche d.o.o. Serbia
- **Gordana Danilović Grković**, direktorka Naučno-tehnološkog parka Beograd
- **Mirko Đurić**, direktor InterVenture Sourcing AG
- **Igor Bogićević**, član Izvršnog odbora, Initiative Digital Serbia

Tiha likvidacija štrajka

Pozivu na generalni štrajk odazvalo se svega dvadesetak radnika Pošte. Najava isplate trinaeste plate i pretnja otkazima učinila je svoje

Najava premijerke Ane Brnabić da će od 1. januara plate budžetskim korisnicima – vojsci, policiji, prosvetnim i zdravstvenim radnicima biti povećane za 10 odsto, u stvari vraćene na nivo iz 2014. godine, nije baš sa odobravanjem primljena kod zaposlenih u javnim preduzećima, ne zato što je nekome "vraćeno oteto" – to su pozdravili, nego što njima nije, ali niko od njih se nije usudio da digne glas zbog toga sem dela zaposlenih u JP 'Pošta Srbije'.

U ovom javnom preuzeću deluju četiri sindikata: dva reprezentativna – Sindikat PTT Srbije i Sindikat PTT "Nezavisnost" i dva koji to nisu – Samostalni sindikat poštanskih radnika i sindikat 'Solidarnost' Pošta Srbije. Nereprezentativni sindikati ovim drugima reprezentativnost osporavaju, na šta se reprezentativni ne osvrću: uprava ih priznaje, bez obzira što čelnici nereprezentativnih sindikata tvrde da su ovi drugi i dalje u statusu koji im po brojnosti članstva nikako ne pripada samo zbog poslušničkog odnosa prema upravi. Taj sindikalni pluralizam i međusobno osporavanje legitimiteta doveli su do toga da čak i radnicima Pošte više nije jasno ko tu šta organizuje i ko sa kim pregovara.

REAKCIJE NA BUVU

Negde početkom septembra puštena je buva da ove godine, pored toga što radnicima javnih preduzeća neće biti povećana plata od januara sledeće godine, neće biti ni trinaeste plate. Oba reprezentativna sindikata su tim povodom izrazili negodovanje i pripretili štrajkom koji je mnogo kasnije zakazan za 20. novembar ove godine.

Odvojeno od njih, nereprezentativni sindikati su uz najavu protesta izašli sa malo dužom listom zahteva: da se pored trinaeste plate i one redovne "vrate na staro", kakve su bile pre umanjena iz 2014. godine i to sa uvećanjem za rast troškova života u protekle tri godine, da se zaposleni na privremenim/povremenim poslovima prevedu u radnike na određeno vreme, da se radnici koji duže od dve godine rade "na određeno" prevedu u redovan radni odnos, da se aktuelna v.d. direktorka, kojoj je mandat istekao pre dva meseca, razreši dužnosti i izabere novi po davno raspisanom konkursu, da se dužnosti razreše predsednik i svi članovi Nadzornog odbora, da se raskinu ugovori sa penzionerima nelegalno postavljenim na čelna mesta...

Kako Uprava na ovo nije reagovala, Glavni odbor Samostalnog sindikata poštanskih radnika je 17. septembra ove godine zaključio da je vreme da se komunikacija pospeši protestima. "Pozvali smo sve sindikate koji žele da se bore za interese zaposlenih da bez ikakve sujete i predrasuda u ovim aktivnostima učestvuju. Na taj poziv jedino se odazvao sindikat 'Solidarnost' Pošte Srbije. Od tada smo u svemu zajedno, zajednički donosimo odluke i zajednički trpimo posledice", kaže za "Vreme" Zoran Pavlović, predsednik Samostalnog sindikata poštanskih radnika. Svoje zahteve prosledili su predsednici vlade, v.d. direktorki i predsedniku Nadzornog odbora Pošte, a reprezentativni sindikati su ćutali.

Nakon dvadeset dana čekanja na odgovor, postupak je obnovljen: "Tražili smo, skoro pa i molili da kroz dijalog, mirnim putem rešavamo te probleme. Međutim, druga strana nije imala sluha i ignorisali su nas." Reprezentativni sindikati su i dalje mudro ćutali.

SPONTANO

"Prvi protest koji je organizovao Samostalni sindikat poštanskih radnika održan je 17. oktobra, a mi – sindikat Solidarnost Pošta Srbije smo pružili punu podršku tom protestu i zahtevima", objašnjava Tin Antić, predsednik sindikata Solidarnost: "Protest je trebalo da se održi u prostorijama radne jedinice Poštansko-logistički centar 'Beograd' u Zemunu. Međutim, poslodavac je zabranio održavanje protesta unutar svojih prostorija, tako da je protest održan ispred prostorija."

Tog dana, dodaje, došla je direktorka i zatražila 10 dana da pokuša da reši dva glavna zahteva – isplatu zarade iz dobiti i vraćanje 10 posto plate, kao i povećanje zarada za realan pad u poslednje tri godine. "Okupljeni radnici su počeli da negoduju da nisu došli na protest da ćaskaju nego da se izbore za svoja prava i samoinicijativno su se prebacili na kapiju objekta i time blokirali ulaz i izlaz vozila." Na svakoj kapiji je, kaže Antić, bilo oko pet stotina ljudi i sve je eskaliralo sledećih dana: svako veče su zaposleni počeli da se organizuju i samoinicijativno da drže glavni poštanski centar pod blokadom.

Zabrana

Vest da je sa dvojicom sindikalnih poverenika u zgradu pošte u Vlajkovićevoj ulici, gde se između ostalih nalaze i sindikalne kancelarije, ušao "neki novinar sa sve foto-aparatom" brzo je prostrujala kroz kancelarije: voda za kafu nije čestito proključala, a već je pozvao šef obezbeđenja sa pitanjem da li je tačno da se neki novinar sa foto-aparatom nalazi u zgradi i ako jeste tačno, da je odmah napusti.

Na izlazu sa placa šef obezbeđenja je novinaru objasnio da po internim pravilima, novinari moraju unapred da se najave i da mogu da razgovaraju sa kim žele ali samo "u kabinetu". Drugog načina prosto nema. Na opasku jednog od sindikalaca da je novinar došao na njihov poziv sa njima da razgovara u njihovoj kancelariji, te da im za to nije potreban "amin" uprave, šef obezbeđenja je lakonski odgovorio sa "ali je zgrada vlasništvo Pošte".

Sledećeg dana sindikalni poverenici dobili su još po jedno rešenje kojim im se zabranjuje ulaz u sve poslovne zgrade Javnog preduzeća "Pošta Srbije".

JOŠ JEDNA IZGUBLJENA SINDIKALNA BITKA U SRBIJI: Protest radnika Pošte
Foto: Rade Prelić /Tanjug

Blokada je trajala oko dve nedelje i niko nije reagovao uprkos mnogobrojnim dopisima što upravi, što premijerki, sem što su članovima štrajkačkog odbora, sindikalnim poverenicima, ali i zaposlenima koji su se, po viđenju uprave, naročito isticali u protestima uručena rešenja o suspenziji i upozorenje pred raskid ugovora o radu "zbog ponašanja koje je takvo da (imenovani) ne može da nastavi rad kod poslodavca", svi sa istovetnim obrazloženjem: "Povodom okupljanja i sprečavanja nesmetanog funkcionisanja poštanskog saobraćaja u smislu blokade ulaska-izlaska, odnosno *neomogućavanja* kretanja vozila sa pošiljkama (...) koji su uzrokovali štetu preduzeću, a na osnovu snimaka bezbednosnih kamera, utvrđeno je vaše prisustvo u pomenutim događajima. Svojim prisustvom postupili ste suprotno članu...".

Kao odgovor na ove, po njihovom mišljenju nezakonite suspenzije, Štrajkački odbor je najavio generalni štrajk. "Idemo u štrajk i od toga ne odustajemo", kaže Tin Antić.

LEGITIMNO ALI NEODGOVORNO

Dve nedelje od početka protesta v.d. direktorka Pošte Mira Petrović, čija smena je jedan od sindikalnih zahteva, izjavila je da protest nije zakonit, da nije ni prijavljen, ali da su zahtevi legitimni, pa ih je delegirala Vladi Srbije koja donosi odluku.

Organizatore i učesnike protesta opisala je kao grupu neodgovornih ljudi, njih svega 25, koja je iz njoj nepoznatih razloga rešila da blokira žilu kucavicu poštanskog sistema. Nedelju dana kasnije objavljeno je da je Vlada Republike Srbije usvojila Odluku Nadzornog odbora JP "Pošta Srbije" Beograd o raspodeli dobiti za 2016. godinu, tako da će svaki radnik dobiti po jednu svoju prosečnu zaradu, čime se nastavlja višegodišnja dobra praksa u Pošti Srbije da zaposleni učestvuju u raspodeli dobiti, što je svojevrsni vid stimulacije, ali i zahvalnosti za doprinos koji su dali u postizanju dobrih poslovnih rezultata.

"Posle konstruktivnog i argumentovanog razgovora premijerke Ane Brnabić, ministra Milana Krkobabića zaduženog za koordinaciju rada javnih preduzeća i v. d. direktora Pošte Srbije Mire Petrović, a nakon toga i na zajedničkom sastanku s predstavnicima dva reprezentativna sindikata u ovom javnom preduzeću – Sindikata PTT Srbije i Sindikata PTT 'Nezavisnost' koji su odustali od najavljenog štrajka upozorenja zakazanog za 21. novembar ove godine", naglašeno je u saopštenju za javnost. "Napominjemo da su ovim činom ispunjeni ključni zahtevi obe reprezentativne sindikalne centrale u Pošti Srbije, s tim što je započeta i dodatna analiza mogućnosti za povećanje plata, kako bi se iznašao najbolji model za poboljšanje socijalnog i materijalnog položaja 15.000 zaposlenih u Pošti Srbije".

U saopštenju nisu preskočena ni ona dva nereprezentativna sindikata, organizatora protesta: "Usled blokade rada Regionalnog poštanskog logističkog centra 'Beograd 2', koji predstavlja žilu kucavicu JP 'Pošta Srbije', došlo je do višednevnog prekida procesa rada i stručne službe intenzivno rade na sagledavanju direktne i indirektne štete koje je preduzeće pretrpelo." Prema učesnicima, kako navode "nezakonite blokade", preduzimaju se sve zakonom predviđene mere kako bi takvo ponašanje bilo sankcionisano.

Pozivu na generalni štrajk odazvalo se svega dvadesetak radnika Pošte. Najava isplate trinaeste plate i pretnja otkazima učinila je svoje. ¶

ZORAN MAJDIN

Ko to deli fakultete

Vi možete softversko inženjerstvo da studirate na drugom mestu – u Novom Sadu, ili na privatnim fakultetima. Ali Elektrotehnički fakultet je magnet. Kad imate diplomu ETF-a, vi ste, još uvek, *persona grata* na mnogim mestima

Foto: Marija Jankovic

Nedavno je domaća javnost bila podeljena u vezi sa mogućom podelom Elektrotehničkog fakulteta u Beogradu (ETF) na dva dela. Navodno je postojala ideja da se iz ETF-a u zaseban departman izdvoje komercijalni studijski program Softversko inženjerstvo i Katedra za računarsku tehniku i informatiku. Neki tvrde da je čak trebalo da se potpuno odvoje i osnuju novi fakultet u zasebnoj zgradi. Većina ostalih nastavnika sa drugih katedri se pobunila i dekan Zoran Jovanović (profesor sa Katedre za računarsku tehniku i informatiku) podneo je ostavku. U ostavci je profesor Jovanović napisao da je "glavni razlog ostavke jedna vrsta slepila koja je obuzela dobar deo nastavnog kadra ETF-a". Još je napomenuo da je propuštena prilika da ETF trajno preuzme lidersku poziciju na Univerzitetu u oblasti računarstva "ponudom koja potiče od vrha vlasti u Srbiji". Na kraju se, osim ostavke dekana, nije desilo ništa i ostao je *status quo*. Ako se i zatresla gora, miš se nije rodio.

O poslednjim dešavanjima na ETF-u i stanju u srpskom IT sektoru razgovaramo sa akademikom Dejanom Popovićem, dugogodišnjim profesorom ETF-a i stručnjakom iz oblasti biomedicinskih nauka. Danas je profesor emeritus na Univerzitetu Alborg u Danskoj.

"VREME": Šta se to desilo na Elektrotehničkom fakultetu?

DEJAN POPOVIĆ: Sve što se događa je neki splet okolnosti. Mi živimo u četvrtoj industrijskoj revoluciji. U vremenu u kojem je tvrdnja i početna ideja da je sve informacija. Najveći broj nas ne ume da koristi pogodnosti naprava koje imamo. Promenio se način razmišljanja u ovome što je nauka i struka – mi smo nekad školovali ljude koji su bili skolastičari, što će reći, bavili su se problemima koji ih interesuju da bi stvarali nove vrednosti. Mi danas živimo u vremenu gde je inovacija ono čemu težimo. Postoji velika razlika između ideje i inovacije. Sve što nam padne na pamet mi mislimo da je inovacija. Razlika između ideje i inovacije je što je ideja sve što nam je palo na pamet, a inovacija je nešto što neko hoće da kupi. Ja mogu da imam genijalne ideje, mogu da napišem najbolju moguću muziku, ali ako niko neće da je sluša – nema vrednosti. Ako ja napišem popularnu muziku koja ima svoju publiku, ja imam posao.

Sada računari postaju neminovnost da bismo imali proizvodnju, da bismo mogli da putujemo, da bismo mogli da stanujemo, da bismo mogli da dišemo, da bismo imali vodu i bez tih računara nema života. Ti računari zahtevaju da ih neko napravi, zahtevaju da neko napravi programe koji kažu: šta da radiš u određenoj situaciji. Oni koji pišu softvere ne moraju baš da znaju kako radi računar. A oni koji prave računare moraju da znaju da bi znali šta su ograničenja. Sad smo stigli u situaciju u kojoj je odjednom uočena potreba, za koju ja ne znam kako je to izračunato i odakle im podaci, da je za IT sektor potrebno 22.000 ljudi. Pritom je IT sektor najviše razvijen jer su ulaganja minimalna. Trebaju vam jedan kvadratni metar i jedan računar, i vi imate radno mesto. Pošto je to posao koji možete dobro da prodate, onda je i cena rada visoka. Zašto poslodavci žele da zaposle one koji su završili ETF? Pa, zato što je ETF takmičarski fakultet. Ovde dolaze najbolji đaci. Ti najbolji đaci sve znaju. Da im date da leče ljude, oni bi bili najbolji lekari. Koji god zadatak da im date oni znaju da ga urade. Ne zato što smo mi dobra škola, već zato što su oni perfektni.

Tako smo mi pre desetak godina počeli da jačamo računarstvo i informacione tehnologije na fakultetu. I to je stiglo, pre svega, dolaskom ljudi iz Instituta u Vinči. To je jedna ozbiljna ekipa koja je polako prelazila iz Vinče na ETF. Nedavno je moj uvaženi kolega Zoran Jovanović imao ideju da bismo mogli da dođemo do nekog prostora i da pojačamo i povećamo broj ljudi koji bi mogli da se bave računarstvom i informacionim tehnologijama. Ja uopšte nemam nikakvu dilemu da je povećanje broja tih studenata korisno. Oni trenutno nalaze posao koji je dobro plaćen. Mi ne možemo da zaposlimo diplomirane studente na fakulte-

tu jer neće da rade za fakultetsku platu kad mogu da na drugom mestu dobiju tri, četiri puta veću. Najveći broj ljudi koji rade u softverskom inženjerstvu radi u sivoj ekonomiji. Kad se priča o tim njihovim velikim platama, oni ne dobijaju tolike plate jer im, u velikom broju slučajeva, poslodavac isplaćuje malu nominalnu platu. Ali, ima načina kako vi nekoga još da častite da on to bolje radi.

Jeste sigurni? Mnogi zaposleni u IT sektoru tvrde da im poslodavci legalno isplaćuju pun iznos plate.

Ima ih, ali pretežan broj nema visoke legalne plate jer poslodavci ne mogu da podnesu taj trošak. Koliko znam, u Nordeusu svi imaju legalnu platu bez ikakvog zafrkavanja. Globalno gledano, ima posla, može da se zaradi, ali nije to baš sve tako čisto. Pogotovo mnoge stvari koje se rade u takozvanom *autsorsingu* ne vide se u realnom obrtu para koji ovde postoji. I neki propisi to sve koče. Ne krivim ja nikoga za to.

Mi smo napravili novi smer sa idejom da bude elitni odsek za softversko inženjerstvo. Namerno smo ga napravili tako da ima minimum elektrotehnike, a maksimum računarstva. Izbacili smo niz predmeta koji su tehnika na račun mnogih matematika jer softversko inženjerstvo je više matematika, nije elektrotehnika.

To vam je isključivo komercijalni smer?

Jeste, kasnije je malo prešao na budžet. To je bio mali smer, mi smo za njega obezbedili najbolje prostorije na fakultetu. Studenti na tom smeru su izvrsni, najbolji. Dobili su fantastično radno vreme, uvek pre podne, kontakt sa nastavnicima jedan na jedan, da imaju drugačiji program, drugačije kolokvijume. I pokazalo se da oni vrlo uspešno studiraju. Sve se pokazalo da je dobro. Taj smer je imao 50 do 60 studenata, međutim ove godine ima 220. Od te ekskluzivnosti, nastave jedan na jedan, došli smo do 220 studenata.

Kolika je tu školarina?

Mislim da je 2000 evra.

Tu nema studenata na budžetu?

Ima i na budžetu, a ima i studenata kojima fakultet plaća, odnosno oslobađa ih školarine.

Koliki je procenat takvih?

Od onih prvobitnih 60 studenata bilo je oko 30 odsto koji su bili oslobođeni plaćanja školarine. Međutim, to se godinama menjalo. Na početku je samo deset takvih bilo.

A danas od ovih 220?

Ne znam da vam kažem. I ta kvota od »

220 je podignuta u poslednjem trenutku zato što tako treba. Pritom, mi smo veoma ograničeni prostorom. Učestvovao sam 1974. u postavljanju kamena temeljca za novu zgradu ETF-a na Novom Beogradu, tamo gde je danas crkva preko puta Merkatora. Bio sam tamo, bili su Ikonić i Čkrebić, dekan je bio Dragoslav Popović, zakopali smo taj temeljac. Pa smo ga otkopali posle dve, tri godine, pa opet zakopali. Tu je bilo predviđeno da budemo mi, da bude Visokonaponski institut i još svašta, ali uvek je bilo malo para za elektrotehniku. I sad, kad pročitam i vidim da će Institut za fiziku da dobije ogromne pare da bi napravio centar za saradnju sa CERN-om i da će FON da dobije novu zgradu, a da ETF ponovo ne dobija ništa, to je stvarno katastrofa. Prosto katastrofa. Nije elektrotehnika samo informacione tehnologije, na elektrotehnici i mašinstvu se radi robotika koja je danas veoma popularna. Radi se i oblast kojom se ja bavim – biomedicinsko inženjerstvo.

Zoran Jovanović se dogovorio za neke korisne stvari za fakultet. Ja ne znam sa kim, verovatno sa najvišim vrhom pošto je on čovek koji ima kontakte, vodio je razne poslove, ima talenta za pregovore. Taj dogovor ni sa kim nije delio. Pojavio se sa idejom da se fakultet podeli na dva dela. To su ljudi direktno osetili kao pretnju. Ljudi generalno ne vole da im neko pomera podlogu ispod nogu. Možda bi na drugoj podlozi bilo bolje, ali je strah jači. Ja znam kako to ovde funkcioniše – neće to da se menja. Za tu ideju nije napravljen plan kako treba. Na ETF-u ima ukupno tridesetak ljudi koji se bave računarstvom, što je nedovoljno. Ako bi svih 30 otišlo, ceo jedan deo fakulteta bio bi odsečen, što je besmisleno. Jer svi drugi smerovi na ETF-u podrazumevaju informacione tehnologije. Čak i ako bi se fakultet podelio na dva departmana, ne vidim da bi se nešto dobilo. Ja nemam problem da neko dobije neke druge pare, neki drugi prostor, ali zašto bih ja izmišljao da od jedne kuće koja je organizovana napravim dve kuće u kojima ništa nije isplanirano. Niko nije doneo ekonomski plan šta donose dva departmana. Kakva je ekonomska korist? Za državu, za pojedince, za studente pre svega. Zoran je to nespretno uradio, bez dogovora. Napravio se jedan potpuno nepotreban haos umesto jednog unapređenja. To je moje viđenje. Naravno, tu su se pojavili drugi, koje nervira to što oni nisu učestvovali u pregovorima, pojavljuju se tu razni lični elementi i oni koji tvrde da znaju kako to da reše. Ni katedra za računarstvo nije bila jedinstvena – od dvadeset petoro njih, 21 je bilo za izdvajanje iz ETF-a.

Niko nije video elaborat u kome se kaže kako bi se fakultet delio. Da li ja, pored računarske tehnike, sa sobom nosim i deo elektrotehnike? Nisam video da je iko izradio plan – ovo je investicija, a ovo je dobitak. Nespretno je to izvedeno

A tih 25 sa računarske tehnike drže nastavu na softverskom inženjerstvu?

Ne samo oni. Ima, možda, još toliko nastavnika sa drugih katedri koji predaju na softverskom inženjerstvu. Tu je kompletna matematika, a ima još drugih kurseva.

Naši izvori kažu da se novac od školarine na softverskom inženjerstvu raspoređuje u odnosu 60 procenata za honorare predavača, a 40 posto ide u budžet fakulteta. Predavači dobijaju honorar od 3000 evra po semestru za svaki predmet koji drže. Da li je motiv za izdvajanje katedri za računarsku tehniku i softverski inženjering iz ETF-a novac?

Tačno je da se novac tako raspoređuje. I ne samo to. Od dela koji ide u budžet, pored toga što se plaćaju redovni troškovi i renoviraju prostorije, deo novca utiče i na vrednost boda zaposlenih, pa svi nastavnici dobijaju još jedan mali dodatak na platu. Globalno gledano, to uopšte nije pogrešan potez.

Ali možda bi ti predavači dobijali više novca ako bi se katedre izdvojile iz ETF-a?

Vidite, kad imate jedno domaćinstvo, imate jedan stan i jedan automobil. Raziđe se to domaćinstvo i postanu dva. Tad imate dve kirije, dva računa za struju, dva interneta, dva prevozna sredstva, to ne može da bude jeftinije. Možda po cenu mira koji imate u tom novom sistemu, možda je tako dobro. Ja nemam ništa protiv da neko zaradi. Hoću samo da se napravi plan i da se vidi koliko to košta. Kad bi bio potpuno odvojen fakultet, imali biste novu administraciju, novi prostor, novo održavanje. Pritom, morate i da investirate, ali ne znate kad može ulaganje u obrazovanje da se isplati. Te investicije se ne vraćaju brzo.

Dobro, ali to je njihov problem, nije vaš.

To je tačno. Ali taj predlog sa ogromnom većinom nije prihvaćen na Veću. Ovo naše softversko inženjerstvo je postalo kvalitetno zato što se razvijalo na ETF-u. Ono je atraktivno zato što studenti hoće da dođu baš na ETF. Vi možete softversko inženjerstvo da studirate na drugom mestu – u Novom Sadu, ili na privatnim fakultetima. Ali Elektrotehnički fakultet je magnet. Kad imate diplomu ETF-a, vi ste, još uvek, *persona grata* na mnogim mestima. Broj naših studenata koji su napravili ozbiljne karijere je fantastičan.

Da su nastavnici sa računarske tehnike otišli, oni ne bi mogli sa sobom da ponesu ime Elektrotehničkog fakulteta, zar ne?

Ja ne znam šta je bio plan. Niko nije video elaborat u kome se kaže kako bi se fakultet delio. Da li ja, pored računarske tehnike, sa sobom nosim i deo elektrotehnike? Nisam video da je iko izradio plan – ovo je investicija, a ovo je dobitak. Nespretno je to izvedeno. Prosto, ne treba tako raditi. Moram da priznam da ne razumem. Elektrotehnički fakultet nema nikakvog razloga da se pocepa. A nema nikakve velike štete kad bi bio podeljen na odvojena dela. Samo ako bi neko napravio optimalan plan kako da se iskoriste resursi koje imamo i da studentima pružimo ono što je najbolje. ¶

RADOSLAV ĆEBIĆ

23. festival autorskog filma

24.11 - 02.12.2017.

FAF.RS

U vozu "Van posla"

Ministarka skide bjelokost kaputić, osta u teget aljinče, uputi se u mašinovođa kabinu, gleda kako ide voz, za njom nagrnuše snimatelji, snimaju kako ministarka gleda kako ide voz

SPREMAN ZA AKCIJU: Dizel motorni voz 711 u Vreocima Fotografije: D. Todorović

Pravo iz Železnica Srbije stig'o brzojav o Obeležavanju završetka modernizacije deonice Resnik – Valjevo na barskoj pruzi. Tim povodom, vele, potpredsednica Vlade, prof. dr Zorana Mihajlović, prvi potpredsednik Ruskih državnih železnica Aleksandar Sergejevič Mišurin, ambasador Čepurin i generalni direktor RŽD Internešnel Sergej Pavlov, obići će vozom deonicu Vreoci–Valjevo, a zatim, u Valjevu, obeležiti završetak radova. U brzojavu se još kaže da je modernizacija pruge, u dužini 77,6 km, završena u roku, da je vrednost radova 79,9 miliona dolara, da sve finansirano iz ruskog kredita, te da će ministarku voziti dizel-motorni voz 711, nabavljen iz ruskog kredita. Polazak voza iz Vreoca najavljen, prošla sreda, točno u 10 sahata.

PROĐE POLA 11

Reporter u Vreoce stig'o na vreme, pre vremena, Stanica Vreoci, od Beograda, nešto pre Lazarevca. Nekoliko koloseka, na jednom ta dizelka sa nekoliko vagona, napred, na kabini mašinovođe, tabla sa natpisom "Van službe". Zgrada stanice prizemna, taze plavo ofarbana, ispred plave žardinjere sa niskim rastinjem, na zidu stanice oslikana lokomotiva koja vuče nekoliko vagona sa ugljem. Na satu točno 9 i 30.

Tu dvojica u Obezbeđenje prslucima, desetak radnika u opremi, sa plavim i belim šlemovima. Na ovećoj žutoj tabli podaci o rekonstrukciji železničke pruge Resnik–Vrbnica, dužine 289 km, deonica Resnik – Valjevo 77, 625 km, izvođač radova RŽD Internešnel, Ruska Federacija. Udari tačno 10h, radnici sa šlemovima se primakoše stanici, betonirani plato uze da se puni, otpravnik vozova, sa crvenom šapkom, je obilazio dizelku. Eto u sve kolone automobila, jok ministarka, izađoše novinari istraživači sa kamerama, uzeše snimaju prugu i voz sve uzduž i popreko.

Mašinovođa ugasi dizelku, koja je više od sat bila upaljena, izbi pola 11, samo što prođe pola 11, eto još crnije automobila, iz mercedesa se pojavi ministarka prof dr Zorana Mihajlović, stajlingovana kanda je pošla na avion. Prikopča kaputić boje slonove bjelokosti, koji imađaše kragnu i rukave od bjelokost krzna, namesti razdeljak plavu frizuru, krenu lakiranim crnim cipelama, koje su na levu stranu imale zlato pločicu, primi raport od službenika kome zapalo da preda raport.

Ministarka hitro prođe pored postrojeni radnik šlemovi, čilo reče, Dobar dan svima, zajedno sa direktor, i Rus, gospodin Mišurin, uđe u dizelku. Otpravnik vozova dunu u pištaljku, voz krenu sa samo malo više od po sata zakašnjenja. Ministarku i gospodina Mišurina smestiše u prvi vagon, jedno naspram drugog, protokol pozva novinare slikaju ministarku, ministarka se raspremi, skinu bjelokost kaputić, skinu rukavice crne. Tek tad sinu avion stajling, kvalitetna teget haljina do iznad kolena, sitno mrežaste crne čarape, na ruke prstenje i narukvice. Namesti plavi razdeljak frizuru, trepnu svojim crnim, crnim trepavicama, pređe, uz pomoć prevodilice, u lak i ugodan razvojni razgovor sa gospodinom Mišurinom.

Voz je putovao, mašinovođa je stiskao sirenu, na usputnim stanicama gdekoji radnik, sprovedoše ministarku u mašinovođa kabinu, vidi kako ide dizelka. Ministarka je oduševljeno gledala kako ide dizelka, snimatelji nagrnuše u kabinu snime kako ministarka gleda kako ide dizelka.

Prođe Lajkovac, na stanici ne bilo odbora za mahanje, eto i Divaca, protokol obavesti novinare da će oni izaći na jedna, a ministarka na druga vrata, kako se bližilo Valjevo rasporediše konduktere na ministarkina izlaz vrata. Eto ti Valjeva, stanica, pokrivena bina, velika tabla "Završetak radova na deonici Resnik–Valjevo", "Radimo zajedno za budućnost" RŽD Internešnel. Kako ministarke ne bilo izađe, reporter stiže ubeleži da bina imala crveni itison pod, jedan stepenik u taj itison, te da pod strehom stanice bilo prisutno desetine SNS nameštenika u razne državne službe.

LEPŠE I BOLJE

Pojavi se ministarka, na izlaz predviđen za ministarku, lako i veselo se spusti niz stepenice, dočeka je Valjevo SNS gradonačelnik, u svoju kožnu jaknu sa krzneni okovratnik, predstavi saradni-

NE MOŽE BRŽE, JURIMO 100: Dizelka u akciji, visoka delegacija u sedištima

U STAVU MIRNO: Raport ministarki

BEZ GREŠKE: Ministarka se iskrcala u Valjevu Foto: Đorđe Đoković /Kolubarske

ce i saradnike, za koje samo on i partija znaju ko su i odakle na funkcijama. Ministarka namesti frizuru, zategnu bjelokost kaputić, primi raport od uniformisanog lica zaduženog da preda raport.

Sve stade na binu, javi se voditelj, koji je izgledao ka da je stigao sa ruskim kreditom, Uvaženi gosti, drage kolege, dobrodošli na svečanost povodom završetka radova na deonici Resnik–Valjevo... Reč dobi direktor Železnica infrastrukture, Uvažena gospođice, uvaženi gospodine Mišurin... izuzetna mi je čast da mogu da objavim da je završen remont pruge, investicija od 80 miliona dolara je završena, uradili smo najviše što smo mogli za građane... posle 60 godina urađen je remont najznačajnijeg objekta na deonici, tunela "Bela reka", u dužini od 3,8 km, sanirano je deset kosina, koje su predstavljale veliki problem... više neće biti laganih vožnji, putovali smo vozom od Beograda do Valjeva 100 minuta, od danas 65 minuta, vozovi su išli brzinom od 30 na sat, sad će ići sto na sat...

Stupi prvi potpredsednik Ruskih železnica, gospodin Mišurin, Dragi druzja, gospođo Mihajlović, železničari, jako mi je drago da vas pozdravim, drago mi je da će putnici moći da osete brzinu... hteo bih da se zahvalim vladi Srbije, potpredsednici, mi zaista imamo prijateljski odnos... Bi i direktor RŽD Internešnel, gospodin Pavlov, Poštovane kolege, gospođo Mihajlović, jako mi je drago što je naša kompanija dobila da radi rekonstrukciju pruge, potrudili smo se da radimo kao za sebe, ovde se osećamo kao kod kuće... Hteo bih da zahvalim svim saradnicima, svakome ćemo se zahvaliti ponaosob, a posebna zahvalnost čoveku koji je učestvovao u svim našim počecima, to je gospođa Zorana Mihajlović, i za ministarku specijalna medalja, ona je broj jedan.

Ministarka namesti razdeljak frizuru, prikopča dugme u visini grudi na svom bjelokost kaputiću, pa primi medalju od zlata. Sve sa zlato medaljom stade za govornicu, jošte jednom namesti razdeljak frizuru, pa najsvečanije reče, Dragi građani i građanke rekonstruisano je 77,6 km pruge, nije mnogo, ali, nećemo čekati još 40 godina da rekonstruišemo celu barsku prugu... Hvala mašinovođi što je dovezao, prosečna brzina je bila oko 100 km na sat, potpisali smo novi ugovor iz ruskog kredita, ruski kredit je stajao, ono što nas čeka je modernizacija pruge Beograd–Budimpešta, plan je nastavak modernizacije pruge Beograd–Bar, mi smo srećni i zadovoljni, čeka nas još 520 km pruge sa brzinom između 120 i 150 km na sat...

Onda ministarka Zorana dala kesu sa poklonom, ona "uvek poklanja ono što rade žene Srbije", gospodinu Mišurinu, i dala kesu sa poklonom gospodinu Pavlovu. Voditelj objavi da prvi deo događaja završen, pa upita, ima li pitanja. javi se žensko, koje stiglo vozom, na ruskom, upita gospodina Mišurina, Kako je doživeo Srbiju? Gospodin Mišurin na ruskom odgovori da je lep pogled iz voza, da su Srbi herojski narod, a Srbi herojska zemlja. Vidi da je u Srbiji svaki dan sve lepše, i sve bolje...

I ministarka imala odgovore na novinara pitanja, a kad je voditelj objavio, Ovim je današnja svečanost završena, gospođa ministarka imala susret sa radnik ispod strehe, koji reko da se u Valjevu zatvara Tehnička služba u kojoj radi 32 godine, i da mora na ulicu. Ministarka ga pitala za ime, i rekla da će videti sa direktorom. Gospodin radnik zahvalio i rek'o, Svaka čast na radovima, a ministarka odgovorila, Bez toga nema razvoja!

Kad i to obavila ministarka u'vatila pravac mercedes, gde joj je SNS gradonačelnik, ispraćajući je, obećao poslati jedan razvojni mejl. A šta bilo posle, posle bilo da su putnici sa rekonstruisane i modernizovane pruge, na okolnost brzine voza od 100 km na sat, javili da su od Beograda do Valjeva, što je 100 km, putovali između dva i tri sata. ¶

DRAGAN TODOROVIĆ

Doprinos protestantizma

Ove godine se navršilo pet vekova reformacije. Taj je jubilej obeležen i slavljen u mnogim zemljama. U Nemačkoj su pripreme u kojima su učestvovale zajedno država i crkve trajale čitavu deceniju. U Srbiji je upriličeno nekoliko događaja, a poslednji u nizu je razgovor na temu „Posledice reformacije za društvo, državu i crkvu“ u Gete Institutu u Beogradu, u organizaciji Ambasade Nemačke

NASLEĐE MARTINA LUTERA: Rade Kisić, Aleksandar Ninković i Nenad Šebek

Ratovi se nižu, strepnja je prisutna svuda, strah od Turaka raste, haraju bolesti i oskudica, ponovo se govori da je smak sveta blizu – ovako Žan Delimo, čuveni francuski istoričar, opisuje Evropu prvih godina šesnaestog veka, pre nego što će je nepovratno prodrmati jedan, u tom trenutku katolički monah, Martin Luter. On piše za sebe da je toliko bio pobožan u manastiru da ako je ijedan redovnik ikada stigao do neba zahvaljujući monaštvu, onda će on tamo biti dobrodošao. Ipak, duboko nezadovoljan stanjem u kojem se njegova crkva nalazi, Luter 1517. godine sastavlja čuvenih *95 teza* i tako započinje promenu čije posledice nije mogao ni da pretpostavi.

Ove godine se navršilo pet vekova reformacije. Taj je jubilej obeležen i slavljen u mnogim zemljama. U Nemačkoj su pripreme u kojima su učestvovale zajedno država i crkve trajale čitavu deceniju.

U Srbiji je upriličeno nekoliko događaja, a poslednji u nizu je tribina na temu *Posledice reformacije za društvo, državu i crkvu* u Gete Institutu u Beogradu, u organizaciji Ambasade Nemačke. Razgovor je vodio Nenad Šebek, direktor beogradske kancelarije Fondacije „Hajnrih Bel“, a učestvovali su protestantski teolog i bivši ministar kulture nemačke pokrajine Saksonija Anhalt Stefan Dorgerloh, vanredni profesor Pravoslavnog bogoslovskog fakulteta Univerziteta u Beogradu Rade Kisić i pater Aleksandar Ninković, sekretar ovdašnje Apostolske nuncijature. Govorilo se o mnogim temama, a fokus je bio na pozitivnim posledicama reformacije na današnje društvo.

RAZVOJ OBRAZOVANJA

Stefan Dorgerloh je još na početku tribine naglasio da je promena koju je protestantizam doneo daleko prevazišla crkvena i teološka pitanja, već je obuhvatila privatni i javni život, ekonomiju, pravo, jezik, kulturu....

Govoreći o različitim doprinosima Luterovog delovanja, Dorgerloh je naglasio značaj Luterovog prevoda Novog zaveta na nemački. Taj prevod je postavio i temelje jednog zajedničkog jezika. U Luterovo vreme, ljudi koji su živeli 30 milja jedni od drugih ponekad nisu mogli da se razumeju. „A tek kada ljudi govore jednim jezikom, moguće je političko učestvovanje i artikulacija“, ističe protestantski teolog. Druga važna tačka kojom se bavio odnosi se na razvoj obrazovanja. Luterov saradnik Filip Melanhton je osnivao škole svuda, uveren da veru treba pojmiti i umom, znati je i razumeti... Nadovezujući se na to, Rade Kisić je istakao da su reformisti podsticali razvoj škola u koje bi išla deca oba pola, ali i razvoj univerziteta: „Kada su Filipa Melanhtona pitali da li su klasični jezici važni i da li ih treba proučavati, on je rekao: ‘Baviti se Biblijom i teologijom bez klasičnih jezika, značilo bi trčati kao svinja u ruže.’ Po njegovom mišljenju, opšte obrazovanje i klasični jezici bili su pretpostavka ne samo bavljenja Biblijom, već razvoja zdravog građanstva.“ A sam Martin Luter je smatrao da je za napredak gradova i država obrazovanje jednako važno kao novac i kao topovi.

POJEDINAC I ZAJEDNICA

Govoreći o doprinosima reformacije, Stefan Dorgerloh je istakao i da verovanje da pojedinac slobodno stupa i sopstvenom savešću odgovora pred Bogom – što je jedan od temelja reformacije – doprinelo je razvoju individualizma, sa svim onim dobrim ali i lošim stranama.

Taj individualizam kod Lutera, kako su istakli govornici, ne sadrži u sebi nikakvu egoističnu crtu, već naprotiv, sloboda i savest upućuju baš na odgovornost i delovanje za drugog, tačnije u korist zajednice.

„Luter nije mogao da zamisli da ljudi stoje izvan crkve, ko stoji izvan crkve taj je od satane”, objašnjava Stefan Dorgerloh. Rade Kisić je zatim naveo da se Luterovo učenje o odnosu prema drugome zasnivalo i na teologiji apostola Pavla čija je poruka da ljudi imaju odgovornost čak i za one koji nisu članove njihove zajednice. Luter prihvata i, u jednom drugačijem kontekstu, naglašava te uzuse. Drugim rečima, kod njega individualizam ne podra-

svetu danas

Foto: Željko Jovanović

zumeva nikakvu samovolju ili isključenost pojedinca.

Pater Aleksandar Ninković ističe da je baš insistiranje na individualnosti, na ličnom odnosu prema Bogu možda bio i najjači napad na Rimokatoličku crkvu koja je do tada kroz istoriju na razne načine, ispravne i neispravne, težila da održi univerzalno zajedništvo svih hrišćana pod vlašću pape: „Taj element okrenutosti prema samome sebi upravo je ono što je iznedrilo naša društva". S jedne strane, nastavlja Ninković, doprinos protestantizma je parlamentarna demokratija koja postavlja pojedinca na prvo mesto, ali se rad za zajednicu nastavlja, a s druge strane, savremeno doba je pokazalo da individualizam ume da pređe u čistu samoživost. Prema mišljenju patera Aleksandra Ninkovića, to je razlog svih naših problema jer nam okrenutost ka drugome pomaže da se oslobodimo sebe i na taj način upotpunimo i sebe i društvo u kojem smo.

LJUDSKA PRAVA

Rade Kisić se osvrnuo i na doprinos protestantizma razvoju ljudskih prava na čiji su savremeni koncept veliki uticaj imali protestantski teolozi i ljudi koji su bili inspirisani u protestantskim zajednicama: „Princip samo milošću (*sola gratia*) znači da se čovek spasava isključivo milošću Božijom, a ne svojim delima. Pojednostavljeno govoreći – šta god činio ili ne činio, on ne može da doprinese svom spasenju, pa tako možemo reći da čovek nije određen sopstvenim dostignućima. Znači, ne određuje ga kakav je, šta radi, već njegov odnos prema Bogu. Ako to prenesemo na nivo ljudskih prava, to podrazumeva da su ljudsko dostojanstvo i ljudska prava neotuđiva i da čovek ništa ne može uraditi da mu se ljudska prava i dostojanstvo ospore". Luterovo učenje o carskom (sveopštem) sveštenstvu takođe se može čitati u svetlu toga da su svi ljudi jednaki. Pa i jedan od pet *sola*, što su glavna teološka načela reformacije (samo Biblija, samo vera, samo milost, samo Hristos i samo Bogu slava), *samo vera* može funkcionisati isključivo ako se čovek slobodno opredeli za tu veru, što je za ono doba i onaj istorijski kontekst, kada je ulazak u *pogrešnu* crkvu mogao nekog koštati života, bila velika promena.

CRKVA I DRŽAVA

Takođe, tokom reformacije, došlo je i do razlaza između crkve i države, tačnije do definisanja granica – za šta je nadležna država, a za šta crkva. Ili drugim rečima, kako je objasnio Dorgerloh, „država se ne meša u verska pitanja, a crkva ne zahteva svetovnu vlast." Govoreći o današnjoj Nemačkoj, on je sumirao odnos ova dva aktera ovako: „Imamo različita polja odgovornosti, ali smo međusobno upućeni jedni na druge."

Odnos crkve i države je u različitim hrišćanskim tradicijama, kao što je poznato, drugačiji. Aleksandar Ninković smatra da Rimokatolička crkva nikada nije težila da bude država, ali da je razvoj istorijskih okolnosti učinio da ona počne tako da se ponaša, uz napomenu da je ljudski materijal i inače kvarljiv te da se potom dosta toga dešavalo, pogotovo u Nemačkoj. No, on ističe da je suština Crkve upravo protiv prisile i za slobodu, što podrazumeva da je ona i protiv državne prisile.

Rade Kisić je takođe govorio o istorijskim okolnostima koje su učinile da pravoslavno hrišćanstvo bude vezanije za naciju i državu – počev od toga što je i za vreme petrahijskog uređenja postojalo pet drevnih patrijaršija na celom prostoru Rimskog carstva, od čega je na zapadu bila jedna, a na istoku četiri patrijaršije, uvek povezane sa različitim društvenokulturnim kontekstima: „Razvoj pomesnih pravoslavnih crkava na istoku neretko je bio povezan sa razvojem nacionalnih država i stoga je sadašnje postojanje autokefalnih i autonomnih crkava, između ostalog, istorijski uslovljeno."

Tema za razgovor je bilo još mnogo, ali ostaju tu za neki sledeći susret. Pogotovo, imajući u vidu da bi znanje o protestantizmu u Srbiji svakako moglo biti veće.

MENJANJE SEBE

Martin Luter i njegovi naslednici su promenili društva, ne samo u Evropi već i u svetu, iako je prvobitna Luterova zamisao bila sasvim drugačija – da pokrene reformu unutar sopstvene crkve. Na neki način i uspeo je u tome. Zahvaljujući njemu, došlo je do kontrareformacije koja je izmenila i poboljšala Rim, navodeći ga da preispita sebe.

Naravno da je bilo i posledica reformacije koje nisu bile pozitivne. Ali retko koji događaji se u istoriji može posmatrati samo u beloj boji.

Za ove naše dane, kada polako prolazi godina jubileja, možemo se podsetiti i Luterovog držanja na Saboru u Vormsu 1521. godine. Pomenuti Žan Delimo opisuje: „Išao je (Luter) s propusnicom i u grad ušao 16. aprila okružen stotinom konjanika. Pozvan da odustane od svoje doktrine, odbio je: 'Niti mogu niti hoću da povučem svoje reči, zato što nije ni bezbedno ni iskreno delati protiv sopstvene savesti. Neka mi Bog pomogne. Amen!' Crkveni sudija pokuša i poslednji put: 'Odloži svoju savest, brate Martine, jedina bezopasna stvar jeste pokoravanje ustanovljenom autoritetu'. Luter ponovo odbi; raskid se dogodio. Sabor je prognao reformatora iz carstva." ¶

J. JORGAČEVIĆ

Intervju: **Srdan Golubović, reditelj**

Sedmodnevna

“Pitanja: kuda ide ljudski rod, gde je čovek izgubio sopstvenu dušu, zašto nestaju empatija i solidarnost među ljudima, zašto nema ljubavi – sama su se nametnula kao dominantna na Festivalu autorskog filma”

Foto: Marija Janković

oaza pre *Oca*

O vogodišnji FAF, 23. Festival autorskog filma koji počinje sutra, u petak, biće deseti čijem Savetu predsedava Srdan Golubović. Krajem prošlog meseca potvrđena je vest da će Eurimaž, fond Saveta Evrope za podršku filmu, pomoći Golubovićev film *Otac*, što u prevodu znači da snimanje njegovog četvrtog igranog filma (prethode mu *Apsolutnih sto*, *Klopka* i *Krugovi*) može da počne. Bili su to glavni povodi našem razgovoru vođenom u danu kad je narodu obnarodovano šta će biti njegova građanska dužnost ovog marta.

"VREME": Konačno je otklonjena neizvesnost da li će se glasati i za Beograd i za parlament, ili neće. Da li vam je sad lakše?

SRDAN GOLUBOVIĆ: Bavljenje novim filmom, FAF-om i studentima (Srdan Golubović je profesor Fakulteta dramskih umetnosti u Beogradu) okupira čoveku gotovo sve misli, pa mu za dnevnu politiku ostane malo prostora. Dnevna politika, složićete se, nije isto što i sagledavanje i razmišljanje o sadašnjosti... Naši filmovi se bave društvenom stvarnošću, okolnostima koji menjaju život pojedinca.

Naveli ste karakteristiku filma uopšte. Šta bi bila posebnost autorskog filma?

U autorskom filmu reditelj donosi sve ključne odluke od ideje do realizacije, i filmom iskazuje lični stav svojom ličnom filmskom poetikom. To je primarni cilj. Zato se autorski film zove i – rediteljski, umetnički film. U producentskom filmu, temu i još mnoge druge elemente bira producent. Rediteljski film je najčešće namenjen festivalima a manje distribuciji, broj gledalaca je važan ali nije primaran, a producentskom filmu jeste. Autorski film ima pretenziju da bude umetničko delo, a bioskopski – ne. Naravno da oba koncepta imaju mnogo toga zajedničkog i da mnogi reditelji u svom opusu imaju bioskopske filmove u kojima je i te kako izražen njihov lični stav. *Taksista* Skorsezeov ili Kopolin *Kum*, na primer, jesu i komercijalni i autorski. Danas je, međutim, sve manje tih podudaranja.

Zar vaši *Krugovi* nisu primer autorskog filma koji je i komercijalni? Ili, među domaćim učesnicima ovogodišnjeg FAF-a, zar nisu to filmovi Gorana Markovića i Puriše Đorđevića?

Da, jesu. Svi filmovi Gorana Markovića imaju jedinstven estetski rukopis i teme sa jasnim ličnim stavom autora prema društvu. Na FAF-u će premijerno biti prikazan njegov dokumentarno-igrani film *Mnoštvo i manjine* o ekipi pozorišne predstave *Govorna mana* koju je Goran Marković po svom tekstu režirao u Zvezdara teatru, odnosno o njihovom putu na Kosovo gde igraju tu predstavu. S obzirom da je *Govorna mana* predstava o identitetu, oni, putujući, razgovaraju o svom identitetu. Na taj način je nastala izuzetno potresna priča o ličnom razotkrivanju.

Ove godine FAF prikazuje 91 film, kao nikad do sad. Kako ste to uspeli, s obzirom da ste imali mali budžet?

Kao što su mediji već preneli, od Ministarstva kulture smo dobili četiri i po miliona dinara, a od Gradskog sekretarijata 800.000 dinara što je oko 40.000 evra. Od toga više od 35.000 evra se potroši na prava za filmove, a ostalo na goste. Mi u Savetu radimo ovaj Festival iz ljubavi i strasti. Meni lično FAF predstavlja oazu, sedam dana kad se dešava nešto veoma blisko mom filmskom senzibilitetu, i važno za ovaj grad. Naravno, važno isto koliko su važni i ostali festivali. Srećom, iz godine u godinu imamo sve više i više gledalaca, pa sve ovo što radimo ima smisla.

Tema koja ove godine dominira filmovima FAF-a jeste nepostojanje empatije i sve ostalo s tim u vezi. Složićemo se da ta tema uopšte nije privlačna publici.

S obzirom da se filmovi za FAF ne biraju po kustoskom principu, da nemamo unapred zadati koncept programa, i da se trudimo da prikažemo najraznolikije filmove, desi se da se neka tema sama nametne. Ove godine su to tmurna slika sveta i pitanja kuda ide ljudski rod, gde je čovek izgubio sopstvenu dušu, zašto nestaju empatija i solidarnost među ljudima, zašto nema ljubavi. Tako se zove i film Andreja Zvjaginceva – *Bez ljubavi*, koji svakako treba videti. Ovogodišnjim filmovima dominira slika moralno opustošenog sveta, sveta u kome je razvijanje individualizma, što neguje kapitalizam, dovelo do gubitka solidarnosti među ljudima, do prazne duše. Strah od gubitka posla, od kredita, učinio nas je zatvorenim, sebičnim, bez empatije prema drugima. Zato je kapitalizam tema koje povezuju filmove ovogodišnjeg Festivala. Njena paradigma je pomenuti film *Bez ljubavi*, koji postavlja pitanje kuda ide današnji čovek i gde su granice otuđenosti, sebičluka i ispražnjenosti. *Bez ljubavi* Andreja Zvjaginceva je izuzetan film, smem da kažem najbolji koji sam ove godine video.

Ali ste se ipak odlučili da Festival sutra otvori izraelski film *Fokstrot* Samuela Maoza...

Da, zato što je noviji, bioskopski grandiozniji, pa samim tim i primereniji za festivalsko otvaranje. *Fokstrot* je na Venecijanskom festivalu dobio nagradu žirija, a bavi se dramom roditelja vojnika koji je poginuo na dužnosti.

Najavili ste da je ovogodišnji FAF inspirisan 1967. godinom, vrhuncem jugoslovenske kinematografije, godine u kojoj je snimljeno 36 filmova. Tim fenomenom se u svom poslednjem tekstu bavio Aleksandar D. Kostić baš u "Vremenu".

Moram da kažem da smo se upravo zbog tog Kostinog teksta i odlučili da 1967. bude naš ovogodišnji znak. Zaista je neverovatno da su te iste godine snimljeni i *Kad budem mrtav i beo*, i *Buđenje pacova*, *Skupljači perja*, *Jutro*, *Ljubavni slučaj službenice PTT*, *Nemirni*, *Breza*, *Neki vojnici*... Hteli smo da javnost podsetimo na jednu važnu godinu i na izuzetan kvalitet jugoslovenskog filma. U tom trenutku jugoslovenska kinematografija je bila jedna od najmoćnijih u Evropi, živa i fantastična. Mada, kad se setimo u kom ambijentu su autori tada radili, nije čudo što je ta kultura i ta kinematografija dala toliko dobrih filmova. Podsećanja ovakve vr- »

ste uvek služe da nas, koji se sad bavimo filmom, podstaknu da pravimo hrabrije i drugačije filmove. Takođe, ta godina je prethodila 1968. godini koja je promenila svet. Filmove iz 1967. godine prikazaćemo u posebnom programu u Jugoslovenskoj kinoteci. Zanimljivost je da Puriša Đorđević, odnosno njegov film o Jiržiju Menclu koji je na programu FAF-a, povezuje tu godinu sa ovogodišnjim Festivalom, kao i Goran Marković koji je bio "šezdesetosmaš".

Među izabranim filmovima dominiraju dokumentarni, da li je i to posledica stvarnosti?

Dokumentarni film je i inače trend svetskih festivala, na primer glavni program Venecijanskog festivala je imao nekoliko dokumentaraca, a u Lokarnu su zauzeli polovinu takmičarskog programa. Jedan od najboljih dokumentaraca FAF-a je *Kaniba*, priča o Japancu koji je u Francuskoj ubio devojku koja mu se sviđala i zatim je pojeo. Proglašen je neuračunljivim, vraćen u Japan, i tamo je crtao stripove o tom događaju. Film je radikalan u etičkom smislu i u autorskom – u njemu preovlađuju krupni kadrovi, i odgovara temi festivala o nepostojanju ljubavi i empatije. To je fantastična priča o čoveku bez kajanja.

Jedini film koji će biti prikazan u "Sava centru" je baš dokumentarni, film Mile Turajlić *Druga strana svega*. Zašto ste ga izdvojili?

"Sava centar" nije prostor koji FAF voli, smatramo da naši filmovi traže manju, intimniju atmosferu. Međutim, s obzirom da je film Mile Turajlić veoma komunikativan, procenili smo da ga treba prikazati u velikoj dvorani. Ujedno, u tome smo videli i način da promovišemo autorski, naročito srpski dokumentarni film. Film Mile Turajlić je prva produkcija HBO u Srbiji, imao je premijeru u Torontu, neposredno pre beogradske premijere na FAF-u prikazan je u Amsterdamu, znači, na najvećem festivalu dokumentarnog filma, Mila Turajlić je jedna od naših najboljih dokumentaristkinja – njen film *Cinema Komunisto* je rado gledan i kod nas i u svetu, i očekujemo da će ti razlozi privući publiku njenom filmu.

Da li su distributeri zainteresovani za filmove Autorskog festivala?

To, kao što znate, ne zavisi od Festivala. Dešava se, međutim, da su festivali kojih u svetu ima sve više postali svojevrstan oblik distribucije. Živimo u konzumentskom društvu, pa smo se navikli da nam festivali budu dovoljna doza kulturnog sadržaja u životu. Zato nas knjige najviše zanimaju tokom Sajma knjiga, džez za vreme Džez festivala, i tako redom. U vreme bez interneta, kad je bilo teže doći do informacije, ljudi su bili radoznaliji. Sad, kad je sve dostupno, ljudi manje tragaju za filmom i prepuštaju se autoritetu nekog festivalskog selektora. To je fenomen savremenog doba. Ruku na srce, mi ni nemamo bioskope u kojima bismo prikazivali autorski film. U Hrvatskoj ih ima, država je po bivšim domovima kulture napravila male sale, pa je formirana mreža bioskopa koji prikazuju umetničke filmove.

Neposredno pre vašeg Festivala završeni su "Slobodna zona", Cinemafest, "Green fest", u februaru će Fest, u martu Festival dokumentarnog i kratkometražnog filma – da li to znači da kad bi neko odgledao filmove svih tih festivala, da bi video sve bitno iz godišnje produkcije?

Malo toga bi propustio...

Neki programi tih festivala se čak i podudaraju?

Fest ima program koji je sličan našem glavnom programu, "Slobodna zona" konceptom da prikazuje angažovani film obuhvata jedan deo naše produkcije, tu je i Palićki festival. Ali ako smatrate da imamo višak festivala, niste u pravu. Festivali u manjim mestima su dragoceni, oni su jedini način i mesto da tamošnji ljudi vide šta je kvalitetno u aktuelnoj kinematografiji. Pogotovo u situaciji smanjene distribucije i malog broja bioskopa, festivale treba podržati. Pre nekoliko godina nameravali smo da proširimo FAF na Niš i Novi Sad, ali nikad nismo dobili dovoljno novca da tu ideju i ostvarimo.

Na kraju ste priprema za početak snimanja *Oca*. Kao i u *Krugovima*, i priča vašeg novog filma je nastala po istinitom događaju. Gde ste je pronašli, u nekim novinama?

Da, na nekom portalu. Iako mislim da je film veoma blizak životu, ja film ne snimam namerno po istinitom događaju. Međutim, stvarnost je do te mere uzbudljiva i bogata događajima da je zanimljivija od filma. Mi pokušavamo da je dostignemo, ali – uzalud, nedostižna je. Moj profesor Gordan Mihić nam je savetovao da nađemo neki interesantni novinski tekst i da ga pretvorimo u film. Film je uvek okrenut životu, čak i film onih reditelja sa poetskim stilom. Uvek je stvarnost ta koja inspiriše film. Tako je i film *Otac* inspirisan životnom pričom Đorđa Joksimovića iz Kragujevca kome su, zbog siromaštva, socijalni radnici oduzeli decu i sad žive u hraniteljskoj porodici. Kada je shvatio da ne može da se izbori sa birokratijom i korupcijom, krenuo je pešice od Kragujevca ka Beogradu kako bi privukao pažnju javnosti. Mislim da tome ima više od dve godine i da mu decu još uvek nisu vratili, šetaju ga od vrata do vrata, i više ni on ne zna šta će na kraju da se desi. U međuvremenu je, naravno, našao posao, ali izgleda da to nije dovoljno. Mi smo društvo koje je razapeto između britanske birokratije i otomanske korupcije. I ta kombinacija je strašna. Koliko znam, hraniteljska porodica za troje dece, koliko ih ima Đorđe, dobija 80.000 dinara, a socijalna pomoć koju dobija Đorđe iznosi 15.000 dinara. Đorđe mi je pričao da kad bi njemu dali samo pola od toga koliko plaćaju hraniteljskoj porodici, njemu bi bilo lako. Meni je za film bilo zanimljiva situacija u kojoj pojedinac, ulovljen u zamku birokratije, teško da može da nađe izlaz. *Otac* je film o čoveku koji je gubitnik, ali koji vraća dostojanstvo. Na tom putu pomažu mu životinje, priroda, ljudi ne baš nešto naročito.

I vaš film će, izgleda, biti o nepostojanju empatije?

Mislim da sam zbog toga i odlučio da snimam *Oca*. Naime, pročitao sam izjavu jednog našeg, kako se to kaže, uglednog tviteraša da je siromaštvo oblik nasilja nad decom. To mi je pokazalo drugu stranu priče, neophodnu za film. Uvek se trudim da u filmu pričam o svetu kroz prizmu pojedinca, pa je zato i *Otac* priča o birokratskom korumpiranom društvu koga pojedinac ne zanima .

Biće to, znači, film sa ličnim stavom reditelja, da li je i *Otac* autorski film?

Da, jeste, s tim što umetnički film podrazumeva limitiranu publiku, a meni je stalo da što više ljudi vidi *Oca* i moj stav o problemu kojim se bavi. ¶

SONJA ĆIRIĆ

Remontovanje Remonta

Nezavisna umetnička asocijacija Remont velikom kampanjom preispituje da li je potrebna kulturnoj zajednici

DA LI NAM JE POTREBAN REMONT: Darka Radosavljević Foto: Marija Janković

Prošlog mjeseca je Remont, nezavisna umjetnička asocijacija, postao punoljetan – pravo vrijeme za sagledavanje šta ga čeka i preispitivanje šta je postigao u kulturnom životu Srbije. Kad je osnovan, bio je jedini specijalizovani punkt savremene likovne umjetnosti u Beogradu koji je imao redovnu izložbenu djelatnost. Do sada je ova galerija realizovala više od 300 programa, sarađivala je sa najznačajnijim domaćim autorima svih generacija, te bila jedna od rijetkih iz Beograda koje su učestvovale na međunarodnim sajmovima i projektima – nedavno je, na primjer, završen projekat o fenomenu dijaspore u savremenim kontekstima na primjerima umjetničke produkcije i prakse.

Punoljetstvo je javnosti najavio medijskom kampanjom "Da li nam je potreban Remont" koju je bilo nemoguće ne uočiti. Darka Radosavljević, osnivačica i direktorka Remonta, za "Vreme" objašnjava da im je nakon što su na konkursima Ministarstva kulture i Gradskog sekretarijata za kulturu dobili pola miliona dinara, što je nedovoljno i za jednogodišnje održavanje prostorija, postalo jasno da nešto drastično mora da se mijenja. "Sa punoletstvom treba da krenemo u novi život, a za to nam je potrebna podrška. Kao jedan od ključnih zadataka koje smo sebi postavili je preispitivanje da li smo potrebni zajednici, zašto postojimo i da li ima smisla to što radimo. Zato smo pokrenuli kampanju 'Da li vam je potreban Remont'", objasnila je.

S druge strane, neke skorašnje okolnosti bile su povoljne po Remont. Ulica Maršala Birjuzova, u kojoj se nalazi, postala je pješačka zona, a zgrada u kojoj je njihov galerijski i kancelarijski prostor vraćena je poslije procesa restitucije starim vlasnicima, porodici Jarolimek. Oni su testamentom zaštitili ostanak Remonta na istoj adresi, a ostali dio zgrade postaće porodična zadužbina posvećena mladim muzičkim talentima. Darka Radosavljević naglašava da su ove okolnosti pozitivno uticale na mijenjanje konteksta u kojem funkcioniše Remont. "Spolja gledano, imamo dobre uslove za rad, ali nemamo novca za funkcionisanje. Zato smo hrabro odlučili da pokrenemo kampanju za prikupljanje sredstava koja će služiti našem obnavljanu. To je remontovanje Remonta, ne samo u kontekstu spoljnog izgleda, već i u kontekstu sadržaja, pa i menjanja nas samih."

Plan je da "remontovanje" bude gotovo do proljeća, u okviru kojeg će biti uloženi svi kapaciteti, znanje i solidarnost članova ove nezavisne umjetničke asocijacije.

Sakupljanje sredstava je organizovano na nekoliko načina. Prije nešto više od deset dana pokrenuta je *crowdfunding* kampanja s ciljem da se za dva mjeseca prikupi 7000 dolara. Za prva tri dana kampanje dobijeno je dvadeset odsto te sume, a obećane su i nove donacije, što je dobar rezultat.

"Naša ciljna grupa su pre svega ljudi iz inostranstva sa kojima smo sarađivali, a kojih je za ovih 18 godina bilo zaista mnogo. Očekivali smo pre svega njihovu podršku, kao i podršku internacionalnih umetničkih mreža čiji smo članovi", kaže Darka Radosavljević.

Jedan od načina prikupljanja sredstava je aukcija koja će 18. decembra biti održana u Kulturnom centru Beograda, a za koju su brojni umjetnici ponudili radove velike tržišne vrijednosti, pa je moguće da će aukcija trajati 20 časova. Po riječima Darke Radosavljević, najljepše u svemu je što im se javilo veoma mnogo ljudi za najrazličitiju podršku, nudili su se da prevode, dizajniraju, kreče, operu fasadu, što je očigledan odgovor na pitanje kampanje "Da li vam je potreban Remont". Podršku Remontu uputile su i javne kulturne ustanove. Pored pomenutog Kulturnog centra Beograda, način da pomogne pokušava da pronađe i Muzej savremene umetnosti.

Po završetku akcija za prikupljanje sredstava, kampanja se nastavlja: do kraja godine Remont će objaviti monografiju umjetnika Nenada Džonija Rackovića, a u februaru će biti obilježeno 18 godina od otvaranja Remonta. Darka Radosavljević tvrdi da se, iako je dugo na umjetničkoj sceni, nije srela sa ovolikom solidarnošću. "Bitno je i što je došlo do promišljanja i skupljanja iskustva o budućim načinima rada i finansiranja nezavisnog umetničkog sektora što će, nadam se, pomoći i drugim organizacijama. Mislim da je neophodno pronaći nove izvore finansiranja i da je izuzetno bitno oslanjanje na zajednicu u cilju provere da li je to što radite dobro." ¶

JOVANA PREŠIĆ

Slike protesta

Ako smatraš da te društvo ograničava, ti ćeš se pobuniti, ali ne samo na ulici i ne samo za sebe, nego ćeš odbraniti svoju ideju kroz umetničko delo. Onog trenutka kada osetiš manjak slobode, ako ne reaguješ, osudio si sebe na smrt – poruka je izložbe "Mauthausen 106621" Miloša Bajića

Nekoliko dana pre zatvaranja izložbe crteža i slika Miloša Bajića "Mauthausen 106621" u Domu Vojske, postavci sa otvaranja dodate su još tri slike. Dve koje nedostaju da bi ova izložba bila identična onoj koja je na ovom istom mestu pokazana pre 50 godina, bilo je nemoguće dobiti iz Muzeja savremene umetnosti. Izložbu su priredili Jasenka i Darko Bajić, deca Miloša Bajića. Oni su prošle godine inicirali internacionalni projekat "Mauthausen" koji, osim ove izložbe, predviđa monografiju u izdanju Doma Vojske i dokumentarni film producenta Darje Bajić Božović i reditelja Darka Bajića o stradanju u logorima tokom Drugog svetskog rata. Premijera je najavljena za iduće proleće.

Istoričari umetnosti opisuju Miloša Bajića (1915–1995) kao eksperimentatora i istraživača, čija će linija "obla i oštra, opisna i arabeskna, lirsko-lepršava i izlomljena" (Ivana Simonović-Ćelić) biti karakteristika celokupnog njegovog stvaralaštva. Zbog apstraktnosti u slikama dosegnutim polovinom pedesetih, Miodrag B. Protić ga naziva našim prvim apstraktnim slikarem. O svom ocu, njegovim logorskim danima i slikanju, i o svom budućem filmu, priča Darko Bajić, reditelj i profesor Fakulteta dramskih umetnosti u Beogradu.

PUT LINIJE

"Prvih dana Drugog svetskog rata moj otac se pridružio Valjevskom partizanskom odredu. Kada su ih zarobili, on je uspeo da pobegne i da stigne do Beograda. Tu su ga, zato što je bio plućni bolesnik, ilegalci sakrivali u bolnici. Jednog dana, međutim, javio se na konkurs Likovne akademije, i Nemci ga otkriju i uhapse. Deportovali su ga u logor na Banjici, a odatle u Mauthauzen. Na njegovom kartonu bio je pečat: 'povratak nepoželjan'. Ono što ga je spaslo i opredelilo život, bila je neshvatljiva želja da slika, da crta i na taj način zapiše događaje. Dok je crtao, njegovi prijatelji u logoru su čuvali stražu, a kasnije su te crteže stavili u ispražnjen protivpožarni aparat i zakopali u zemlju. Tim 'zaverenicima' cilj je bio da ostave zabeležen dokaz za budućnost o svim nedelima koja su se dešavala u logoru. Sve sam sigurniji da su ti crteži mom ocu spasli život. Njegovi drugovi i on poneli su iz logora oko 150 crteža. Nastala pod pretnjom smrti, ta Miloševa crtačka linija razvijala se ka potpunom oslobođenju likovnog izraza, pa posle pedesetih njegovo slikarstvo postepeno napušta figuraciju i prelazi u apstraktnu sliku. U doba socrealizma Miloš je oslobađao slikarsku liniju i strasno pripadao pokretu srpske Moderne."

LJUDI NA LIZING

"Nažalost, Miloševe priče je nemoguće doživeti van današnjeg iskustva. Na primer, u Mauthauzenu su bili ljudi koji su se borili protiv fašizma i zato 'zaslužili kaznu'. Tamo su bili antifašisti, levičari, komunisti, četnici obični ljudi raznih profesija. To je bila mašina koja je radila za nemačku industriju, pogotovo za ratnu. Kada nisu više bili sposobni za rad, ubijani su. Niste imali štajkbrehere, ni radno

Foto: Dobrila Damjan

DANAŠNJE ISKUSTVO O PROŠLOM VREMENU: Darko Bajić

vreme, davali su im hrane samo da izdrže na nogama, vladala je glad, odeća i obuća bila je minimalna. Firme su na lizing kupovale te ljude plaćajući šest dojč maraka. Od toga u logoru su trošili 0,46 feninga po zarobljeniku, a ostalo je odlazilo za potrebe partije. Ne smemo zaboraviti, a o tome govori i moj film, u logorima su zatvorenici radili za preko 122 nemačke firme, od kojih su neke i danas možda najbogatije na svetu. Siguran sam da zbog toga moramo dobro da proučimo istoriju da bi znali kada će zlo doći i kako na pravi način da reagujemo da naša deca ne prođu ono što su prošli naši preci, a delimično i mi."

SVEDOČANSTVO O VREMENU

"Slika *Krematorijum* se već 25 godina nalazi u mojoj kancelariji na Fakultetu dramskih umetnosti. Na njoj su ispisani brojevi, to su brojevi logoraša, i bliža je apstrakciji, realističan je samo naziv. Studentima se dopadne i ne veruju da ju je slikao moj otac. Podseća ih na film *Matriks*. Da, ali moj otac je to naslikao 1963. godine – kažem im, a oni se čude – kako? Pa tako lepo, to smo mi, ljudi sve više i više postaju brojevi! Moj otac se tim brojevima, kojim je bio opsednut, stalno vraćao. Nije mogao da zaboravi prijatelje i ljude koji su nestali.

Kada je 1967. godine svedočio na suđenju ratnom zločincu Gancu, komandantu logora Ebenze, poneo je crteže kao dokazni materijal zločina. Komandant Ganc je, posle 26 godina provedenih na slobodi, osuđen na doživotnu robiju, ali nikada nije otišao u zatvor jer je umro u 73. godini. Tada i mnogi drugi nacistički zločinci nisu procesuirani, u svetu su ponovo počeli ratovi, i čini mi se da je to navelo Miloša da, inspirisan crtežima iz logora i scenama iz tog vremena koje su ga proganjale, naslika velika uljana platna o ratnim strahotama. Tako je pre 50 godina nastala izložba 'Mauthausen 106621', koja je sad ponovljena u Domu Vojske.

Po nekim istoričarima i teoretičarima slikarstva, to su slike protesta, slike opomene da se zlo ponovo vraća. I pojedine njegove slike nakon ciklusa 'Mauthausen' su opominjale na to, na primer *Ulični grafiti*. Slika je apstraktna, na njoj su brojevi i ulični grafiti koji govore o novoj tehnologiji: o slobodi koju ona omogućava, ali i sputava i usmerava. Iako su to 'slike protesta', Miloš je uspeo da ih izdigne iz puke teme, i da stvori umetničko delo. Danas se u ovim slikama prepoznaju stravične ljudske sudbine i zločin, ali i vrhunsko umetničko delo. Moramo da ostavimo svedočanstvo o vremenu u kome smo živeli, ali na način da buduće generacije dobiju iz tog svedočanstva energiju koja će im omogućiti da se izbore za bolji i srećniji život. Ono što jeste Miloševa poruka ovom vremenu je da niko ne može da kontroliše naše živote. Ako smatraš da te društvo ograničava, ti ćeš se pobuniti, ali ne samo na ulici, i ne samo za sebe, nego ćeš (kao junaci filma *Crni bombarder*) odbraniti svoju ideju, kroz umetničko delo. Onog trenutka kada osetiš manjak slobode, ako ne reaguješ, osudio si sebe na smrt. A ova linija oslobađanja na crtežima i slikama mog oca je danas jedan krik modernom čovečanstvu da čuva svoju slobodu kako zna i ume."

FILM O MAUTHAUZENU

"U vreme prethodne izložbe 'Mauthausen', bio sam klinac i tek posle sam, povodom izložbe priređene 1973. godine počeo da razmišljam šta se Milošu dogodilo u logoru. Nekako tada, poklonio mi je kameru. Otišli smo u Mauthauzen i ja sam tada snimio svoj maturski film, svoj prvi dokumentarni film. Čini mi se da ja od tada snimam svoj film o Mauthauzenu. To će biti dugometražni dokumentarni film o životu mog oca, o logoru, o detaljima o kojima smo pričali, o doživljajima, o emocijama koje su se prelamale i kroz ratna i posleratna vremena i kroz sve ono što se dešavalo u njegovom životu, ali i mom, kao njegovom nasledniku."

Vera: "Miloš je osnovao Fond, a moja sestra i ja ga održavamo. Iz tog Fonda je i nagrada koja se na Fakultetu likovnih umetnosti svake godine dodeljuje za inovaciju u slikarstvu. Slikarstvo sa svojim milenijumskim iskustvom danas se bori protiv novih tehnologija i protiv ljudske nebrige. Slika pokušava da nađe nove prostore, i da nadahnjuje nove generacije. Postoji mnogo neiskorišćenog prostora u gradu, odavno pričam da bi u svakom drugom kafiću trebalo napraviti malo pozorište, kabare, za predstave mladih glumaca. a da svaki četvrti kafić treba da bude mala galerija. Stalno čujem 'šta se bunite vi umetnici, vidite kolika je besparica'. Ali ne radi se o tome, već o sistemu vrednosti. Ne može neprofesionalac da vodi ustanovu, samo zato što je član stranke. Čini mi se da nećemo otići nigde ukoliko oni koji treba da omoguće da živimo bolje stalno govore da nam to upravo oni sad omogućavaju. Ako se to i desi, znaćemo to, ne moraju da nam pričaju. Moji roditelji su oboje bili u logoru, oboje su bili idealisti i borili su se za humanije društvo. Možda je najveća tragedija ovog vremena što je humanije društvo isključeno iz svih kombinacija u ovom globalnom liberalnom svetu velikog tržišta vrednosti. Danas je pomalo *off* biti Če, idealista, revolucionar. Nikom to danas ne pada na pamet. Tržište je pretvorilo duh u robu. Ali moja ćerka Darja i ja smo idealisti, to nam je nasleđe. Naime, ako sam uopšte nešto nasledio od roditelja, onda je to vera, da poštujete različita mišljenja, da ne usamljujete ni svoju misao ni svoju ideju, a samim tim da ne usamljujete ni svoj protest. Bioskop 'Vlada Divljan', koji smo pokrenuli, 25. novembra slavi svoj prvi rođendan. Bioskop gde ljudi zajedno, na velikom platnu, gledaju umetnička dela mojih kolega iz celog sveta." ¶

SLAĐANA DIMITRIJEVIĆ

Beljanski, prijatelj

U Spomen-zbirci Pavla Beljanskog u Novom Sadu nedavno je otvorena izložba "Ignjat Job (1895–1936): Vatra Mediterana". Pre nje posetioci su mogli da pogledaju izložbu "Petar Lubarda 1907–1974–2017", koja sada gostuje u Beogradu u Kući legata. Oba umetnika, Joba i Lubardu, povezuje kolekcionar Pavle Beljanski, vlasnik nekoliko njihovih dela. Ove godine navršava se šest decenija od kada je Pavle Beljanski potpisao ugovor o darovanju svoje umetničke zbirke Novom Sadu.

IGNJAT JOB

Tokom kratkog života Ignjat Job (1895–1936) naslikao je preko 200 slika, a najveći deo poslednjih sedam godina pred smrt. "U tom zgusnutom vremenu, slikar je radio grčevito, shvatajući slikanje kao euforičnu, čisto instinktivnu reakciju na zbivanje iz svoje bliske stvarnosti, ali i duboko osobnih doživljaja. Motivi su mu, zapravo vrlo jednostavni: to su prizori iz svakodnevnog života u pretežno malim mestima mediteranskog podneblja", piše Zvonko Maković u katalogu izložbe. Ješa Denegri svrstava Ignjata Joba u korpus hrvatskog i jugoslovenskog ekspresionizma i piše o njegovom slikarstvu da je "euforično, ali i poetizirano viđenje prirode, a u njegovom načinu predstavljanja predmeta logika motiva ostaje sačuvana ispod jednog dinamičnog slikarskog postupka, u kome niz slobodnih poteza, zapeta i udaraca kistom aktiviraju slikanu površinu, dok boja, posebno u lokalitetu mora, krovova kuća i krošnji stabala, dopire do čistih sazvučja plavog, crvenog i zelenog".

Ignjat Job rođen je u Dubrovniku, bio je oženjen Srpkinjom i živeo jedan period u Srbiji. Zbog bolesti, poslednje godine života, koje predstavljaju i njegov najplodonosniji umetnički period, proveo je u Supetru na Braču. Njegov život obeležile su i brojne tragedije – smrt starijeg brata Cveta, koji je takođe studirao slikarstvo i imao veliki uticaj na njega, kao i smrt sina Rastka. Sa izbijanjem Prvog svetskog rata, Joba sa grupom rodoljuba hapse i šalju u zatvor. Izbavlja ga očev prijatelj dr Božo Kurajica, upravitelj duševne bolnice u Šibeniku. Job simulira ludilo i provodi dve godine u ludnici, što takođe na njega ostavlja veliki trag.

Izložba u Novom Sadu predstavlja fragment velike retrospektivne izložbe koja je prošle godine prikazana u Galeriji Klovićevi dvori u Zagrebu, na kojoj su izložene i slike iz Srbije. Izložbu je pratilo obilje dokumentarnog materijala – njegove crteže, pisma, lične predmete. Na izložbi u Spomen-zbirci Pavla Beljanskog izloženo je oko 40 njegovih dela. Po rečima dr Jasne Jovanov, upravnice Spomen-zbirke, ovo je monogramska izložba, dovoljna da prikaže slikara Ignjata Joba kakav nije viđen kod nas dugi niz godina: "Dobar deo afirmacije Ignjata Joba odigrao se na salonima beogradskim, kada su ga kritičari kao što je Dragan Aleksić ili Todor Manojlović hvalili. Njegove slike su uvek bile izdvajane iz mase i apostrofirane i zbog svog kolorita i te ekspresije. Ne zove se džaba "Vatra Mediterana", to je jedna užasna energija koja kulja iz njih i upravo to je ona energija koju je Pavle Beljanski prepoznao kao vrstu likovnog izraza koji se uklapa u njegovu kolekciju. Zato je odabrao nekoliko antologijskih Jobovih dela koja se nalazi kod nas, tako da će na taj način biti zaokružena ova postavka. Tokom postavke ćemo organizovati razgovore, predavanja, stručna vođenja, kao i projekciju TV filma koji je Hrvatska televizija snimila o Jobu, u želji da prikažemo jednu celovitu umetničku ličnost, jer ko zna kada će ponovo Job doći u naše krajeve. Nažalost."

PETAR LUBARDA

Velikim retrospektivnim izložbama u Dvorcu Petrovića Centra savremene umetnosti Crne Gore u Podgorici, Spomen-zbirci Pavla Beljanskog u Novom Sadu, a trenutno u Beogradu u Kući legata, obeležava se 110 godina od rođenja Petra Lubarde. Ova izložba je pokušaj da se objedini celokupno Lubardino stvaralaštvo – od prvih iskoraka u svet umetnosti kada je izlagao u Rimu, Pariskog perioda, nastupa na Svetskoj i drugim izložbama u inostranstvu, do perioda posle Drugog svetskog rata kada je postao možda najafirmisaniji jugoslovenski umetnik u svetu. Na izložbi u Beogradu prikazano je 30 dela, kao i bogata arhivska građa.

Po rečima Jasne Jovanov, direktorke Spomen-zbirke Pavle Beljanski, do ideje za ovu izložbu se došlo sasvim slučajno, dok su testirali kako se mogu povezati različite odrednice njihove baze podataka. "Nametnulo se da je ovo godina njegovog dvostrukog jubileja, 110 godina od rođenja i 80 godina od nagrade Grand Prix na

SA OTVARANJA: Izložba Ignjata Joba

umetnika

Sećanja na Ignjata Joba i Petra Lubardu, koja nam je ostavio njihov mecena

međunarodnoj izložbi u Parizu. Odlučili smo da u celu priču uključimo i Kuću legata. Autorke izložbe, Milena Kvas iz naše kuće i Dina Pavić iz Kuće legata, izgradile su priču od dokumenata i slika koje poseduju naše dve kuće. Mislim da smo postigli da isti materijal u svakom prostoru bude dovoljno rečit i da dobro komunicira sa publikom. A publika je dobro reagovala i u Podgorici, u Novom Sadu izuzetno, posetioci su dolazili i dok smo skidali izložbu." Za vreme trajanja izložbe u Novom Sadu održan je i naučni skup o Petru Lubardi, na kome je učestvovalo desetak stručnjaka iz Makedonije, Crne Gore i Srbije. Bilo je reči i o ilustracijama knjiga, restauraciji Lubardinih slika, i o "istorijskim" kompozicijama... a zbornik radova sa skupa objaviće Kuća legata.

Fotografije: Spomen-zbirka Pavla Beljanskog

PAVLE BELJANSKI

"Dragi Gospodine Beljanski, izvinite što moram da vam se prvi put ovako obratim. Znajući da je vaše mišljenje o meni bez ikakve predrasude. Takođe, vi ste od onih rijetkih ljudi kao što su i umjetnici. Ja se nalazim u jednom očajnom materijalnom stanju...", početak je pisma Petra Lubarde upućenog Pavlu Beljanskom. To je jedno od mnogih pisama koja se mogu naći u zaostavštini Pavla Beljanskog a koja su mu slali danas poznati umetnici. Beljanski, diplomata od karijere, sa velikom ljubavlju sakupljao je umetnička dela sa istančanim ukusom. Nazivali su ga mecenom, a u svom legatu ostavio je 185 dela od 37 autora. Reč je o najznačajnijim delima srpske umetnosti prvih 70 godina 20. veka. Doktor Jasna Jovanov priča da je "Pavle Beljanski dugo godina živeo u Parizu i imao je prilike da upozna mnoge umetnike. Mnogi su i čuli za njega pa su mu se obraćali za pomoć. I sama ideja da kupuje njihove slike proistekla je iz saznanja da ima mnogo mladih umetnika koji teško žive, koji se bore i za život i za afirmaciju, bilo u Parizu, bilo ovde. Kada im je trebala pomoć, ako nikako drugačije nije mogao da pomogne, otkupljivao je slike. Tako je počela da se stvara i ova kolekcija. On nije bio čovek koji se družio sa slikarima, koji je sedeo u kafanama, on je bio diplomata, pomalo distanciran, ali uvek spreman da pomogne, bilo da su u pitanju dokumenta, novac, ramovi, pa i farbe za kosu za neke slikarke."

Tokom Drugog svetskog rata članovi najbliže familije Pavla Beljanskog stradaju u nemačkom bombardovanju. Posle rata, 1957. godine on zaveštava sva dela iz kolekcije Novom Sadu i "narodu Autonomne Pokrajine Vojvodine", a darodavni ugovor uključuje izgradnju zgrade, današnje Spomen-zbirke u vreme kada je bilo neuobičajeno da privatno lice pokloni takvu zbirku, a država obezbedi uslove. Spomen-zbirka Pavla Beljanskog danas je jedna od institucija najviše otvorenih ka publici, sa mnoštvom pratećih programa i bogatom saradnjom sa različitim ustanovama. Ali za to je, po rečima dr Jasne Jovanov, bilo potrebno mnogo truda.

"Mi bez publike ne postojimo, nema druge istine. Ali, godine ratova, sankcija, svega što se dešavalo, zatvorile su muzeje, i kada sam došla u Spomen-zbirku ona je bila jedna mračna institucija, ugašenih svetala, zaključana. Prva revolucija je bila kada smo otvorili vrt za publiku, druga kada smo napravili press konferenciju. To danas zvuči čudno. Treća revolucija je bila kada smo promenili koncept dečijih radionica, da to budu stvarno radionice, a ne 'precrtavanje'. I četvrti korak je bio da uvedemo inkluzivne programe, posebno program 'Dodirni i oseti' za slepe i slabovide. Ali i inače je nama veoma stalo da publika bude što bolje obaveštena, da učestvuje u našim programima. U skoroj budućnosti planiramo da uvedemo neke mlade ljude u susret 2019. godini kada će Novi Sad biti evropska prestonica mladih. Želimo da inkorporiramo celu tu generaciju, koja je naša buduća publika i od koje očekujemo da se uključi u programe, da bi mogli da nastave našu misiju. Mi smo uvek vezani onim što je odredio Pavle Beljanski – da se dodeljuje nagrada za najbolji diplomski rad, da dobitnici 'žive' u našoj kući, da njihov profesionalni život, bez obzira šta radili, bude vezan za nas. Bitno nam je da se pokaže da misija čoveka koji je mnogo učinio za sve nas nije bila uzalud i da ima smisla to što je učinio." ¶

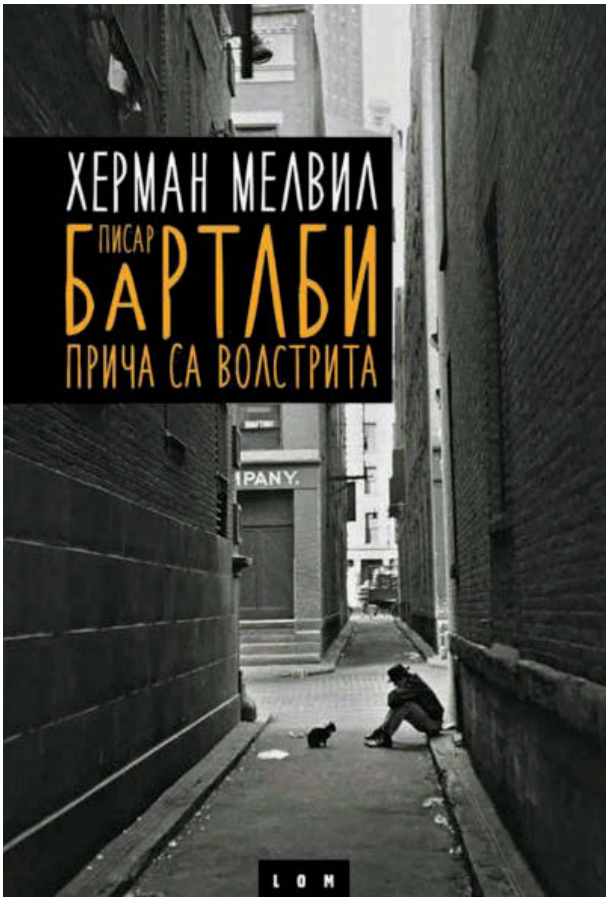
S. DIMITRIJEVIĆ

Tekst je nastao u okviru projekta "S muzejima kroz izložbe – Upoznavanje muzejskog nasleđa Srbije".
Projekat je sufinansiran iz budžeta Republike Srbije – Ministarstva kulture i informisanja.
Stavovi izneti u podržanom medijskom projektu nužno ne izražavaju stavove organa koji je dodelio sredstva

Radije ne bih

Herman Melvil, *Pisar Bartlbi*, Beograd, LOM 2017, prevod s engleskog Flavio Rigonat

Iako odnos književnosti i filozofije ume ponekad neprijatno da se približi incestu – kao odnos Ulriha i Agate u Muzilovom *Čoveku bez svojstava* – do prekoračenja granice, zapravo, nije došlo nikada. Bez obzira što ističu iz istog izvora, iz običnog jezika (a ne tehničkog, ne formalizovanog jezika kao, recimo, matematika), bez obzira što se, ponekad, učini da razlike među njima nema, nikada se nije dogodilo da pomešamo književnost i filozofiju. Kad god vrstan filozof poput, recimo, Petera Sloterdijka, pokuša (na nesreću) da napiše roman, to bude čista katastrofa: dosadno, banalno, bespotrebno. I obratno. Čak je i Tolstoj uprskao, ni manje ni više nego u *Ratu i miru*, kad je, u završnom poglavlju, pokušao da filozofira: dosadno, banalno, bespotrebno. Ali postoji u tom odnosu konstituivan paradoks. Dobra filozofija, ne hoteći da bude književnost, ume da proizvede književne učinke, kao što velika književnost, ona književnost koja ne *objašnjava* nego, naprosto, pripoveda, ona književnost koju će Prust lucidno i s ironijom nazvati *površnom*, upravo ono pisanje koje nema druge brige do jezika i koje, opet prema Prustu, ne traži dublje razloge (ali do njih stiže silinom jezičkom zamaha), upravo ta i takva književnost proizvodi snažne filozofske učinke. *Pisar Bartlbi*, remek-priča Hermana Melvila iz 1853. godine, 170 godina već ne da mira filozofskim duhovima, a da, u istom, zapravo u onom najvažnijem, bude besprekorna, velika umetnost.

Priča je koliko jednostavna toliko i zapanjujuća. Advokat na Volstritu, kome ide dosta dobro, zbog naraslog obima posla zapošljava pisara Bartlbija. Osim prepisivanja Bartlbijev zadatak je da sravnjuje prepise s originalima i, kako to već biva u nevelikim firmama – gazda plus četvorica uposlenika – svako ponekad uskoči da uradi nešto što, strogo uzev, nije u opisu njegovog posla: da ode po ručak, pomogne kolegi i tome slično. Bartlbi je upravo savršen pisar: pedantan, brz, posvećen poslu, tih. I sve je u najboljem redu dok gazda ne zamoli Bartlbija da, zajedno s njim i drugim pisarima, ne sravni prepis s originalom. Umesto da to uradi, onako kako to rade i njegove kolege, Bartlbi odgovara, krajnje ljubazno i nepokolebljivo, da "radije ne bi" i bespogovorno se povlači iza paravana, na svoje radno mesto. Gazda, ali i kolege, najblaže rečeno su zapanjeni. Kada advokat zatraži objašnjenje za takav postupak Bartlbi mu, jednako ljubazno i jednako nepokolebljivo, odgovori da "radije ne bi" pružio objašnjenje. Posle tako nečeg očekivalo bi se da Bartlbi dobije otkaz istog trenutka, ali to se ne dešava jer se tako besprekoran pisar, ipak, retko pronalazi. Iako je ovaj incident uneo izvestan nemir u mirnu atmosferu kancelarije, nadalje se sve odvija uobičajenim tokom sve dok, svojim ljubaznim "radije ne bih", Bartlbi ne odbije i sledeći zahtev – na primer da odnese spise u sud (jer svi drugi su zauzeti), ili ode po hranu. Sa svakim novim Bartlbijevim "radije ne bih" nervoza u advokatskoj kancelariji narasta, a jednoga dana gazda primećuje da Bartlbi više ne radi ni ono što je, do tada, radio savršeno: prestao je da prepisuje. Na gazdin uljudni poziv da počne da radi Bartlbi će, naravno, odgovoriti da "radije ne bi". Sada bi se, naravno, očekivalo da Bartlbi (najzad) dobije otkaz, ali to se, iz razloga u koje ovaj osvrt neće da ulazi, neće dogoditi. Valja pomenuti, ipak, da je gazda vrlo korektan i dobar čovek, dakle nije obična kapitalistička svinja koja svoje uposlenike satire od posla za male pare, već se prema njima odnosi s poštovanjem i razumevanjem, a ovi su sasvim zadovoljni njegovim ophođenjem, novcem i uslovima rada. Do kraja ove nevelike Melvilove pripovetke dolazi do urnebesnih preokreta, rasplet duboko uznemirava, a čitalac, sve i da nema nikakvog sluha za filozofiju, ne može da ne ostane najdublje zapitan pred tim šta mu se, upravo, dogodilo, šta mu je to Melvil, veliki pisac, napravio, i šta je to Bartlbi, taj bezazleni, čudni, beskrajno tihi čovek uradio, e da se čitalac sad oseća tako ushićen velikom književnošću i tako poražen posle bitke koju nije ni znao da bije?

U čemu je stvar?

U Melvilovom majstorstvu, pre svega. Značenja priče su, međutim, u rukama tumača: filozofa, teoretičara književnosti, lingvista, pisaca, pozorišnih ljudi. Iako će Žil Delez na svoj brutalno direktan način da kaže kako je ovo "silno smešan tekst" – na trenutke je zaista urnebesno – ono što će mu najviše privući pažnju upravo su jezik i politički potencijal priče. Nijanse Bartlbijevog "radije ne bih" (*I would prefer not to* i *I prefer not to*, a ne uobičajenije *I had rather not*) stvaraju pometnju ne samo u advokatovoj kancelariji i u glavama junaka, već izvrću uvrežene jezičke intuicije i unose nemir u čvrsti poredak značenja i ophođenja. A politika u svom plemenitijem, a ne šibicarskom značenju, upravo jeste to: unošenje nemira u skorele, korumpirane poretke. Politika jezika, u ovom slučaju, meša se s potencijalom političke borbe. (Još je Aristotel primetio da je jezik, kao *zajednička stvar*, uvek politički.) Ekstremni levičari će, prirodno, da se zakače za simboliku Volstrita i otpor mrskom kapitalizmu, dok će oni koji znaju o čemu govore politička značenja da potraže u snazi pasivnog otpora (Agamben će, takoreći, pokušati da izvede politički program iz Bartlbijevog primera). Silna koplja lome se na tom mestu: Bartlbi, jasno je, pruža otpor. On će čak da odbije da se iseli iz prostorija kancelarije u koju se, bez ičije dozvole (takoreći ju je džentrifikovao), uselio. U stvari, da budemo precizni, on "radije ne bi" da napusti kancelariju. Nije, međutim, odlučeno kome se on i zbog čega suprotstavlja. Pasivnost u politici osetljivo je držanje. To *nedelovanje kao delovanje* ume, kao u slučaju srpskih "belih listića", da dovede do katastrofe. A opet, sve i da se sporimo o političkim dometima ove Melvilove majstorije (dočim je njena književna nosivost nesporna i neprevaziđena), Bartlbijeva se formula sasvim efikasno može primeniti na političke šibicare: kad krenu da šetaju kutijice ispod kojih se krije kuglica zlata vredna (za glupe i naivne), za početak je dovoljno mirno odvratiti: "radije ne bih". ¶

IVAN MILENKOVIĆ

Izložba

Kao da je stvarno

Izložba poetskog naslova "Zojin rukopis", otvorena je u Maloj galeriji ULUPUDS-a u Beogradu. Njena autorka je Zoja Jovanov, poznata beogradska novinarka, kojoj je slikanje pasija i ljubav.

Zoja Jovanov slika uljem na platnu u maniru hiperrealizma. Retko koji umetnik se odvaži da svoju misao, svoju emociju zabeleži na taj način zato što to znači da treba da dostigne nemoguće: da naslikano bude identično stvarnom. Zoja slika takve slike.

Na izložbi su i albumi, pre bi se reklo dnevnici, sa fotografijama koje svedoče o svim fazama nastajanja Zojinih slika. Ti albumi su tu da nas vrate u realnost, da nas podsete da je pred nama ipak samo slika, delo umetnika, a ne život. Biće da je ovaj drugi nivo "Zojinih rukopisa" rezultat novinarke u Zoji, njena potreba da detaljnom analizom teme otkrije istinu.

Zoja Jovanov je studirala Fakultet političkih nauka i Prirodno-matematički. Bila je ekonomski novinar i urednik u desetak dnevnih i nedeljnih listova, među kojima je i "Vreme". Njena izložba, lepi "Zojin rukopis", otvorena je do 28. novembra.

DRAGAN ILIĆ

Demonstracija

Foto: Tanjug

Opčinjenost dualnim obrazovanjem koje pokazuje aktuelni Predsednik idealno se poklapa kroz način obraćanja na televiziji: satima ne spava, sažvaće gradivo, prožima ga i onda putem televizije izvrši demonstraciju – tako reći kroz igru

Ovo je nedelja u kojoj se obeležava 21. novembar, Dan televizije. Bez obzira što danas postoje moderniji elektronski mediji, televizija ostaje najvažniji kanal komunikacije, stvaranja uticaja, informisanja, zabave i edukacije. Od svega navedenog, mogli bismo reći da jedino RTS u određenoj meri zadovoljava sve kriterijume koje televizija treba da ispuni. Ostatak komercijalnih programa zasniva se isključivo na zabavi i populističkoj propagandi.

Međutim, televizija se pokazala kao savršen medij za obraćanje građanima kroz praktičnu nastavu. Opčinjenost dualnim obrazovanjem koje pokazuje aktuelni Predsednik idealno se poklapa kroz način obraćanja na televiziji gde su birači/gledaoci/ predškolci neuka publika kojoj treba jednostavno interpretirati stvarnost. Neko umesto nas satima ne spava, sažvaće gradivo, prožima ga i onda putem televizije izvrši demonstraciju – tako reći kroz igru. Onda je gledaocima sve jasno, jer je narod uvek u pravu!

Posmatramo li televiziju na ovaj način, naći ćemo bezbroj primera edukacije u različitim oblastima društvenog života.

Evo, na primer – petarde.

Voli narod da prangija pred kraj godine. Naročito deca vole petarde i pirotehniku, pa je MUP odlučio da pokrene akciju u zemunskim školama gde će policajci, pedagozi, vatrogasci i pedijatri objasniti dečici da to ne rade. Biljana Ivković i šef OEBS-a održali su zajedno konferenciju za štampu, ja gledao na televiziji Hepi i objasnili da će kazne za prodavanje i upotrebu pirotehnike biti višestruko povećane. Deca će da nauče kroz igru i predavanje da po Munzeu više petarde jok. Pitam se kako da odrasle sprečimo da ne pucaju iz vatrenog oružja, jer deca gledaju odrasle, pa mogu da steknu pogrešan utisak da je utoka ok, a petarde su opasne.

Plašim se da će poruka biti pogrešno protumačena, naročito posle vesti da tužilaštvo nema osnove za pokretanje krivičnog postupka u slučaju oružja pronađenog u automobilu parkiranom u Jajincima. Možda ste zaboravili, ali ću vam osvežiti sećanje, jer se danima govorilo o atentatu na tadašnjeg Premijera Vučića, "Informer" je provalio čitav plan, ministar Stefanović je govorio o desetinama "pucača" iz regiona koji su se motali oko tog oružja, u blizini je i vikendica porodice Vučić – sve jasno kao dan. Nakon tog višenedeljnog medijskog vanrednog stanja samo su nam rekli da od "slučaja" nema ništa. Ne znamo čije je vozilo, čije je oružje, šta će biti sa tim arsenalom, gde su sad "pucači", ne znamo ništa osim da sve to "nije ništa". Izuzev bezbednosnog nonsensa da toliko naoružanje eto tako stoji, niko nije građanima uputio neku vrstu izvinjenja što su nas isteravali iz pameti nedeljama. Makar i kratko – izvinte, greška, al bolje sprečiti nego lečiti. Sad ćemo o petardama, al u Zemunu, jer zamislite da decu u Jajincima neko plaši petardama posle onolikih utoka. Ne plaši mečka so rešeto, što bi rekla braća Makedonci.

Slavsko vreme je takođe super za demonstriranje putem televizije- sve vam lepo prikažu. U Dnevnicima za svakog sveca i tropar i narodno verovanje. Taj paganski deo praktično je preuzeo slavsko predanje, pa ćete obavezno čuti rečenicu koja počinje rečima: narod veruje da se na današnji dan... Onda kreće takav sled sujeverja i folklora, pa šta se valja, a šta ne, šta se jede a šta ne, kako tretirati stoku, a kako njivu, da l' da se prede ili tka, a gotovo obavezno imamo nezvaničnu prognozu vremena – kakva će biti predstojeća zima. Tu su i poslovice: Sveti Mrata sneg do vrata, Sveti Luka sneg do kuka, Od Ilije sunce milije i tako bez kraja u stihu i prozi. Aktuelni svetac za Aranđelovdan predskazuje zdravlje bolesnika, pa ako stane kod nogu – ne valja, a ako je kod glave, pretrajaće oboleli. To je živi svetac, samo nema opisa kako ga možemo prepoznati. Možda ima svetac koji će reći da li će biti izbora na svim nivoima, ili samo na lokalu.

Ministar Vulin baš voli demonstracije, pa se u Emiratima hvalio našim haubicama, naročito je želeo da ih pokaže na poligonu. To je, kaže ministar "naša pamet", te haubice NORA. Tako se pokazuje znanje u praksi. Sad, u Skupštini Boško Obradović kompjuterskim mišem gađa kolegu Martinovića, a snimak liči na one video klipove sa Jutjuba gde deca snimaju tuče po školama. Sad neko treba deci da soli pamet po školama u Srbiji dok se u Skupštini tabaju kao na velikom odmoru.

Umesto toga, Gradsko stambeno je opet za dečicu pripremilo edukativnu pozorišnu predstavu. Posle uspeha komada o ponašanju dece u liftovima, na Studiju B smo videli snimak predstave "Heroj Stanko". Glavni superheroj uči decu komunalnoj kulturi obučen u belo mađioničarsko odelo. Pomažu mu dve čistačice sa metlama u rukama. Komad ima i delove sa pevanjem, a deca će kroz ovaj biser naučiti da ne divljaju po liftu ili hodniku. Inače, kao u Kraljevu, komšija policajac može izaći i pedagoški ih istabanati van radnog vremena. Baš to se desilo grupi sedmaka, od kojih je jedan završio sa kragnom na vratu. Iz kraljevačke policije nema reakcije, a komentari na ovu vest na sajtu B92 neretko opravdavaju vaspitne batine.

Na kraju, dualno obrazovanje je prikazano i u slučaju stečaja fabrike "Goša" u Smederevskoj Palanci. Radnicima poslodavac duguje desetine plata, nisu plaćeni doprinosi ni porezi, a fabriku je u stečaj odveo fond koji je otkupio deo duga. Radnici su dobili par sati da iz fabrike iznesu lične stvari i ne mogu da isteram iz glave tu sliku radnika koji u cegerima poput onih koje imaju naše bake, iznose na kapiju par sitnica, kao deložirani beskućnici. Dualno nogiranje proletera u Goši, a sledeći su na redu oni u fabrici stakla u Paraćinu. Praktična nastava iz socijalne teorije – lekcija 1, Investitor je uvek u pravu! ¶

Lagunine knjige

VREME i Laguna preporučuju

Svetska književnost

Zimski ciklus svetskih klasika

Uskoro u knjižare stižu nova izdanja kapitalnih dela Muzila, Prusta, Malapartea, Silvije Plat...

Čovek bez osobina je debela knjižurina od 1.262 strane koju možete pročitati jedino ako ste na godišnjem odmoru i nemate ništa čime biste ubili slobodno vreme. Ali, kao što se zna, stanje svesti poznato kao dokolica najbolje obnavlja mozak, pa vam preporučujem da ovo kapitalno delo Roberta Muzila uzmete u ruke", napisao je jednom prilikom Goran Marković. „Ne kažem da ćete uspeti da ga u celosti pročitate (odmori su sve kraći, a besposlica sve ređa), ali kada uronite u tu knjigu neke stvari će vam postati mnogo jasnije. Na primer, ko je kriv za izbijanje Velikog rata..." Predstojeća zimska dokolica je najbolje vreme za čitanje velikih knjiga, a Laguna je za književnu zimnicu spremila novi kontingent svetskih klasika koja će biti kompletirana do naredne Noći knjige 15. decembra – a među njima je i *Čovek bez osobina*. Ovo delo se, uz *Uliksa*, *Čarobni breg* i *U traganju za izgubljenim vremenom*, smatra jednim od najvažnijih romana XX veka. Muzil je roman počeo da piše 1921, u nameri da objasni sebi kako je klanica upravo minulog Prvog svetskog rata uopšte bila moguća i šta je to bilo toliko trulo u epohi koja mu je prethodila i koja ga je iznedrila, i pisao ga je do kraja života 1942. godine. Kada je roman konačno objavljen, usred klanice Drugog svetskog rata, jedan od onih koji su odmah prepoznali njegov značaj bio je Tomas Man, koji je 1943. napisao: „*Čovek bez osobina* je van svake sumnje najveća i najvažnija proza koju naša epoha može da ponudi, to je knjiga koja će nadživeti decenije i koju će budućnost visoko ceniti." Radnja romana počinje avgusta 1913. godine. Čovek bez osobina o kome je reč zove se Ulrih, i tipičan je predstavnik Kakanije, kako Muzil posprdno naziva Austrougarsku monarhiju. Ulrih je tri puta bezuspešno pokušao „da postane čovek", a onda je na godinu dana uzeo „odmor od života" kako bi našao svoju svrhu i smisao svega. Opisujući njegovu jalovu svakodnevicu, savremenike, težnje i razmišljanja o svemu i svačemu, Muzil bespoštedno i lucidno secira ne samo svoju, već i našu epohu. U pomenutom tekstu Goran Marković upozorava na trend pretvaranja današnjih građana u Ulrihe, što Muzilovu knjigu čini i dalje živom i aktuelnom.

U ediciji „Klasici svetske književnosti" uskoro izlazi i *Jedna Svanova ljubav* Marsela Prusta, deo njegovog monumentalnog *Traganja za izgubljenim vremenom*. Reč je o jednoj od najpoznatijih literarnih obrada fenomena zaljubljenosti, u kojoj Prust opisuje razvoj veze dendija Šarla Svana i frivolne Odete de Kresi od prvog flerta, preko žudnje i agonije ljubomore, do hlađenja i ravnodušnosti – prava i minuciozna obdukcija ljubavi.

Stakleno zvono je prvi i jedini roman Silvije Plat. Objavljen je prvi put 1963, neposredno pre no što će velika pesnikinja na strašan način, u trideset prvoj godini života, izvršiti samoubistvo. Junakinja romana je mlada, ambiciozna i uspešna studentkinja koja oboleva od depresije, pokušava da se ubije, biva hospitalizova i lečena elektro-šokovima, a onda poniruć u najmračnije dubine svog bića svedoči o strasti, smrti i svetu koji je okružuje: „Za osobu u staklenom zvonu, praznu i zaustavljenu poput mrtve bebe, sam svet je ružan san." Uz zbirke pesama *Kolos* i posthumno objavljenog *Arijela*, ovaj roman sa autobiografskim elementima najzaslužniji je za posthumnu slavu Silvije Plat.

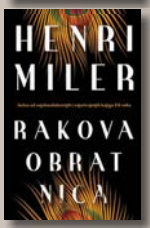
Džona Čivera nazivaju Čehovom američkih predgrađa i jednim od najboljih pisaca kratkih priča u XX veku. Njegove *Odabrane priče,* koje uskoro izlaze iz štampe, prilika su da se i ovdašnji čitaoci konačno upoznaju s njegovom pripovedačkom magijom. „Čiver nam otkriva jednu sasvim drukčiju, netipičnu Ameriku, bez spoljnog sjaja sračunatog na izvoz", rekla je o njemu Edvarda Kuzmina. „Čoveku nisu dovoljni blagostanje, sitost i udobnost ako nema drugih, viših vrednosti jer one nisu dovoljna duševna hrana koja bi mogla zaštititi čoveka od tuge i čame. Čiver uspeva da otkrije gotovo neuhvatljive uzroke i uticaje koji rađaju duševnu neuravnoteženost i zebnju tamo gde obično mislimo da nastaje američki raj."

Postoji više razloga za novi talas interesovanja za život i delo Kurcija Malapartea koji je zapljusnuo čitaoce i kod nas i u svetu. Nakon *Kože*, uskoro izlazi i drugi slavni Malaparteov roman *Kaputt*, jedno od najsnažnijih literarnih svedočanstava o užasu Drugog svetskog rata i ponižavajućem evropskom potonuću u zlo i besmisao. Kao ratni izveštač italijanskih novina Malaparte je od 1940. do 1943. prošao Evropu od Finske, Rusije i Ukrajine do Beograda i Zagreba, i bio svedok bestijalnosti, ubijanja i razaranja. Stranice svog dnevnika koji je tokom puta vodio u romanu *Kaputt* pretočio je u literaturu čiji uznemirujući potmuli odjek ne jenjava.

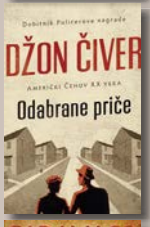

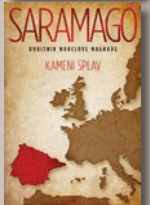

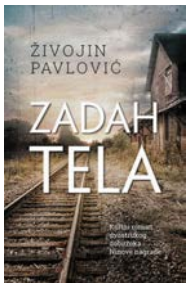

Drama

ŽIVOJIN PAVLOVIĆ:

Zadah tela

Žika Pavlović je bio višestruko nadaren čovek ogromne energije. Diplomirao je slikarstvo, snimio je šesnaest filmova, kojima je ostavio neizbrisiv trag u istoriji srpske i jugoslovenske kinematografije, i objavio četrdesetak knjiga, od kojih je za dva romana dobio Ninovu nagradu: 1985. za *Zid smrti* i 1992. za roman *Lapot.* Čitaoce tek čeka ponovno otkriće njegove književnosti koja nosi istu oporu težinu i brutalnu istinitost kao i njegovi filmovi *Buđenja pacova, Kada budem mrtav i beo, Zaseda*, *Hajka* ili *Doviđenja u sledećem ratu* – zbog čega je rečeno da je Žika Pavlović pisao filmskom kamerom i snimao pisaćom mašinom. Priliku za to pružiće novo izdanje kultnog romana *Zadah tela*, koje će se uskoro naći u knjižarama. Ovaj roman je prvi put objavljen 1982, da bi iduće godine po njemu Pavlović snimio i istoimeni film, koji je na filmskom festivalu u Puli nagrađen Zlatnim arenama za najbolji film i scenario. Reč je o „žestokoj priči o potrazi za uporištem, o čoveku razapetom između okova porodice i iluzije o slobodi, između tamnice predgrađa i sna o velikom svetu, između stvarnosti i želje da se bude neko drugi, priči ispunjenoj stradanjem i očajem, ali i sladostrašćem i sirovom životnom snagom koja se suprotstavlja iskušenjima egzistencije". Igor Mandić je napisao da je Pavlović u ovoj knjizi priču o razotkrivanju prljavog rublja jedne velike i zanimljive familije iskoristio da bi izveo „kirurški zahvat u sam trbuh stvarnosti", dok je Borislav Mihajlović Mihiz upozoravao: „Instinktom pisca savremenosti, Pavlović je osetio bitnu promenu sastava srpskog naroda. Od zemlje seljaka, oprobanih ratnika i školovanih oficira, retke ali delotvorne inteligencije, pretvorili smo se naglim skokom u narod prigradskog stanovništva. Žika Pavlović je markantno iskazao taj teški tektonski potres od čijeg ishoda, možda čak i presudno, zavisi naša sudbina."

Esejistika

DUŠAN KOVAČEVIĆ:

Dvadeset srpskih podela

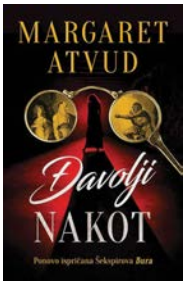
Knjigom *Dvadeset srpskih podela* Laguna je otpočela izdavanje izabranih dela Dušana Kovačevića. U njoj je Kovačević načinio duhovitu i gorku satiričnu nabrajalicu najčešćih srpskih podela, a podnaslov knjige glasi: *Kako se Srbi množe deljenjem*. Naime, Srbi se, po Kovačeviću, dele na nebeske i ovozemaljske, proistočne i prozapadne, čuvare Kosmeta i secesioniste, patriote i izdajnike, racionalne i iracionalne, monarhiste i republikance, oslobodioce i oslobođene, četnike i partizane, Srbe i Jugoslovene, one na –ić, –ov, –ac, –ski, –go i –ač, na srpske, kosovske, crnogorske, bosanske, hrvatske, novozelandske, kanadske, američke, nemačke, francuske i južnoafričke, na podunavske, posavske, podrinske i pomoravske, na gazde i raju, Beograđane i provincijalce, na sadašnju i bivšu braću, na kumove i prijatelje, na stare i mlade, rođene i nerođene, muške i ženske, i na Srbe podeljene na same sebe. Svako poglavlje se završava istim post skriptumom: „Podele će nam, verovatno, doći glave i (ovo malo) preostale zemlje. Kad bi, recimo, ova podela bila 'tolerantnija' – bez mržnje, gorčine, predinfarktnog besa, život bismo 'trošili' na praktičnije, korisnije i pametnije poslove, ako nam je (već) suđeno da se svađamo, sekiramo i, do bola, nerviramo."

Hogart Šekspir

MARGARET ATVUD:

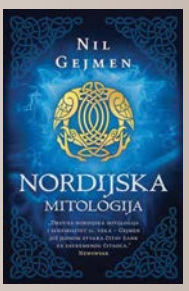
Đavolji nakot

Prevod: ALEKSANDRA ČABRAJA

Uskoro iz štampe izlazi nova knjiga iz edicije „Hogart Šekspir", u okviru koje se objavljuju savremene adaptacije najpoznatijih Šekspirovih priča. Reč je o romanu *Đavolji nakot*, u kome je Margaret Atvud ponovo ispričala priču iz *Bure*, poslednjeg Šekspirovog komada. Junak knjige po imenu Feliks uspešan je umetnički direktor kanadskog Mejkšiveg pozorišnog festivala. Njegove produkcije zadivljuju publiku i kritiku, ali njegova karijera još nije na vrhuncu. Vrhunac će biti nova, senzacionalna postavka *Bure* koju priprema, i koja će predstavljati ne samo njegov profesionalni trijumf već i čin kojim će se odužiti uspomeni na svoju neprežaljenu preminulu ćerku Mirandu. Ali, realizaciju njegovog životnog projekta sprečiće spletke i podmetanja besramnih i beskrupuloznih kolega na čelu sa ambicioznim Tonijem, nakon čega Feliks doživljava strmoglav pad. Dobija otkaz u pozorištu, i prevaren, ogorčen i prognan, odlazi u kanadsku zabit gde godine provodi u jalovom besu sanjajući o osveti: „Koliko je pao. Koliko je satrven. Koliko srozan. Kako se samo bori za goli opstanak, živeći u straćari, zaboravljen u zabiti; dok Toni, to nametljivo, pozersko malo đubre, trčkara unaokolo s važnim zverkama, loče šampanjac i guta kavijar, ševine jezike i prasetinu, odlazi na gala prijeme i uživa u obožavanju svojih pratilaca, svojih prišipetlji, svojih ulizica... Nekadašnjih Feliksovih ulizica." Dvanaest godina kasnije, kada dobije iznenadnu ponudu da u jednom popravnom domu sa zatvorenicima napravi pozorišnu predstavu, Feliks konačno dobija priliku za osvetu. Njegova nikada odigrana *Bura*, koju sada uvežbava sa naturščicima u zatvoru nije više samo obična pozorišna predstava već i mišolovka u koju će dovući sve svoje neprijatelje, uključujući i onog koji mu je uništio karijeru, a koji se u međuvremenu uspeo do ministarskog položaja. Lik Feliksa u romanu Margaret Atvud najbolji je Prospero nakon Šekspirovog, a njena knjiga uzbudljiva i lucidna vivisekcija našeg vremena.

Fantastika

NIL GEJMEN:
Nordijska mitologija
Prevod: NEVENA ANDRIĆ

Od kad je književnosti, kod pisaca postoji potreba da ponovo pričaju stare poznate mitove i daju im novi smisao u novim vremenima i okolnostima. U svojim romanima Nil Gejmen se često poigravao raznim mitološkim predlošcima, ali u ovoj knjizi je odlučio da to više ne čini posredno ih obrađujući, već da sam, na svoj način, ponovo ispriča čitavu nordijsku mitologiju. Silnom Odinu, hrabrom Toru i prevejanom Lokiju, nizu božanstava iz rodova Vana i Asa, patuljcima, divovima i drugim mitskim bićima Severa, Gejmen je u ovoj knjizi udahnuo novi život, a njihove sudbine upleo u fantazijsku romanesknu pripovest koja se, naravno, završava Ragnarokom, Sumrakom bogova, odsudnom bitkom koja će zbrisati bogove, divove, ljude i sve njihove svetove. „Nordijski mitovi su mitovi o jednom hladnom mestu s dugim, dugim zimskim noćima i beskrajnim letnjim danima, mitovi o ljudima koji nisu u potpunosti verovali svojim bogovima, pa ih nisu čak ni voleli, premda su ih poštovali i plašili ih se“, piše Nil Gejmen u uvodu knjige. „Dok sam prepričavao ove mitove, pokušavao sam da zamislim samog sebe nekada davno, u zemljama gde su ove priče prvi put ispričane, u dugim zimskim noćima, može biti, pod sjajem severnog svetla, ili kako sedim napolju u zlo doba noći, budan pri beskrajnoj dnevnoj svetlosti letnje dugodnevice, okružen slušaocima koje zanima šta je Tor dalje uradio, šta je to duga, kako da žive svoje živote, i otkuda dolazi loša poezija...“

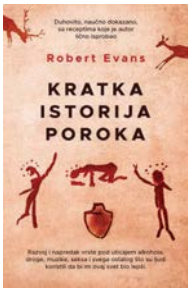
Krimi

AGATA KRISTI:
Ubistvo u Orijent ekspresu
Prevod: NENAD DROPULIĆ

U bioskope je upravo stigla još jedna ekranizacija *Ubistva u Orijent ekspresu*, najpoznatijeg i po mnogima najboljeg romana Agate Kristi, a reditelj filma Kenet Brana okupio je neka od najzvučnijih holivudskih glumačkih imena današnjice poput Džonija Depa, Penelope Kruz, Vilijama Dafoa, Džudi Denč, Mišel Fajfer i Dejzi Ridli, zadržavši za sebe ulogu ekscentričnog detektiva Herkula Poaroa. Film priziva svoj slavni predložak i poziva na njegovo ponovno čitanje jer – krimići Agate Kristi ne zastarevaju. Podsetimo na zaplet romana. Nakon što je rešio jedan slučaj u Siriji, Herkul Poaro iz Alepa stiže u Istanbul i ukrcava se na voz Orijent ekspres koji kreće put Kalea. Ali, sledeće noći snežna oluja zaustavlja voz negde između Vinkovaca i Slavonskog broda. „U kojoj smo mi to zemlji“, pita jedna putnica iz zavejanog voza. Kad joj je rečeno da su u Jugoslaviji, ona s uzdahom kaže: „Oh! Pa mi smo na Balkanu. Šta smo drugo i mogli očekivati.“ Idućeg jutra u kupeu pored Poaroovog kondukter pronalazi leš sa dvanaest ubodnih rana. Ispostavlja se da je ubijeni zapravo traženi ubica jedne devojčice, a na Poaroov spisak dospeva dvanaest osumnjičenih putnika koji su imali motiv da ubicu ubiju. Pre no što u voz stigne jugoslovenska policija, Poaro saopštava saputnicima dve istine o zločinu, jednu u kojoj su svi osumnjičeni ubice, i drugu u kojoj su svi – nevini. Prateći Poarovu istragu, jedan od junaka izgovara slavnu repliku: „Ovo je neverovatnije od bilo kojeg krimića.“

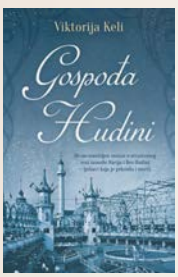
Esejistika

ROBERT EVANS:
Kratka istorija poroka
Prevod: NENAD DROPULIĆ

„Razvoj i napredak vrste pod uticajem alkohola, droge, muzike, seksa i svega ostalog što su ljudi koristili da bi im ovaj svet bio lepši“ – podnaslov je ove knjige kojim se čitalac nedvosmisleno upućuje na njenu osnovnu temu i cilj. U njoj se Robert Evans, urednik humorističkog vebsajta www.cracked.com i hedonista po opredeljenju i ličnoj filozofiji života, bavi pitanjem kako su sve poroci doprineli razvoju i dobrobiti ljudskog društva, od slučaja sumerskog piva, plesa među megalitima Stounhendža i starogrčkog esida, pa sve do rakije od slovenačkih daždevnjaka i srpske šljivovice. „U ovoj knjizi napisano je sve što sam saznao o onome što se u učtivom društvu pretvaramo da ne volimo“, kaže Evans u uvodu. „Knjiga slavi smele, pijane pionire koji su gradili svetsku civilizaciju.“ U knjizi su, pored ostalog, opisani i autorovi lični eksperimenti sa drevnim porocima, uz priloženu recepturu za spravljanje stimulativnih sredstava, njihovo korišćenje i očekivane domete. Kako reče jedan recenzent: ako ste poštovalac čudnih ljudi, neobične istorije i amaterske nauke, ovo je knjiga za vas.

Ljubavni

VIKTORIJA KELI:
Gospođa Hudini
Prevod: ELI GILIĆ

Hudiniju je bilo 19, a Bes 21 godina, kada su se venčali. Od tada su zajedno nastupali na pozornicama na kojima je Hari Hudini sticao mađioničarsku slavu, a njihova ljubav bila je luda, strasna i velika, da su mislili da će se odupreti i samoj smrti. Neposredno pre no što će umreti, Hudini je obećao Bes da će i posle smrti pronaći način da „s one strane“ stupi u kontakt s njom pomoću tragova koje će samo njih dvoje prepoznati. I zaista, nakon Hudinijeve smrti Bes počinje da otkriva čudne poruke na nemogućim mestima, kao da Hari želi nešto da joj prenese. Rešavanje zagonetki postavljenih pred nju Bes će odvesti na putovanje od plaža Koni Ajlenda preko budimpeštanskih palata do holivudskih studija. A kada je put nanese na jednog mladog fotografa, ona shvata da bi magija njenog supruga ipak mogla biti nešto više od iluzije. „*Gospođa Hudini* je uzbudljiva priča koja će vas povesti u samo srce jedne od najvećih ljubavnih priča u istoriji – postavljajući pitanje šta to pokreće ljude da veruju u nešto što je veće i od njih samih.“ „Svet je pun čarobnih stvari koje strpljivo čekaju da nam se čula izoštre“, misao je V. B. Jejtsa uzeta za moto ovog romana.

Nemačka: Kraj koalicionih pregovora

Bez uzbuđenja, molim

Nenavikli na političke krize, Nemci posle propasti koalicionih pregovora kao da se nalaze u šoku. A zapravo se ništa dramatično nije desilo. U najgorem slučaju, ponovo će da izađu na birališta na proleće. Dotle se u zemlji ništa bitno neće promeniti, a tih stotinak miliona evra, koliko izbori koštaju, Nemačka iz prepunog budžeta može da izdvoji ne trepnuvši

Završilo se pre nego što je počelo. Demohrišćanska unija (CDU), bavarska Hrišćansko-socijalna unija (CSU), Liberali (FDP) i Zeleni u pretpregovorima nisu uspeli da pronađu zajednički imenitelj, tako da konkretni pregovori o koalicionoj vladi nisu ni započeti. Jaz između prvih i četvrtih, drugih i trećih i tako dalje po pitanju izbegličkih kvota, čistih, to jest prljavih tehnologija, poreza ili izdvajanja za evropske budžete pokazao se kao prevelik. Kalkulacija i partijski interesi obavijeni u oblandu principijelnosti, prevagnuli su u odnosu na odgovornost i opšti interes. Neki komentatori uzrok propalih razgovora vide, pre svega, u velikom nepoverenju jednih u druge. Ideološki šareni kao njihove partijske boje – zbog čega je nesuđena koalicija nazvana "Jamajka" – lideri četiri partije su se, čini se, više pribojavali da ih konkurenti ne izigraju, nego što su uložili napor da se približe jedni drugima. Na kraju je najvećim krivcem za neuspeh proglašen (pored desničarske Alternative za Nemačku) najveći pobednik parlamentarnih izbora održanih 24. septembra, šef Liberala Kristijan Lindner (vidi okvir).

I šta sada? S obzirom da Socijaldemokratska partija Nemačke (SPD) posle istorijskog izbornog neuspeha i dalje odbija da se vrati u zagrljaj kancelarke Angele Merkel, to jest u veliku koaliciju, predsednik

Fotografije: AP Photo

Liberali

Šitstorm

Nakon što su propali koalicioni pregovori, Crnog Petra je izvukao šef nemačkih liberala Kristijan Lindner

Za "Vreme" iz Bona

Da se radi o pokeru, Lindner bi nosio naočare za sunce, dobacivao ostalima za stolom i upadljivo često ulagao sve čipove – *all in*. I stalno bi dobijao, kao što dobija i u politici. Tek mu je 38 godina, a svašta je prošao. Bez kravate, sa podočnjacima i bradom od tri dana, uvek je istupao suprotno svom izgledu – energično, jako, bez pardona. Harizma ga je dovela do koalicionih pregovora.

I sada deluje dovoljno samouvereno da uvede Nemačku u ono što će ljubitelji drame u medijima opisati kao "istorijsku krizu". Fakat je da u posleratnoj Nemačkoj izbori nikada nisu ponovljeni, ali bilo je svakako težih vremena. To je sve Lindner znao kada je u nedelju u 23.46 kao tajfun napustio koalicione pregovore i novinarima saopštio da je kraj.

Nema smisla pregovarati, jer nema poverenja. Više od mesec dana nadvlačenja političkog konopca – sve je bilo uzalud. "Bolje je ne biti na vlasti nego pogrešno vladati", objasnio je Lindner. Još pre dvadesetak dana je rekao da neće ući u vladu koja ne uvažava principe liberala, da je spreman da ide u opoziciju ili na nove izbore i da u tom slučaju stoički istrpi svaki "šitstorm". Oluja upravo počinje.

RASKOL ZBOG PARA

"Lindner ima dobra iskustva sa bežanjem: prošli put je otišao kao parija, a vratio se kao neprikosnoveni čovek na vrhu", piše "Zidojče cajtung". Bilo je to 2011, kada je usred mandata vlade demohrišćana i njegovih liberala napustio poziciju generalnog sekretara partije. Fijasko FDP-a na izborima 2013. doveo je Lindnera na čelo stranke. Postao je mesija zbog kojeg klinički mrtvi žuti opet imaju glasače. Ako i ovaj put ima slične ideje, piše "Zidojče", onda je upravo počela misija čiji cilj jedino Lindner zna.

Gde je zapravo zapelo – to je pitanje od milion dolara i ujedno pitanje bez odgovora. Zeleni optužuju da je Lindner od početka išao na scenario da sahrani pregovore kako bi se u

Nemačke Frank-Valter Štajnmajer će sa liderima partija povesti razgovore o formiranju manjinske vlade ili pak raspisivanju vanrednih, odnosno ponovljenih izbora. Većina komentatora smatra da su novi izbori najverovatniji izlaz iz političke krize, sa kakvom posleratna Nemačka nema mnogo iskustva, pogotovo što su se i Štajnmajer i kancelarka skeptično izrazili po pitanju manjinske vlade.

BEZIDEJNA KANCELARKA

Dan nakon prekida pretpregovora Angela Merkel, kojoj je posle tri mandata poveren i treći da formira vladu, izjavila je da ne vidi nijedan razlog da još četiri godine ne ostane na čelu Nemačke, a ako dođe do novih izbora, spremna je da još jednom predvodi CDU.

Kritičari su podsetili da to govori kancelarka koja je pre nepuna dva meseca izgubila osam odsto podrške i kojoj su dosadašnji partner SPD i drugi partner za formiranje vlade FDP okrenuli leđa. Angela Merkel je, ipak, indirektno poručila da Nemačkoj treba stabilnost, a da je ona, takoreći, okosnica te stabilnosti.

"Zidojče cajtung" piše da je kancelarka u svom maniru birala reči kako bi smanjila dramatiku propalih koalicionih pokušaja. Govorila je da je to nešto "nezadovoljavajuće", te da je posle svih napora i pomaka rezultat "za žaljenje", kao da poručuje: "Bez uzbuđenja, molim."

Taktika Merkelove, ukoliko bi došlo do raspisivanja novih izbora, nazire se već sada: ubediti birače da su socijaldemokrate i Liberali svojim neodgovornim, sebičnim ponašanjem gurnuli Nemačku u političku nestabilnost, koja zahvaljujući njenoj dvanaestogodišnjoj vladavini ubira sjajne privredne rezultate i beleži istorijski nisku nezaposlenost.

U tom smislu piše i nemački "Cajt" u komentaru pod naslovom "Prvo partija, pa tek onda zemlja", u kome se obrušava na socijaldemokrate i njihovo "neodgovorno" ponašanje, zato što neće da podmetnu leđa u novoj velikoj koaliciji. Predstavnici SPD-a to odbijaju sa obrazloženjem da je velika koalicija istrošena u protekle četiri godine, da je već došla do kraja i da su, na kraju krajeva, birači kaznili i CDU i SPD i jasno stavili do znanja da žele nešto drugo. Obaška što bi spasavanje Angele Merkel za socijaldemokrate bilo ravno političkom samoubistvu.

Sa druge strane, kolumnista nedeljnika "Špigel" Jakob Augštajn smatra da bi kancelarka sada konačno trebalo da pokaže veličinu i da se upusti u manjinsku vladu, što bi samo oživelo demokratiju u Nemačkoj, jer bi se odluke iz partijskih centrala preselile u parlament, gde poslanici (za razliku od Srbije) nemaju nikakvu obavezu da slušaju partijske direktive.

Ipak, Augštajn smatra da ona nema ni snage ni volje da to učini i piše joj politički nekrolog: Angela Merkel je došla do kraja; ona nema većinu i nema nikakav plan; ako joj manjka snage za radikalni novi početak, može odmah da se preda. Augštajn analizira da je ovaj put zakazao njen oprobani recept – da posmatra i čeka – jer ju je neuračunljivi šef Liberala Lindner saterao u ćošak. Žena, koja je kao niko drugi simbolizovala stabilnost

» javnosti predstavio kao bogzna kako dosledan, za razliku od ostalih koji su spremni da trguju principima zarad političke fotelje.

"Bili smo blizu dogovora", ponovila je i kancelarka Angela Merkel. "Šteta", kaže bavarski konzervativac Horst Zehofer, bled kao krpa jer ga kod kuće u Minhenu čeka svrgavanje sa bavarskog trona – i zato što se sa pregovora u Berlinu vratio praznih ruku.

Ako se ponešto i može rekonstruisati, onda izgleda nije zapelo ni kod pitanja izbeglica, ni kod klime – tu su Zeleni bili najudaljeniji od FDP-a i demohrišćana – već kao i obično kod para. Liberali su hteli da se državna kasa ne preliva, da porezi ne budu veći nego što moraju da budu, da se sasvim ukine "solidarni porez" koji građani sa zapada zemlje i dalje plaćaju za razvoj bivše istočne, Narodne Republike Nemačke. Lindner hoće da ostane punokrvni liberal, država po njemu ne sme preduboko da zavlači ruku u džep krupnim kapitalistima i građanima.

PARTIBREJKER

U svojoj knjizi *Godine u senci* opisuje prve susrete sa Merkelovom i njen navodni strah od korenitih reformi, velikih političkih ideja i vizija. To isto joj i sada prebacuje. Liberali bez pogovora slede svog šefa – takva lojalnost nije viđena decenijama. "Nismo hteli u vladu u kojoj bi sve ostalo po starom", ponavljaju po intervjuima.

Poslednje ankete ne pokazuju znatne promene u volji građana u odnosu na ishod izbora s kraja septembra. Socijaldemokrate ne žele da spasu stvar i produže veliku koaliciju, a Merkelovoj ne pada na pamet da poslednje godine pred penziju provede blamirajući se u nekakvoj manjinskoj vladi. Veoma miriše na nove izbore koji bi, posle komplikovane procedure, bili u februaru ili martu.

Lindner se pokazao kao partibrejker nemačke političke kulture u kojoj kompromis često bude iznad principa. Sada ga čekaju meseci u kojima će morati da se brani od optužbi. U septembru je dovukao svoje žute do odličnih 10,7 odsto glasova. Ta će mu brojka biti lestvica iznad koje će probati da skoči i dobije još jednu partiju pokera. ¶

NEMANJA RUJEVIĆ

» i uračunljivost, sama se izmanevrisala u bezizlazno nestabilnu situaciju.

NOVI IZBORI

Nemačka ne voli eksperimente, kaže politikolog Torsten Fas sa Berlinskog univerziteta. Ustav podržava stabilnu vladu sa četvorogodišnjim mandatom, izglasavanje nepoverenja je daleko komplikovanije nego u većini drugih zemalja. Posle propasti "Jamajke" Nemačka se našla na nepoznatom terenu. Liberali su razbili tabu da koalicioni pregovori, ma koliko komplikovani bili, na kraju dovode do formiranja vlade. Torsten smatra da je potez njihovog šefa Lindnera veoma riskantan jer Liberali imaju malu bazu među biračima, vratili su se u parlament zahvaljujući "pozajmljenim" glasovima, uglavnom od demohrišćana.

Kako god: dok se na političke krize nenavikli Nemci nalaze u nekoj vrsti šoka, a u krizama uzdrmanoj Evropskoj uniji se misle da im samo još treba nestabilna Nemačka, za sada se zapravo ništa dramatično nije dogodilo. Liberali su pokazali spremnost da se kockaju, nova, mlada politička zvezda Kristijan Lindner očigledno misli da bi mogao da se katapultira do visina Emenuela Makrona u Francuskoj ili Sebastijana Kurca u Austriji i prečicom dođe možda čak i do kancelarske fotelje; Angela Merkel je pokazala trenutnu slabost; socijaldemokrate imaju pravu da ne srljaju u propast, učešće u vlasti nije obavezujuće; bavarskoj Hrišćansko-socijalnoj uniji predstoje sledeće godine pokrajinski izbori, koji su im važniji od saveznih; Zeleni su partija čije odluke zavise od podrške baze, podeljeni su na fanatično principijelne ideologe i pragmatike spremne na kompromise koji stvari žele da menjaju sa pozicije vlasti.

Ako vanrednih izbora bude, verovatno će biti raspisani na proleće. Dotle se ništa dramatično neće desiti, a izborna kampanja bi verovatno kud i kamo bila interesantnija od prethodne, koja je bila neprimereno dosadna. Birači će imati vremena da još jednom razmisle koga u ovoj pat poziciji žele da ojačaju. Bojazan da bi ova situacija mogla dodatno da ojača desničarsku Alternativu za Nemačku nije utemeljena na činjenicama, moglo bi da se desi i suprotno. Angelu Merkel svakako ne bi trebalo prerano otpisati. ¶

ANDREJ IVANJI

Pučevi u Africi: Svrgavanje sa vlasti Roberta Mugabea

Mit o d

Višedecenijski predsednik Zimbabvea je sa vlasti svrgnut pučem, čiji se predvodnici trude da ga predstave kao primopredaju vlasti. Vojni pučevi su sastavni deo istorije afričkih zemalja, ali se na njih više ne gleda blagonaklono ili indiferentno kao nekada

Neko se već setio igre reči pa je izraz *coup de grace*, udarac mačem iz milosti u nekoga ko nasmrt krvari, napisao kao *Coup de Grace*, što se odnosi na Grejs Mugabe koja je uz zaleđinu Roberta Mugabea (93) navodno težila da postane neka vrsta zimbabveanske Evite Peron, a na sebe navukla nadimak "Guči Grejs", zbog navodne sklonosti ka skupom šopingu, a i omrazu – kao Elena Čaušesku, Mira Marković, kraljica Draga ili Maova supruga Đijang Ćing.

Bes protiv Grejs uvećao je agoničnu krizu vlasti 93-godišnjeg Roberta Mugabea, koji je bio na čelu Zimbabvea 37 godina. Nakon što je vojska u sredu 15. novembra zaposela ključne tačke u Hararei i stavila ga "pod sopstvenu zaštitu", on je opisivan kao "despot u kućnom pritvoru" i "tvrdoglavi starac koji neće da se odrekne vlasti". Ostavka, koju je podneo posle nedelju dana protivljenja, dočekana je izlivom radosti na ulicama Hararea.

MARKSISTA I LENJINISTA

Neki ga nazivaju poslednjim levičarem Afrike i ikonom afričkih antikolonijalističkih lidera. Bio je jedan od vođa četrnaestogodišnje gerilske borbe protiv belih rasista Jana Smita u Rodeziji. Roberta Mugabea, sina siromašnog stolara koji je u potrazi za poslom otišao u grad kada je njegovom sinu bilo deset godina, vaspitavali su i stipendirali njegovo obrazovanje u Južnoj Africi jezuiti. Irski sveštenik Džerom O'Haj možda mu je usadio otpor prema Englezima, koji su od 1891. upravljali Rodezijom, koju su nazvali po rudarskom magnatu Sesilu Roudsu (1853–1902).

lobrom puču

VLADAR I NJEGOVA SUPRUGA: Robert Mugabe i kontroverzna Grejs, juna 2017.
Foto: AP

Godine 1958. Mugabe je otišao u Ganu, prvu crnu koloniju koja je izborila nezavisnost. Tamo je predavao u školi u kojoj radila njegova buduća žena Sali Hefron, poreklom iz bogate porodice, politički angažovana i zajedno sa Robertom Mugabeom pod zaštitom tadašnjeg predsednika Gane Kvame Nkrumaha, koji je 1966. svrgnut pučem nacionalnih vojnih i policijskih snaga dok je bio u poseti Severnom Vijetnamu i Kini. Nkrumahu je utočište dao Seku Ture, predsednik Gvineje. Mugabe je još u mladosti mogao da zaključi da nad sudbinom afričkih lidera lebdi bauk puča.

Vratio se u Rodeziju, gde je bačen u tamnicu. Tokom zatočenja izgubio je sina koji je umro od meningitisa, ali mu nisu dozvolili da prisustvuje njegovoj sahrani.

Kad je pušten iz zatvora, iz Mozambika je vodio gerilsku grupu Zimbaveanska afrička nacionalnooslobodilačka armija (ZANLA) u borbi protiv Jana Smita.

Mugabe je bio marksista i lenjinista, hvalio je Lenjina, Staljina i Kastra, ali njegovi kontakti sa sovjetskim liderima nisu bili produktivni, jer je kod Brežnjeva prednost imao Džošua Nkomo, pa je Mugabe imao mnogo topliji odnos s Narodnom Republikom Kinom, koja je bez uslovljavanja snabdevala oružjem njegovu gerilsku organizaciju.

KISINDŽEROVA FORMULA

Za njegovo uzdizanje na vlast zasluga, možda i ključna, pripada ipak američkom državnom sekretaru Henriju Kisindžeru, koji je 1976. ubedio premijera južnoafričke bele manjine Džona Forstera da pritisne premijera tadašnje Rodezije Jana Smita da se u roku od dve godine organizuju izbori kojima bi se omogućila vladavina većine (belaca u Rodeziji je tada bilo samo oko četvrt miliona). Jan Smit je to kasnije opisivao kao izdaju branilaca evropske civilizacije na jugu Afrike.

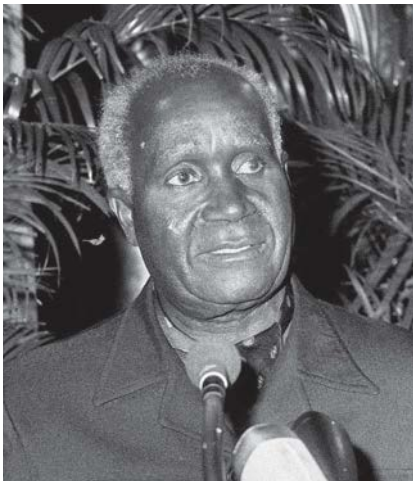
Naime, Britanija je u to vreme pristajala na nezavisnost svojih kolonija sa idejom da ostanu u Komonveltu, ali nije više tolerisala rasizam.

Belci u Rodeziji su 11. novembra 1965. proglasili Unilateralnu deklaraciju o nezavisnosti Rodezije. Britanci su toj nepriznatoj državi belih rasista uveli sankcije (blokada uvoza duvana, sirovina itd.), a potom su sankcije uvele i UN.

Portugal (koji je tada držao Mozambik i Angolu) i Jugozapadna Afrika (koju je tada držala Južna Afrika, a koja je nakon oslobodilačke borbe 1990. postala Namibija) nisu sprovodili sankcije. S Rodezijom su trgovale i razvijene zemlje poput Japana, Zapadne Nemačke, Švajcarske i Belgije.

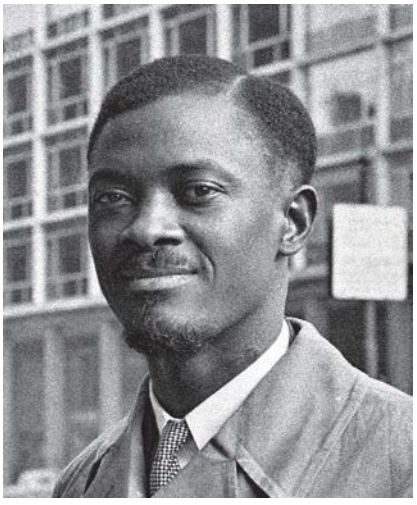
Posle dugog perioda gerilskog rata koji je u vojsku rasista privlačio i razne plaćenike, zatvaranja crnog stanovništva u tzv zaštićene zone, žrtava i represije, prenošenja rata na tlo Mozambika, te pregovo- »

PUČ KAO USTALJENO SREDSTVO PROMENE VLASTI : Afrički lideri Hajle Selasije, Kenet Kaunda, Naser (gore), Mobutu i Patris Lumumba (levo)
Fotografije: wikipedia.org i arhiv

ra i pritisaka, 1980. rodezijski režim pristaje da na izborima učestvuju i gerilska Zimbabveanska afrička narodna unija (ZAPU) koju je predvodio Džošua Nkomo i gerilski pokret Zimbabveanska afrička nacionalna unija (ZANU) koji je predvodio Robert Mugabe i koji je i dobio izbore.

To je bilo znatno pre nego što je krajem osamdesetih i početkom devedesetih režim aparthejda u Južnoj Africi smekšan i posle 342 godine bele dominacije njihov monopol prekinut 1994. izborom novog predsednika, lidera Afričkog nacionalnog kongresa Nelsona Mandele, ikone borbe za ljudska prava.

U Zimbabveu, čija je nezavisnost priznata, Mugabe je konsolidovao svoju vlast gvozdenom rukom. U to spada i takozvani Masakr Gukurahundi (na jeziku naroda Šona, "vetar koji pred kišu raznosi plevu"), kada je 1983. Peta brigada, koju su činili mahom pripadnici naroda Šona, a trenirali severni Korejci, ubila mnogo ljudi tokom likvidacije dezerterske pobunjeničke skupine, koju je radi destabilizacije Zimbabvea pomagala tada još rasistička Južna Afrika. Oni su poticali iz frakcije ZIPRA, uglavnom pripadnika Bantu plemena Ndebele, koju je vodio Džošua Nkomo, gerilski lider, koga su podržavali Rusi. Nkomo, koga je Mugabe tada nazvao "kobrom u kući", pobegao je u inostranstvo, živeo u izgnanstvu u Velikoj Britaniji i umro 1999. u Harareu. Sahranjen je na Groblju narodnih heroja Zimbabvea.

Njegov lik je posle bio na nekoliko novčanica, koje su izgubile vrednost tokom hiperinflacije od 79,6 milijardi procenata 2008. (prema Kato institutu), posle koje je država Zimbabve prestala da štampa sopstveni novac.

SANKCIJE

U Zimbabveu se objašnjava da su uzrok te hiperinflacije sankcije koje su protiv Mugabeovog režima između 2000. i 2008. sprovodile Evropska unija i SAD zbog ugrožavanja ljudskih prava i vladavine zakona, oduzimanja belačkih farmi i zbog angažovanja vojske Zimbabvea u Kongu početkom dvehiljaditih godina.

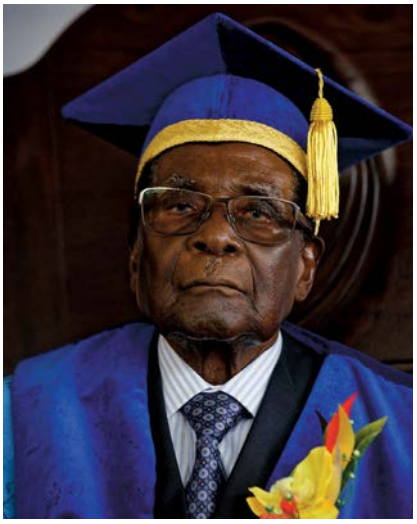
U Demokratskoj Republici Kongo, bivšem Belgijskom Kongu, posle sticanja nezavisnosti pokrenut je separatistički pokret u rudama bogatoj provinciji Katangi, što je dovelo do građanskog rata i ulaska trupa UN. Sredinom šezdesetih tamo je ustanovljen autoritarni, diktatorski režim predsednika Mobutua Sesea Seka, koji je na vlast došao državnim udarom protiv Patrisa Lumumbe, čija je smrt i ovde bila povod za demonstracije 1961. Mobutuova politika je dovela do građanskog rata i pogibije 2,5 miliona ljudi, što je rezultiralo njegovim svrgavanjem 1997. i obrazovanjem Demokratske Republike Kongo, u koji je 1999. uveden kontingent od 3500 "plavih šlemova" UN.

Zimbabveanski vojnici su poslati u Kongo 1998. da podrže "dinastiju Kabila" (Kabanga Kabila je nasledio oca Lorana, koji je srušio Mobutua Sesea Seka, a posle bio i sam ubijen).

ZEMLJA OSLOBODIOCIMA

Prvi uzrok zapadne ljutnje na Mugabea svakako je bilo oduzimanje zemlje belih farmera.

Naime, više od 70 odsto obradive zemlje u Rodeziji posedovalo je pet odsto (mahom belih) vlasnika. Britanija je po Lankasterskom ugovoru o priznanju Zimbabvea i okončanju građanskog rata pristala da kompenzuje farmere koji u roku od osam godina dobrovoljno prepuste zemlju koja će biti dodeljena crnačkom stanovništvu.

REKORDNIH 37 GODINA NA VLASTI: R. Mugabe poslednji put u javnosti i njegov naslednik, potpredsednik E. Mnangagva
Fotografije: AP

Međutim, nakon što su isplatili belim farmerima oko 35 miliona dolara, Britanci su zaključili da se farme dele Mugabeovim poverljivim ljudima i odbili da isplaćuju kompenzacije. Mugabeova vlada je 2000. počela da nacionalizuje farme belaca i da ih daje veteranima slavnog Rata u žbunju (*Bush War*), ili onima koji su se predstavljali kao veterani.

"Fajnenšel tajms" piše da je tim programom deobe zemlje loše upravljano, bez adekvatne kompenzacije i planiranja. Proizvodnja kukuruza je tako pala za 74 procenta između 1999. i 2004. da bi potpuno krahirala 2008. MMF u svom izveštaju za 2017. godinu konstatuje da je ekstremna suša 2015. rezultirala najmanjim prihodom kukuruza u poslednjih 25 godina. Nekadašnji radnici na farmama su se selili u gradove, nezaposlenost je porasla na 70 procenata.

Ruski list "Komsomolska pravda" piše kako se s prilično dobrog puta od velikog privrednog grada Bulavajo do Hararea s leve i desne strane vidi na stotine iskopina ilegalnih rudničića dijamanata, te kako se pričalo da se mnogi time bave kao "privatnim rudarstvom", ali i da se plate policije, vojske i mesnih činovnika obezbeđuju ilegalnom prodajom dijamanata u Južnoj Africi.

Van poljoprivrede je zaposleno oko 850.000 radnika, a taj broj se nije promenio od poznih osamdesetih. Broj industrijskih radnih mesta je sa 200.000 opao na 90.000.

Oko tri miliona ljudi je u potrazi za poslom pobeglo u susedne zemlje, najviše u Južnu Afriku.

Stanovništvo Zimbabvea je mlado i relativno obrazovano – 43 odsto stanovništva ima ispod 15 godina. Žene u Zimbabveu u proseku imaju četvoro dece (u siromašnijim domaćinstvima 5,6 dece, a u bogatijim 2,4).

Muškarci i žene između 15 i 49 godina su gotovo u potpunosti obuhvaćeni osnovnim obrazovanjem, oko 70 odsto ima neku srednju školu, ali samo 7 odsto žena i 11 odsto muškaraca ima visoko obrazovanje.

POLITIČKA EKONOMIJA PUČA

Ekonomija koja treba da uposli to mlado društvo relativno obrazovanog stanovništva u Zimbabveu je u dronjcima, a BDP po glavi stanovnika je prema podacima Svetske banke 2016. iznosio 908,80 dolara. Oko 47 odsto stanovništva živi od 3,2 dolara dnevno, ali prema podacima Svetske banke iz 2013. to je ipak manje siromaštvo nego u Podsaharskoj Africi, gde 41 odsto populacije živi sa 1,90 dolara dnevno.

Kako piše "Fajnenšel tajms", Mugabe je oslonac tražio u državnim preduzećima, koja su gotovo sva bankrotirala. Vlada je povećala probleme odbijajući strane investitore, zadužujući se da bi razvila socijalne servise, posebno obrazovanje, za veterane i vojnike poslate u Kongo.

Kolaps sovjetskog bloka neodlučni Mugabe pokušao je da kompenzuje aranžmanima sa Svetskom bankom i zapadnim donatorima za loše dizajniran i loše vođen program strukturnog prilagođavanja. Izveštaj MMF-a za 2017. konstatuje da su ukupan javni i spoljni dug Zimbabvea neodrživi, a da su u srednjoročnom periodu izgledi rasta BDP-a slabi, a sa nultim rastom (od 0,3 do –0,3 procenta) do 2022. godine, što je odraz podrivane aktivnosti privatnog sektora, teškog poslovnog okruženja, smanjenja kredibilnosti politike i verovatno ograničenog uticaja vladinih napora na povećanju proizvodnje.

Novinar ruske "Komsomolske gazete", koji je pre pola godine s ruskim ministrom trgovine Denisom Manturovom putovao u Zimbabve gde Rusija pokušava da vrati tržište koje nakon SSSR-a aktivno osvaja Kina, pa pregovara o razvijanju rudnika platine, opisivao je kako su se činovnici snebivali: "Sad će da stigne Papa (Tata), kako nazivaju Mugabea, koji je stigao spotičući se dok je silazio iz aviona."

Rusima je bilo jasno da on više ništa ne odlučuje. Savetnici iz ambasade su šaputali: "Ne daj bože da Mugabe umre, ovde će započeti takav masakr."

UJED KROKODILA

Tokom puča koji je ubrzao Mugabeov odlazak, u prvih nekoliko dana je izgleda poginulo nekoliko pripadnika obezbeđenja uhapšenih ministara. Članovi Centralnog komiteta vladajuće partije u Zimbabveu Afričke nacionalne unije – Patriotskog fronta (ZANU–PF) smenili su do boga uzdizanog Mugabea u nedelju 19. novembra sa mesta predsednika partije i dva dana kasnije protiv njega pokrenuli impičment u parlamentu.

Na kraju sednice CK u sali su zaigrali i pevali pesmu "Kutonga kwaro" (Njena vladavina), neki od članova CK su nosili majice s natpisom "Nova era!".

Kad je Mugabe posle opiranja ipak podneo ostavku na položaj predsednika Zimbabvea, na kome, zbog godina i nije mogao još dugo da ostane, u parlamentu i na ulicama zavladala je radosna atmosfera. Posle puča – igranka. Vladajuća elita se uz malo vojnog hardvera i civilnih manifestacija i malo borbe za nasleđe, stavila na čelo pobune protiv sebe.

Mugabeova četrdeset godina mlađa žena Grejs, daktilografkinja s kojom se venčao nakon smrti prve žene Sali koja je umrla od raka, izgubila je bitku za nasleđe protiv Emersona Mnangagve, koga je Robert Mugabe početkom novembra »

SIROMAŠTVO I NEIZVESNA BUDUĆNOST: Predgrađe Hararea
Foto: AP

zbog nelojalnosti smenio s potpredsedničkog mesta, verovatno uvidevši da on nešto sprema.

Mnangagva je decenijama bio Mugabeov najbliži prijatelj, ratni drug osuđen na deset godina robije šezdesetih godina zbog bombaškog napada na voz, koji je proveo mnoge godine u egzilu, gde je postao advokat. Pre nego što ga je Mugabe postavio za potpredsednika 2014, Mnangagva je bio šef obaveštajne službe, šef bezbednosti, a od 2000. do 2004. sekretar Mugabeove partije ZANU-PF, što znači da je bio u prilici da postavi svoje ljude na ključna mesta.

Njega zovu *Ngwena*, Krokodil. To nije asocijacija na majice lakost, već na karakter. Po rečima jednog zimabaveanskog veterana, on je čovek koji ne govori ništa, već odmah ujeda. Na sajtu *Afrikan konfidental* o tome govore dva naslova: "Mugabe odbacio krokodila" i "Krokodil je ugrizao!".

Osetivši opasnost, Mnangagva se preventivno sklonio u Južnu Afriku preko Mozambika, da bi se kad su tenkovi krenuli vratio – na vlast.

Agencija Blumberg tvrdi da je prema istraživačima koji savetuju kineskog predsednika Si Đinpinga o afričkoj politici, Emerson Mnangagva za Kineze verovatno prihvatljiv Mugabeov naslednik. Ta podrška može biti važna, jer je Kina treći po veličini trgovinski partner i najveći strani investitor u Zimbabveu. Nakon posete Si Đinpinga Harareu 2015. potpisano je 12 ugovora o investicijama vrednim četiri milijarde dolara u proizvodnju energije, infrastrukturu i farmaceutsku industriju.

Mnangagva je obučavan u Kini tokom rata za oslobođenje. Kinezima nije toliko važno što je on bio grub u unutrašnjoj politici, već što je u ekonomskoj politici fleksibilniji od Mugabea, čiji se zakon o tome da kontrolni paket u stranim firmama mora da bude u vlasništvu Zimbabvea nije dopadao kineskim investitorima. Predlagao je i da se u trenutku hiperinflacionog kolapsa uz zimbabveansku valutu kao rezervna valuta uvede juan. To je trasiralo put za uvođenje dolara, ali svejedno.

NEODOLJIVA PRIVLAČNOST UNIFORME

Nakon što je vojska zaposela ključne tačke u Harareu, na ulicama su se smenjivali do tada nezabeleženi talasi veselih manifestacija kojima je poručivano "Mugabe mora da ode" ili "Što je dosta, dosta je". Šef uticajne Asocijacije ratnih veterana Kris Mutsvangva je pretio da će se "vratiti u masu i da će oni obaviti svoj posao", ako Mugabe ne odstupi.

Takva podrška uz otpuštanje ventila za pražnjenje nagomilanog nezadovoljstva pučistima nije usamljena. Demonstranti su između ostalog nosili transparent sa slikom generala Čivenge i natpisom: *Go, go, my general!*

Pučisti u Africi su najčešće oficiri visokih činova (45 generala u poslednjih tridesetak godina). Najviše zvanje feldmaršal imao je Tano Kitikačon u Tajlandu 1971. Bilo je i pučeva nižih oficira. Muamer Gadafi je izvršio prevrat u Libiji sa činom kapetana, posle čega je unapređen u čin pukovnika, što je formalno i ostao dok ga nisu ubili 2011. tokom Arapskog proleća, u okviru tzv. politike promene režima kombinacijom pobune sa stranom intervencijom. Pukovnik Žan-Bedel Bokasa je, kada je osvojio vlast u Centralnoafričkoj Republici, proglasio sebe za imperatora.

Konstantino Čivenga, komandant odbrambenih snaga Zimbabvea, kao tinejdžer se pridružio gerilcima u ratu protiv rodezijskih belih rasista sedamdesetih. Obučavan je u Mozambiku i Tanzaniji, a posle rata i u Britaniji, kao pripadnik vojske Zimbabvea koja je na kraju građanskog rata bila sastavljena od bivših gerilaca i pripadnika bivše rodezijske vojske. Opisuju ga kao neustrašivog i čvrstog, po političkim pogledima panafrikanistu koji ne priznaje prednost zapadnih vrednosti ni moći. On je pod sankcijama Evropske unije zbog navodnog brutalnog suzbijanja opozicije i zauzimanja farmi belaca.

Navodno je igrao glavnu ulogu u održavanju Mugabea na vlasti, nakon što je u prvom krugu izbora 2008. više glasova od Mugabea dobio od Britanaca podržavani Morgan Cvangiraj iz Pokreta za demokratske promene. Posle dugog brojanja saopšteno je da Cvangiraj nije dobio 50 odsto glasova i da mora da se ide u drugi krug. Usledio je veliki pritisak na opozicione aktiviste i Cvangiraj je odustao.

VOJNA ETIKECIJA

Pre puča Čivenga je javno upozorio da će vojska možda intervenisati da bi zaustavila čistku ratnih veterana u partiji koju je navodno sprovodila Grejs Mugabe, a koja je oko sebe okupljala grupu aktivista mlađih od 40 godina nazvanu zbog toga G-40. Prema zatočenom Mugabeu kao ocu nacije bio je pažljiv, saopštavajući da "puča nema", da je predsednik pod zaštitom i da je akcija usmerena protiv kriminalaca u njegovom okruženju.

Da bi se dokazalo da Robert Mugabe nije ubijen u prvim danima nakon puča, dopušteno mu je da dođe na svečanost dodele diploma Univerziteta u Harareu, na kojoj je Grejs Mugabe dobila diplo-

mu doktora sociologije, mada se tvrdi da nije studirala. Dodelio je i diplomu Meri Čivenga, manekenki, bivšoj supruzi fudbalera Šingija Kaznondera, sada drugoj supruzi generala Konstantina Čivenge.

Možda je to pokazivanje izvesnog respekta prema vođi rasnog oslobođenja bilo i reakcija na poruke iz Afričke unije da "kriza izgleda kao puč" i na njeno urgiranje da se poštuje ustav Zimbabvea. Afrička unija je, na primer, 2010. suspendovala Nigeriju zbog puča.

Južnoafrički predsednik Jakob Zuma je poslao izaslanika da se sretne s Mugabeom. Predsednik Zambije je kasnije poslao prvog predsednika nezavisne Zambije Keneta Kaundu da se sretne sa Mugabeom.

Vlastima u Zimbabveu nije potrebna izolacija, a ni pučevi više nisu dobrodošli, ako, kao u slučaju puča u Ekvatorijalnoj Gvineji, nisu u interesu kompanija *ExxonMobil* ili *ChevronTexaco*.

Čitalac će se, naime, setiti kako je britanski biznismen, sin baronese Tačer, bivše britanske premijerke, priznao da je učestvovao u finansiranju puča u Ekvatorijalnoj Gvineji, pa i kako mu je izrečena samo petogodišnja uslovna kazna zatvora i novčana kazna od oko 560.000 dolara, dok su neki plaćenici dobili dugotrajne zatvorske kazne.

ODMAZDE

Rezultati istraživanja Patrika Mekgauena, profesora političkih nauka na Državnom univerzitetu Arizone u gradu Tempi, pokazuju da je zbog preotimanja vlasti i pučeva u Africi život izgubilo više od 30 premijera i predsednika.

Posle svrgavanja pobednika nad italijanskim fašistima četrdesetih godina cara Etiopije Hajla Selasija, koji je poslednje mesece života proveo zatvoren u Velikoj palati, pučisti su uhapsili čitavu carsku familiju, a u novembru te iste 1974. streljali su bez suđenja 60 bivših zvaničnika carske vlade, uključujući i Selasijevog unuka i dva bivša premijera.

U Egiptu još traju procesi i protiv Hosnija Mubaraka, svrgnutog tokom Arapskog proleća, i njegovog naslednika Mohameda Mursija, svrgnutog nakon vojnog prevrata 2014. Mubarak je kao potpredsednik nasledio egipatskog predsednik Anvara el Sadata nakon što je on ubijen u atentatu, koji nije doveo do promene režima.

Egipat je imao različite vrste pučeva. Najdalekosežniji uticaj imao je, možda, onaj koji je 1952. izvršio Gamal Abdel Naser, kada je srušio monarhiju i uveo republiku na čije je čelo izabran predsednik Muhamed Nagib. Međutim, posle napada Muslimanske braće na njegov život, Naser je 1954. skršio njihovu organizaciju, stavio predsednika Muhameda Nagiba u kućni pritvor i zvanično postao predsednik u junu 1956.

KONFLIKTNA ZONA

U nekim slučajeva pučevi su dovodili do oslobođenja i stabilnosti, a u mnogima nisu.

Burkina Faso, na primer, nije imala mirni izborni transfer vlasti, već deset prevrata. U Gvineji Bisao od sticanja nezavisnosti 1974. nijedan predsednik nije završio mandat. U Nigeriji je bilo osam pučeva, u Burundiju šest, u Čadu šest, u Gani, gde je Mugabe živeo pod izvesnom zaštitom Kvame Nkrumaha takođe šest, baš kao i u Mauritaniji i Sudanu, u Etiopiji pet...

U Sijera Leoneu je, na primer, 1992. nakon državnog udara počeo građanski rat koji je trajao deset godina. U Liberiji je građanski rat izbio posle vojnog prevrata 1989. i traje do današnjih dana. Oko dve decenije je trajao građanski rat u Čadu.

Geograf s Moskovskog državnog univerziteta Vladimir Aleksandrovič Kolosov u svojoj knjizi o geopolitici *Afrika kontinent konflikata* konstatuje da je u Africi, u kojoj živi 300 do 500 naroda ili etnosa, zabeleženo 35 oružanih konflikata u kojima je poginulo 10 miliona ljudi (90 odsto civili). Samo 40 odsto državnih granica je demarkirano, njih 44 je određeno prema paralelama i meridijanima, a samo 26 prema prirodnim granicama. To uvećava političku nestabilnost u mnogim afričkim državama, provocira česte vojne meteže, državne prevrate, pojačava separatistička nastojanja.

Veliki broj konflikata se produžava: Angola (u kojoj se oružana borba vodi od početka šezdesetih), Somalija, Sudan, Zair (nekadašnja Demokratska Republika Kongo), Ruanda (koja je dobila nezavisnost 1962, krvarila je u sukobu etničkih grupa – zemljoradničkog plemena Hutu i stočarskog Tutsi), Burundi, Liberija, Nigerija, Etiopija, Mozambik, Zapadna Sahara, Uganda, Čad, Mauritanija, Etiopija, Eritreja, Somalija.

Sredinom devedesetih u Africi je bilo oko 7 miliona izbeglica i oko 20 miliona interno raseljenih lica.

RENDGEN SLIKA AFRIČKIH PUČEVA

Analizirajući 363 slučaja u koje je ubrojao uspele pučeve, pokušaje puča, pučističke zavere ili navodne zavere u Africi od 1945. do 2008, Endrju C. Miler u članku "Razmatrajući mit o 'dobrom' državnom udaru u Africi" u reviji "Afriken kvoterli" zaključuje da je na afričkom kontinentu ideja o dobrom puču mit.

On nalazi da su do osamdesetih godina, kada je poslednja afrička zemlja dobila nezavisnost, pučevi u Africi bili brojniji nego u ostatku sveta, da se od osamdesetih broj afričkih pučeva smanjivao, ali da su afrički pučevi i dalje često korišćeni metodi za preuzimanje vlasti.

On zaključuje da afričke demokratije još nisu konsolidovane, te da i dalje postoje vojne pretnje demokratiji širom kontinenta. Ova dijagnoza koja govori o "kontinuiranoj vojnoj pretnji demokratiji", međutim, ne objašnjava zašto hunte ili civilne administracije nisu sposobne da adresuju glavne političke i ekonomske probleme stanovništva, zašto njihove politike nisu održive i zašto brze demokratske tranzicije nisu donele trajniju stabilnost. ¶

MILAN MILOŠEVIĆ

Foto: Milovan Milenkovic

Politička klima: Termoelektrane

Koliko smo (ne)efikasni

Ukupne emisije gasova sa efektom staklene bašte u Srbiji merene po jedinici bruto domaćeg proizvoda su među najvećim u Evropi i među dvadeset najvećih na svetu

Godinu dana od stupanja na snagu Pariskog sporazuma o klimatskim promenama, koji je označio promjenu paradigme u razmišljanju i djelovanju međunarodne zajednice, prije svega po pitanjima energetike i zaštite životne sredine, te šest mjeseci od kada su Sjedinjene Američke Države najavile povlačenje svog učešća iz istog, više od 20 hiljada državnih činovnika, aktivista i predstavnika medija se sastalo u Bonu kako bi govorili o načinima na koje se on može implementirati. Na samom početku konferencije Ujedinjenih nacija o klimi (COP23) koja se ove godine održala u pomenutom njemačkom gradu, Svjetska meteorološka organizacija (WMO) predstavila je najnoviji izvještaj o zagrijavanju atmosfere: 2017. će po svemu sudeći biti najtoplija godina od kada se vrše mjerenja. "Sve je to znak klimatskih promjena prouzrokovanih gasovima koji izazivaju efekat staklene bašte, a posljedica su ljudskog dejstva", upozorio je generalni sekretar ove organizacije Pateri Talas. Pred konferenciju u Bonu on je predstavio alarmantan izvještaj: koncentracija ugljen-dioksida (CO_2) u vazduhu porasla je kao nikada do sada i iznosi više od 402 promila po kubnom metru. Godine 1996. ta vrijednost je bila na nivou od 362 promila, a prije početka industrijalizacije oko 280. Neposredno pred početak konferencije, aktivisti za zaštitu životne sredine iz cijelog svijeta okupili su se na istom mestu, kako bi protestovali, zahtijevajući više napora za smanjenje emisija štetnih gasova i brže zatvaranje termoelektrana na ugalj koje su glavni izvor tih emisija. U Bonu je bio i srpski ministar zaštite životne sredine Goran Trivan gdje je predstavio politiku i aktivnosti Srbije u borbi protiv klimatskih promjena i u prilagođavanju novim klimatskim uslovima.

Pariski sporazum potpisalo je više od 190 država, među njima i Srbija, čime se obavezala da će ubuduće doprinositi smanjenju emisija gasova sa efektom staklene bašte na globalnom nivou. Svaka država je na osnovu sopstvenih procjena trebalo da odredi koliko procenata je spremna da smanji nacionalne emisije u odnosu na nivo iz 1990. godine. Ova procjena je nazvana nacionalni klimatski doprinos (NDC) i sadrži ciljeve smanjenja emisija gasova sa efektom staklene bašte i planove za adaptaciju na klimatske promjene. Srbija je bila prva država iz regiona koja je pripremila tu procjenu. Obećano je da će do 2030. godine emisija gasova staklene bašte u odnosu na 1990. godinu, koja je uzeta kao bazna, biti smanjena za 9,8 odsto.

ENERGETSKI INTENZITET

Prema podacima Međunarodne agencije za energetiku (IEA), Srbija je energetski intenzivna zemlja, odnosno proizvedena energija se ne koristi efikasno. Ener-

ŽELJE I MOGUĆNOSTI: Termoelektrana "Nikola Tesla", najveći proizvođač električne energije u Srbiji (levo) i svetski lideri na konferenciji UN o klimi (desno)

Foto: Martin Meissner

getski intenzitet predstavlja odnos uložene energije i finansijskog rezultata, što je najčešće vrijednost proizvoda, dodata vrijednost ili bruto nacionalni dohodak (BDP), i on je mjera za efikasnost na osnovu koje se države mogu međusobno porediti. Pojednostavljeno, energetska efikasnost znači iskoristiti manju količinu energije, odnosno energenata za obavljanje istog posla. Pod tim pojmom podrazumijevamo efikasnu upotrebu energije u svim sektorima krajnje potrošnje energije: industriji, saobraćaju, uslužnim djelatnostima, poljoprivredi i u domaćinstvima. U regionu Balkana, pa samim tim i u Srbiji, ovaj odnos potrošene energije u odnosu na BDP je veliki, dok standardi ostaju niski. Srbija potroši dva do tri puta više energije kako bi proizvela određenu robu ili uslugu od prosjeka u Evropskoj uniji. Prema podacima Međunarodne agencija za energetiku za 2015. godinu, energetski intenzitet Srbije je procijenjen na 0,37 tona ekvivalentne nafte primarne energije na hiljadu američkih dolara (USD) bruto domaćeg proizvoda, što znači da je Srbiji potrebno tri puta više energije nego što je prosjek u EU (0,11) da bi proizvela isti rezultat.

Srpski energetski sektor, teško pogođen zaostatkom u održavanju i investicijama devedesetih godina prošlog vijeka, pretrpio je i znatnu štetu u ratu 1999. godine, a investicije koje su uslijedile nisu bile dovoljne da se sektor unapredi na način da postane globalno konkurentan. Trenutno se električna energija u termoelektranama proizvodi u starim postrojenjima koja koriste lignit kao gorivo koje odlikuje relativno visok nivo emisija gasova sa efektom staklene bašte. Takođe, zbog umnogome zastarjele ili stare opreme i tehnologija, još uvijek postoje relativno veliki gubici u prenosu i distribuciji, naročito električne energije.

UGLJENIČNI INTENZITET

Oslanjanje energetskog sektora na fosilna goriva znači i povećane emisije ugljen-dioksida koji zagađuje atmosferu i izaziva globalne klimatske promjene, te ima veliki uticaj i na život i zdravlje građana. Ukupne srpske emisije gasova sa efektom staklene bašte mjerene po jedinici bruto domaćeg proizvoda (intenzitet emitovanja gasova sa efektom staklene bašte srpske privrede) jesu među najvećima u Evropi i među dvadeset najvećih na svijetu. Prema podacima IEA, 2015. godine u Srbiji je emitovano 44,51 Mt (miliona tona) ugljen-dioksida kao posljedica sagorjevanja goriva, dok su prema istom izvoru emisije nastale kao posljedica sagorjevanja iznosile 38,11 Mt godinu dana ranije. Ugljenični intenzitet iz 2015. od 1,11 kg CO_2/BDP mnogo je veći od prosjeka u EU gdje taj indeks iznosi 0,18 kg CO_2/BDP, a veći je primjera radi i od kineskog indeksa koji iznosi 0,99.

Većina srpskih termoelektrana su već decenijama u pogonu i odlikuje ih niska efikasnost. Alternativa u izgradnji novih termoelektrana u cilju povećanja efikasnosti zahtjeva ozbiljno kritičko promišljanje imajući u vidu i obaveze poštovanja smanjenja emisija CO_2 na koje je Srbija pristala u okviru međunarodnih sporazuma i na koje će pristati ukoliko želi da nastavi svoj put ka članstvu u Evropskoj uniji.

Efikasnost energetskog sektora utiče na ukupnu ekonomsku konkurentnost jer on čini veliki dio nacionalne ekonomije. Lanac energetskog snabdijevanja karakterišu visoki direktni i indirektni troškovi, neefikasna transformacija, prenos i distribucija praćeni znatnim gubicima te isporuka ka potrošačima sa niskom kupovnom moći (kao što su domaćinstva i javni sektor) ili potrošačima koji ne plaćaju svoje račune na vrijeme, ili ih ne plaćaju uopšte. Usljed direktnih i indirektnih regulacija cijena električne energije, barijere koje otežavaju učešće u energetskom sektoru su visoke i znatno otežavaju ulazak novih tehnologija ili tržišnih učesnika. Na taj način je tehnološko unapređenje znatno otežano i održivi ekonomski rast može biti nedostižan.

Srpske emisije gasova sa efektom staklene bašte nisu značajne globalno. Ipak, ugljenični i energetski intenzitet srpske ekonomije pokazuju da postoji veliki prostor za povećanje energetske efikasnosti i ekonomski efikasan razvoj obnovljive energije. Nova Nacionalna klimatska strategija, koja je u izradi, treba da otvori vrata za iskorištavanje ovih mogućnosti. ¶

JOVANA PREŠIĆ

HEINRICH BÖLL STIFTUNG
Stavovi izneti u članku ne predstavljaju nužno stavove Fondacije Hajnrih Bel.

RES
RES Foundation
Partnerships
for Resilience

Dvorana na vodi

Nakon deset godina gradnje i negodovanja građana Hamburga zbog trošenja novca na jednu zgradu, Elb filharmonija je već u prvoj godini postala mesto kakvog verovatno nigde nema

Foto: Maxim Schulz

Prošlog meseca u Beogradu je otvoren Muzej savremene umetnosti, a u Hamburgu je proslavljen prvi rođendan Elb filharmonije. Paralela je zbog podudarnosti: naš Muzej savremene umetnosti je rekonstruisan deset godina, isto koliko je građena Filharmonija na Labi, a post festum oduševljenje postignutim rezultatom je amnestiralo i rehabilitovalo sve kontroverzno što je pratilo nastajanje oba ova projekta.

Hamburg, najveći je ne-glavni grad u Evropi, drugi po veličini u Nemačkoj, i treća po veličini luka posle Roterdama i Antverpena. "Mercer lista" ga svrstava u 20 najboljih gradova za život na svetu, kao zlatnu sredinu između bogatstva Minhena i istorije i kulture Berlina. Stanovnici Hamburga su se na referendumu odrekli domaćinstva Olimpijskih igara 2024, ali nisu mogli da izbegnu i ovogodišnji, po posledicama nasilan, G20 samit verovatno neizbežan, jer je Hamburg rodni grad dvoje nemačkih značajnijih kancelara, Helmuta Šmita i Angele Merkel.

NEKAD I SAD

Nekad granična karaula između Nemačke i Danske, Hamburg je strahovito postradao (operacija Gomora 1943. sa 40.000 poginulih i milion raseljenih civila), uz Drezden, u najvećem savezničkom bombardovanju u Drugom svetskom ratu, kada je porušeno 250.000 stambenih jedinica. Metafora njegove posleratne obnove je početak karijere Bitlsa, na Reperbanu, u hamburškoj lučkoj četvrti Sent Pauli – prvoj u Evropi koja je uz Amsterdam legalizovala prostituciju. Hamburg se doživljava kao metropola na Severnom moru, na Elbi, jezerima Alster i bezbrojnim kanalima, nekad izdavačko-medijskoj a danas i prestonici kulturne industrije Evrope, bisernoj perli koju, kako se ovde kaže, bogu hvala nisu još otkrili turisti.

Intimnu sliku grada poremetio je ove godine objekat Švajcaraca Žaka Hercoga i Pjera de Murona, zgrada Elb filharmonije: preko četiri miliona hodočasnika koji su posetili Elfi – kako ovde, od milja nazivaju Filharmoniju, pola miliona rasprodatih karata samo u jednom danu za sve koncerte do kraja godine, 26.000 posetilaca samo tokom vikenda otvaranja, prosečno preko 11.000 ljudi dnevno gravitiraju ka ovom novom epicentru grada iako nije šoping-mol već multifunkcionalni sadržaj oko zgrade Filharmonije. Prvi put u istoriji Hamburga uvedene su, naravno, besplatne ulaznice za rezervisano vreme obilaska tokom kojeg je bilo više od 60.000 vođenih grupnih poseta. Broj noćenja je povećan za skoro 10 odsto, što je turistički bum koji je prouzrokovala ova dosad najskuplja građevina kulture.

BUDŽET

Ideja da bude izgrađena baš u Hamburgu bila je logična zato što su, manje je poznato, u tom gradu rođeni Feliks Mendelson i Johanes Brams, ali i nemačka najveća pop zvezda 80-ih Nena. Takođe, Hamburg je uz Brodvej i Londonski Vest end treća najveća muzička pozorišna produkcija i scena na svetu sa dva miliona posetilaca. Ambijentom i infrastrukturom, Hamburg je prepoznat kao dobro mesto za zgradu filharmonije po modernističkoj, tzv. "Kontor" (kancelarija, biro) arhitekturi u stilu ekspresionizma i jugend secesije Čilehausa i Špajherštada na obali Elbe, visokih magacina s početka prošlog veka. Danas su u njima razni pop-kulturni sadržaji, poput najveće kolekcije mini železnice na svetu i Muzeja pomorstva, i zaštićeni su Uneskom.

Na rtu drugog rečnog ostrva, gde danas niče rezidencijalni Hafensiti, stoički je poput utvrde, godinama nakon što je istrošen, stajao i opstao Kajšpajher magacin kakaoca.

Supružnici, preduzimač Aleksandar Gerard i istoričarka umetnosti Jana Marko, pokrenuli su pre 10 godina inicijativu da se na kosturu te građevine sagradi nova zgrada filharmonije, jer dotadašnja barokna Lajzhale, iako je početkom 20. veka važila za najveću i najmoderniju u Nemačkoj, više nije zadovoljavala stan-

NA TEMELJIMA LUČKOG STOVARIŠTA: Hamburška filharmonija

dard današnjeg metropolisa od pet miliona ljudi. Posao projektovanja dobijaju pomenuti Hercog i De Muron, sa referencama Tejt modern galerije u Londonu, Alijanc arene u Minhenu, ovenčani Prickerovom nagradom, i sa tada upravo započetom gradnjom nacionalnog stadiona u Pekingu za potrebe Olimpijskih igara 2008.

Prvobitni budžet bogato procenjen na 241 milion evra, već nakon prve godine povećan je na 450 miliona. Kada u naredne četiri godine premaši iznos od pola milijarde evra, doći će do zastoja u izgradnji, javne sumnje na visoku korupciju, međusobnih optuživanja i tužbi unutar konzorcijuma: grad, projektanti i izvođači radova, što je za nemačke prilike neverovatno, nisu bili tripartitno međusobno ugovornom uvezani. Konačna vrednost izgradnje ove građevine je 866 miliona evra, od čega je kao rashodovna stavka grada Hamburga bilo 789 miliona. Razlika je pokrivena koncesijom hotelu Vestin i pretprodajom luksuznih apartmana u zgradi koja je visinom od 108 metara, na 26 spratova i površinom od 120.000 m^2, najmonumentalnije stambeno zdanje i novi simbol Hamburga i Nemačke.

NEDOŽIVLJENO I JEDINSTVENO

Strukturalno je podeljena na već pomenutu Kajšpajher bazu unutar koje je dovoljno velika parking garaža, eliptične pokretne stepenice od 82 m koje posetioce penju na visinu od 37 m. To je dojučerašnji krov magacina, a danas tzv. Plaza, koja predstavlja natkriljeni javni prostor, vidikovac od 360 stepeni pogleda na luku i grad. U srcu građevine nalazi se velika sala sa 2100 mesta, sagrađena na tzv. vinograd principu. To je kružni amfiteatar sa velikim kaskadnim terasama i lođama, suprotnost "kutiji cipela", klasičnoj sali i rasporedu pozornice i auditorijuma (kakva je mala recital sala Elfija od 550 mesta). Staklenu fasadu Elb filharmonije čini korpus od 1000 konveksnih, staklenih panela, punktiranih bazaltom koji sprečavaju efekat sunčevog zagrevanja – staklene bašte. U opni oko sale i tela zgrade locirani su spomenuti hotel i apartmani. Krov predstavljaju sferične siluete sačinjene od 6000 okruglih prizmi koje asociraju na podignuta jedra i vodene talase.

Utisak nedoživljenog i jedinstvenog pružaju vizuelnost i akustika glavne sale. Njen enterijer je sastavljen od 10.000 *taylormade* algoritamski kodiranih panela od fiber belog gipsa, čime se dobila jednaka i kvalitetna disperzija zvuka u svim pravcima. Autor tog inovativnog pristupa je japanski inženjer Jasuhisa Tojota.

I naravno, napokon ono jedno "ali": sve moguće kategorije karata su apsolutno rasprodate, pa je program Filharmonije dostupan samo srećnicima. To pitanje se kao goruće našlo i na dnevnom redu Parlamenta lokalne samouprave, sa svim mogućim rešenjima: od beneficiranih cena i ulaznica za škole i biblioteke, do led-ekrana za *outdoor live* prenose tokom jesenje i prolećne sezone.

Za manje od godinu dana od otvaranja, Elfi je od stigme basnoslovno utrošenog novca postala pop kulturna ikona poput vizuelnog simbola tamošnjeg Prajd vika ili makete lego igračaka. Hercog i De Muron, svojim novim projektima poput stanova u Ulici Leonard i hotela Publik u Njujorku, monetizuju slavu napravljenog i amnestiju potrošenog. Ne samo velike svetske metropole već i bogati provincijski gradovi nastavljaju niz neformalne kompetitivnosti izgradnje koncertnih dvorana i muzeja angažujući popularne arhitekte. Danas su Renco Pjano, Norman Foster, Libeskind, Kolhaus, Nuvel, Geri jednako prepoznatljivi i popularni kao Gropijus, Majers, Van der Rohe, Korbizje i Frenk Lojd Rajt nekad. Sličnosti sa projektom "Beograd na vodi" ne postoje jer, kako smo napomenuli, šoping-molovi odavno više nisu novi gradski centri već su etaloni urbane dehumanizacije. Sad muzeji i koncertne dvorane socijalizuju populaciju van virtuelne svakodnevice. Elb filharmonija je ekstrem, ali i novouspostavljeni, nedostižni standard. ¶

ZLATKO CRNOGORAC

Ubistvo svetog jelena

Kako je reditelj Lantimos pridobio Nikol Kidman

U bioskopima od 23. novembra

Ova jesen nam donosi još jedno maestralno ostvarenje reditelja Jorgosa Lantimosa – film *Ubistvo svetog jelena*, sa Kolinom Farelom i Nikol Kidman u glavnim ulogama.

"Gardijan" je film *Ubistvo svetog jelena* ocenio kao "surovu osvetničku sagu", dok ga "Fajnenšel tajms" naziva "vrhuncem psihološkog horora".

Lantimos je reditelj koji je poznat po vrlo prepoznatljivom stilu režije, ali i po kontinuiranom radu:

"U jednom trenutku sam shvatio da bih radije snimao manje filmove, koje mogu da kontrolišem, nego veće filmove, u kojima nisam u mogućnosti da ispratim svoju viziju."

Lantimos je poznat po tome da uvek sa određenom dozom predostrožnosti ide na razgovore sa glumcima koji bi potencijalno mogli da postanu deo njegovih filmova. Tako je bilo i sa Nikol Kidman, sa kojom prvo nije uspeo da ostvari saradnju na filmu *Jastog*, ali su održavali kontakt, zato što je prema njegovom mišljenju Nikol "uradila domaći zadatak" i prošla test.

"Nikol traži filmske stvaraoce nakon što se upozna sa njihovim radom, jer tada zna da sigurno hoće da radi sa njima", izjavio je Lantimos i dodao: "Mi smo znali da se dopadamo jedno drugome. Očigledno je bilo da se ona meni svidela. Takve stvari se brzo saznaju."

Film *Ubistvo svetog jelena* publika će imati priliku da pogleda od 23. novembra u bioskopima širom zemlje. ¶

UTORAK 28. NOVEMBAR 2017, U 19h,

USTANOVA KULTURE PAROBROD, KAPETAN MIŠINA 6a, BEOGRAD

Promocija knjige Sime Rajića *Između Hrvata i Srba*

Izdavač: Profil knjiga, Zagreb

O knjizi govore:

Prof. dr *Ivo Josipović*
Prof. dr *Dušan Marinković*
Ratko Bubalo, predsednik UO HCIT
Petar Lađević, urednik
Simo Rajić, autor

Rekli su o knjizi:

Boris Rašeta:
Simo Rajić odan je i svom srpskom narodu i svojoj hrvatskoj domovini; ni prema jednome nije zgriješio, ali nijednome ne želi ostati dužan. U tom je smislu bio i predestinirana žrtva – Rajić je htio biti vjeran oboma, u vremenima koja su tražila isključivost. To je i uzrok njegove političke tragedije, ili drame. Ovo su sjećanja čovjeka dobre volje, koji je pisao ono što je bilo, a ne ono što je izmaštao. Mnogima se neće svidjeti; ni vatrenim Srbima, ni ostrašćenim Hrvatima, ni ljevici, ni desnici, njegove pasuse upotrebljavat će kao oružje, ali to je cijena koju mora platiti svaka dobra literatura.

Ivo Josipović:
Ljudi poput Sime Rajića jednako su sumnjivi i nepodobni velikim Srbima kao i velikim Hrvatima.

Ulica heroja tehnološke revolucije

Kada je Stiv Džobs umro, a ima tome šest godina, svet se utrkivao ko će mu odati veće poštovanje. Verovatno je primaran razlog bio taj što je izgradio moćnu kompaniju koja je malo posle njegove smrti postala najveća firma na svetu sa keš rezervama većim od SAD. Svet se divi uspehu tek malo manje nego što uživa u tome kada neko tako veliki propadne, a prerana smrt je svakako jedan oblik te propasti.

Međutim, pravo nasleđe Stiva Džobsa je to što nam je promenio svest o tehnologiji, što je pokazao da ona može da bude u funkciji običnog čoveka i njegovih najbanalnijih potreba. I da joj to, čak, bude najvažnija uloga. Jer desetine miliona ljudi širom sveta će u naredna dva meseca kupiti ajfon Iks ili Deset, kako ko voli da ga zove, supermoćan računar koji staje u džep. I umesto da na njemu razvijaju naučne projekte i programiraju veštačku inteligenciju, za šta je taj uređaj sposoban, oni će ga koristiti za dopisivanje, samoslikanje, šoping, informacije o vremenu, a poneko i za telefoniranje. Za njim će posegnuti više od dve i po hiljade puta dnevno, kako pokazuje jedno skorije istraživanje, što smartfon stavlja na sam vrh naših nasušnih potreba, odmah posle vazduha.

Pa ipak, osim jedne uličice u nekom gradu na obodu Sao Paola, Stiv Džobs nije dobio nijednu ulicu, nigde, čak ni u Kaliforniji, u čiji je budžet doneo povelike pare. Jedan od razloga je baš taj budžet. Naime, pre godinu dana u Parizu je bila aktivna inicijativa koja je potekla od gradonačelnika da se jednoj novonastaloj ulici nadene ime osnivača kompanije Epl. Nadglasali su ga levičari, posebno komunisti, s argumentima da je Džobs bio nemilosrdni kapitalista koji je činio sve da njegova kompanija izbegne plaćanje poreza u Francuskoj. Nije bio stvaralac koji zaslužuje da ga ovekovečimo imenovanjem ulice po njemu, presudili su levičari. Ali, nisu se bunili da ulicu u novom kvartu dobije Alan Tjuring, pionir računarstva.

Postoji taj običaj da se ulicama daju imena revolucionara. Svaka aktuelna politika na taj način želi da pošalje poruku ko su joj uzori. Peticija da Beograd dobije ulicu Če Gevare još tavori negde na internetu, ali postoji i čeka svoj trenutak, odnosno dovoljno levu vlast.

Ali, šta je sa sadašnjom tehnološkom revolucijom, verovatno najvećom revolucijom koju ćemo doživeti? Koja nam je iz temelja promenila navike i uvela nove običaje (sajber ponedeljak, dan onlajn kupovine je 27. novembar ove godine, da vas podsetim). Zaslužuju li ti revolucionari da se po njima nešto nazove i da li bi za gradove u Srbiji, od Beograda nadalje, to bio dobar potez? Kada je svet već onoliko pisao o spomeniku Brusu Liju, Staloneu, pa i Džoniju Vajsmileru (mada je Tarzan drugačiji primer jer su mu ga podigli u rodnom mestu). Da li bi imenovanje ulica u nekom novog gradskom kvartu (a gradi se, zar ne) po ljudima i kompanijama koji su nam promenili život tehnologijom bilo gluplje od biranja ličnosti iz nacionalne istorije i novijih heroja, ratnih i političkih?

Verujem da oni kojima se ideja ne sviđa reaguju dvojako. Jedni misle da je svakako glupa. Drugima se fokus menja na predlog da ulica nosi ime Džulijana Asanža ili Edvarda Snoudena. ¶

PRODAJA&PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	4650 RSD	4400 RSD	90 EUR	135 EUR
12 meseci / 52 broja	9300 RSD	8800 RSD	170 EUR	260 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz Srbije **u redakciji**	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—		1,49 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—		5,49 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	2600 RSD	**1500 RSD**	23,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	3600 RSD	**2000 RSD**	30,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	4300 RSD	**2900 RSD**	37,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	5800 RSD	**3800 RSD**	50,00 EUR

Opcija **PDF** podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h. Za ovu vrstu uplate važi poseban popust (vidi tabelu levo).

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com**, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

KRATKA ISTORIJA LUDIRANJA

ALEKSANDAR ZOGRAF.

NA BUVLJOJ PIJACI SAM PRONAŠAO SKORO RASPADNUTU FOTOGRAFIJU KOJU SU DVOJICA ŠALJIVDŽIJA IZ **MLADENOVCA** POSLALI IZVESNOJ GOSPOĐI U **ARANĐELOVAC**, DAVNE 1904. GODINE. SVEDOČANSTVO DA JE VEĆ U TO VREME U BALKANSKOJ PROVINCIJI POSTOJALO LUDIRANJE I PLAŽENJE ISPRED FOTO APARATA...

PRIJATELJ MI JE PROSLEDIO FOTOGRAFIJU ROĐAKA, KOJI JE NA POLEĐINI ISPISAO POZDRAVE FAMILIJI, UZ NAPOMENU "OVO JE UTEŠNA SLIKA MOJIM "DOBRIM PRIJATELJIMA": OVO SE NE ODNOSI NA VAS, VEĆ SAMO ŠALJEM DA VIDITE". PITAO SAM SE— OTKUD ČAK I KOD ZRELIH LJUDI POTREBA ZA LUDIRANJEM? ILI TO I NIJE TAKO ČUDNO?

ZAPRAVO, SVE POČINJE JOŠ OD RANOG DOBA. OKRUŽENI STE ODRASLIMA KOJI PRAVE GRIMASE DA BI VAS ORASPOLOŽILI, ILI VAM POKLANJAJU IGRAČKE GROTESKNOG IZGLEDA...

KAD SE JEDNOM NAVIKNE, ČOVEK VIŠE NE MOŽE, ILI NE ŽELI, DA PRESTANE DA SE ZEVZEČI... I ZAŠTO BI PRESTAJAO?

ŽIVOT NA SRPSKOM JELU MOŽE BITI JEDNOLIČAN. ZATO JE RAZUMLJIVO DA PONEKAD POŽELITE DA SE OPREMITE BIZARNIM REKVIZITIMA I POZIRATE PRED KAMEROM...

NEKADA SU U FOTOGRAFSKIM STUDIJIMA ZNALI DA NASLUTE ŠTA JE MUŠTERIJAMA NA PAMETI. MOŽE LI BITI NEŠTO ROMANTIČNIJE OD SREDOVEČNOG PARA KOJI SE SA OSMEHOM BACA POD ZUBE PROŽDRLJIVE MORSKE NEMANI?

Torta (II)

Žerbo torta (Novka), Moj uspeh (Rada), Penasta torta, Brza reforma (Sneškina), Rokoko Jasnina, Sladoled torta bez pečenja, Kokos torta, Snežana torta, Španski vetar – Nadin, Japanski vetar, Kapućino torta (Ružica, napomena, jaka i skupa), Grilijaš torta, Ruske šnite (Rada), Tutifruti (opet Rada), voćna tradicionalna (mamina)... i još desetine u imeniku i na stranicama mog kuvarskog pomoćnika, sveske na kocke umazane tragovima masnih prstiju, čokoladnih mrlja, sa mirisom zrnaca vanile i ruma i flekama od prosutog fila na koricama. Svaka domaćica koja drži do kuvarskog umeća ima jednu ovakvu kupusaru iako se sad sa dva klika na računaru može naći video-recept svakog kolača na kugli zemaljskoj.

Za nas rođene pedesetih godina u selima i na planinama Srbije, torta je u život ušla prilično kasno. I šećer je bio manje-više dragocenost, kolači su se pravili samo za slavu, a i tad tek uštipci sa šećerom il babini kolačići sa slatkim mladim kajmakom. Još se u familiji prepričava anegdota kako su najmlađi ujak i tetka, šestogodišnjaci u godinama iza rata, zamalo umrli otkrivši džakčić sa šećerom na kome su napravili rupu i jeli dok ih onesvešćene i sa temperaturom nije pronašla baba i onda spasavala ko jaganjce, nalivajući ih vodom.

Čudo torta je bila prva koju je majka naučila da pravi, a posle i ja. Sve je tada na njoj bilo čudo za nas, ali joj mi nismo dali to ime, samo nam je torta kao čudo ušla u život i od tada počinju moje kulinarske muke ili radosti, vrag će ga znati. Prvi put pravili smo koru sa mlevenim orasima, prvi put kuvali smo krem od brašna i mleka u koji se, kad se ohladi, stavljao margarin umućen sa šećerom. Prvi put smo pekli te korice za tortu u okruglom plehu i onda ih nevešto presecali koncem. Dugo, vrlo dugo, bila je to najbolja torta koju smo pravili i jeli. Napraviti je i ispeći u šporetu smederevcu, sada kad pomislim, zaista je bilo čudo, možda je zbog toga i imala nenadmašan ukus, jer za drugi nismo znali.

Cela ulica je znala kada se pred Božić pravi torta jer se zvuk žičane mućkalice, kojom sam besomučno udarala o zidove emajlirane vangle, stapao sa istim takvim zvukom koji je proizvodila moja sestra na drugom kraju kuće. Umutiti belanca dok ne pobele u čvrst sneg, dodati isto toliko kašika šećera pa nastaviti da mutiš... Kloparale smo tako još od svoje desete godine našu okruglu čudo tortu.

Onda je neko otkrio jastuk tortu, a ona je imala tanak red džema od kajsija preko kore i beli, beli šam kao oblak koji se pravio sa špinovanim šećerom. Napraviti taj šam uspešno bilo je ravno čarobnjaštvu, sazvučje žice i vangle umelo je da traje dok ne ogluvimo i dok se ne ukaže sjajni beli krem, ili sve ne iscuri u vidu splaslog belanceta i šećerne vodice.

Kad jednom tako kreneš sa tortama, nema stajanja. Prvo se nabave novi plehovi, pa ti treba vodenica za orahe, koju jednom otac slavodobitno donese, teška tučana (hvala lepo i sad radi odlično), pa se traži nova mućkalica, pa onda stariji brat od prve plate unese u kuću prvi mikser, marke Iskra, pa još plehova, i već imaš čitavu kutiju kuhinjskih pomagala samo za torte.

Tu se moj tortni pripravnički staž već odavno završio. Malo je trebalo da recepti počnu da stižu i da se nižu, jedan za drugim, i da se dele ili ljubomorno čuvaju kao da smo partizanski ilegalci sa arhivom u najmanju ruku, da počnemo da otkrivamo čarobne sastojke, recimo sušeno voće i zadugo najomiljeniju tortu u našoj kući, tzv. voćnu, koju je godinama, spakovanu u kutiju od košulja jer joj je to bila baš mera, majka donosila u Beograd, vozom, za sve naše rođendane i proslave.

Kasnili smo za svetom gde se već u onom veku kusala saher torta po dvorovima, ali kad smo se jednom dohvatili vanile, putera, banana, čokolada crnih, čokolada belih, pečenih lešnika, grilijaša, voća – sve smo stigli. I sve sam probala da napravim i sve smo slavabogu izeli kao termiti. Rozen torte sa 15 korica, reforme čokoladne, Moskva šnite, vetrove španske i japanske kojima se kore suše toliko da slobodno možeš da odspavaš, žito torte od 5 kila... Tortu Pavlovu laku ko baletski korak, prvu koju sam pravila prateći uputstvo sa jednog kuvarskog bloga, pa je tako prhku i slasnu pojela sama da proverim ukus, a onda odmah istog dana napravila sledeću za najavljene goste...

Svi ti ukusi i mirisi dok se mućka, secka, malteriše špahtlama, ukrašava i šara, od svega što sam napravila i pojela, najlepši i uvek čekan, neponovljiv od one prve čudo torte do večeras ove čokoladne sa malinama kojoj sam dala sopstveno ime, je međutim jedan trenutak – kada se umućena jaja za koru sipaju u pleh, brat i ja uzimamo vanglu i svako sa kašikom, držeći vanglu među sobom, najbrže što može grabi ostatke materijala sa zidova. Čak i u godinama kada mu je šećer uveliko bio zabranjen, privlači nam se iza leđa otac i dajemo mu trećinu vangle da se i on zasladi. Povučemo crtu kašikom po zidovima sa ostacima krema i pazimo pomno da jedno drugom ne uđemo u teritoriju. Najvećem sladokuscu od svih u kući, ćaletu, kad sam postala meštar od vangle darežljivo ostavljam po kašiku tortnog testa, a on je, smejuljeći se, nikada ne odbija.

Ćale jezdi nekim drugim svetovima, a ja uvek pokusam i njegov i svoj deo. Gotovu tortu posle mogu, a i ne moram. ¶

LJUBICA TURUDIĆ

SBB

EON

NAJBOLJI NAČIN DA GLEDAŠ
VRHUNSKI TV SADRŽAJ

PRVIH 6 MESECI PO

990 DIN

u TRIO paketu + + akcija za nove korisnike

www.sbb.rs • www.eon.tv

EON je uključen u Trio pakete. EON Smart TV aplikacija je uključena u Gold Extra i Gold Premium pakete. Akcija važi za nove korisnike Trio paketa uz ugovor od 24 meseca. Uslovi korišćenja usluga i ponuđenih paketa dati su u zvaničnoj ponudi sa cenovnikom I akcijskoj ponudi na www.sbb.rs I www.eon.tv.

NOVI BMW X3.
SPREMAN ZA MISIJU.

5 GODINA SERVICE INCLUSIVE

Potpuno novi BMW X3 je stav o bezgraničnim mogućnostima i izraz čiste pojave i slobode. Od samog prvog pogleda, on zadivljuje svojim atletskim izgledom i opčinjava uzbudljivim doživljajem vožnje. Zahvaljujući delimično autonomnoj vožnji i inteligentnom sistemu pogona na sva četiri točka BMW xDrive, on nudi vrhunsku udobnost vožnje kako na putu, tako i van njega. Stoga on redefiniše limite u svojoj klasi i jedno čini krajnje jasnim: postoji velika razlika u načinima na koje ćete doći do svojih odredišta.

Zakažite test vožnju na www.bmw.rs

Zadovoljstvo u vožnji

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec